

II. ADUNARE

GENERALE

a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu

tienuta

in

Brasiovu

Dela $28|_{16}$ — $30|_{18}$ Iuliu 1862

Sibiu

in Tipografi'a diecesana.

1862.

Protocolulu

Adunării generale II. ținute de Asociațiunea transilvănă pentru literatură și cultură a poporului român
la Brașov în an. 1862.

Sedinți'a I. din 28/16 Iuliu

Acăst'a Sedinția 1 decurse preste totu în ordine și într' un întelesu programu pregătite de către Comitetulu asociațiunei în Sedinți'a sa din 1 Iuliu n., cu acela adaosu înse, carele în programa nu s'a potutu prevedé, adică numărulu celu însemnatoriu alu membriloru adunați, bucuri'a și entusiasmulu, care se vedé strălucindu pre fecele tuturoru, pentruca prevedinti'a le ajută că se se pōta re'ntalni spre a consultá despre midilócele conducătoriie la scopulu prefaptu în statutele Asociațiunii.

Dupăcē duminēca în prēdiu'a adunării se servise S. liturgia de către Escelenti'a Sa Domnulu Episcopu diecesanu incongiuratu de preotimea numeroșă și se cēruse ajutoriulu cerescu la lucrările, ce asteptau pre adunare, — apoi în următoria dī demaneti'a pe la 9 óre adunarea alese din sinulu seu o deputatiune de 12 membrii spre a invitá pre E-

Excelența Sa Domnului Presedinte Episcopulu Andreiu Barone de Siaguna la ședința, care și întâmplându-se, în data ce sosi și Excelența Sa D. Archiepiscopu și Mitropolitu Alexandru Sterca Siulutiu, Presedintele dispuse a se întona mai întâiu imnul populariu prin capel'a muzicii militare chiamate în adinsu la solenitatea deschiderei; eara apoi tîenú cãtra adunarea asociațiunii o cuventare, ce fú ascultata de cãtra numerosulu publicu, carele trecea preste optu sute însi, cu cea mai seriósã luare-aminte în socita de o tacere și liniște esemplaria ce domniã între ascultatori, petrunsi de însemnatatea dilei și de puterea cuventului. (vedi sub A.)

Mai înainte de a se trece la ordinea dilei, Domnulu Protopopu Ioanu Popasu salutandu pe adunare în numele locuitorilor romani din cetatea și Districtulu Brasiovlui în cuventarea sa plena de zelu și devotamentu pentru cultur'a și fericirea poporului, dezvoltã mai pe largu totu ce astépta poporul dela activitatea acestei asociațiuni, eara apoi încheiã cu o rogatiune petrundietória. (vedi sub B.)

Ambele acelea cuvinte se adaoga la acestu protocolu întru totu coprinsulu lor.

I. Acumu Dn. Presedinte dechiarã, ca ședința e deschisa. În data dupa acésta Dn. Canonicu Antoniu Vestemeanu în calitatea sa de secretariu citi un raportu alu seu privitoriu la activitatea Comi-

tetului pe cele 9 luni trecute, carele s'a priimitu de catra adunare cu tóta placerea, eara pentru faticeie si devotamentulu aratatu, se votá Dlui secretariu multiamita publica.

II. Cá adaosu la raportulu susu memoratu, Secretariulu Georgie Baritiu incunoscientiá pe adunare inca si despre intrarea acelu elaborete seau disertatiuni, care suntu destinate de catra autorii lor, seau a se citi in faci'a adunarii seau a se publica in fói'a asociatiunii, cum si despre unele ajutórie scientifique, precumu mineralii, petrefapte s. a. Acestea raporturi inca se adauga la protocolu sub

III. C. et. D. Mai departe adunarea generale aflandu cu cale a se tiene totu numai de ordinea lucrariloru prefapte in susu atins'a programa, dupace facú a se citi bilantiulu prescurtatu alu socoteliloru anuale, alese prin aclamare atatu o comisiune cercetatória de socoteli, catu si alt'a insarcinata a elaborá in 48 óre unu proieptu privitoriu la intrebuintiarea si repartitiunea pe viitoriú a venituriloru asociatiunii intru intielesulu statuteloru.

IV. Dupa acestea Secretariulu Georgiu Baritiu aratá adunarii intr'o cuventare prescurtata, cá desi dupa programa espusetiunea este a se deschide a-stadi, aceea si inse nici pana in minutulu de facia nu este implinita, pentrucá obieptele de espusetiune inca totu mai vienu si cá numerulu loru trece preste

doue mii, dupa, aceea aratandu si temeiurile pentru care sa infiintiatu acea espusetiune, roga pre presiedinte ca se enuncia deschiderea ei, ceea, ce Escelentia Sa si facu prin o cuventare prea insufletitória.

Atunei Chorulu junimei intóna imnulu, eara publiculu trece in localele espusetiunii, care curenda se si implura de unu publicu forte numerosu.

Cu acestea Siedinti'a dílei I. se inchise.

Andreiu Bar. de Siaguna.

Presied.

Georgie Baritu

Secretariu.

BCU-Cluj / Central University Library Cluj

Sedinta' a II. din 29/17 Iuliu.

Inceputulu la 9 1/2 ore.

Mai înainte de a se trece la ordinea zilei, Excelenti'a Sa Domnulu Presiedinte al adunarei cunos-cându, că este neaparata trebuintia, că aceluor nobili aspiratori, cari dorescu ase inscrie cá membri ai asociatiunii, si a plati tacs'a defipta prein Statute, se li se dea ocaziune de a si implini dorenti'a loru, propune adunariu, că se aleaga o comisiune constatatoria de membri, cari se constea din trei individi I. Maer, I. Ratiu si G. Leca.

Aceasta propositiune se primesce, si comisiunea se compune din Domnii susu numati.

I. Aflandu Domnulu Presiedinte, cumca secretariloru asociatiunii ocupati si de altaminterelea cu alte afaceri nenumerate, le ar fi forte cu anevola a porta si protocoala, a lu si parisa, propune alegerea de doi juni, cari se fia insarcinati cu aceasta afacere.

Priiminduse propusetiunea, se si denumira trei juni cá actuari.

II. Dupa acestea in decursulu citirii protocolulu dein sedinti'a I. se esca intrebarea, deaca se cuvine, asociatiunea se dispuna ase redige protocoalele sedintieloru sale strinsu birocraticu, cu ferra de ori ce descoperire a unoru simtieminte

ocasionali ale inimei omnenesi, sau ca asociatiunea isi pastreza in aceasta privintia o deplina libertate, — adunarea decide pentru modalitatea de in urma, — eara apoi redactiunea Protocolului se incuviintia cu singur'a observatiune, cumca actele de dimisiune asternute adunarii de catra Domnulu Secretariu A. Vestemianu si Cassier A. Bechnitiu, inca trebuie se fia memorate in protocolu, cea ce se si adause la locul su.

— III. Dupa aprobarea protocolului Dlu Presedinte da ordine Domnului Professoru si Directoru Gabriilu Munteanu, spre asi rosti, sau citi disertatiunea sa despre statorirea ortografiei romane si despre purismulu limbei, ceea ce se si intempla.

— Dupa ce inse Domnulu Munteanu isi incheia disertatiunea sa cu acea propunere sau motiune, ca adunarea se aleaga o comisiune, care se fia insarcinata asi da pana in urmatóri'a di opiniunea sa in privinti'a ortografiei priimite in Octobre anulu 1860 de catra Comisiunea filologica, dupa principiulu etimologicu si pre langa regulele scrise din acelasi, si statorite de Domnulu Canonicu T. Cipariu, si dupa ce isi descoperi dorinti'a, ca conclusulu, ce aru resultá asupr'a operatului acelei Comisiuni din sinulu adunarii, se aiba putere obligatória moralicesce: asia D. Vicenc. Babesiu observá, cumca fiindu aceasta cestiune de o mare

importantia, nece decum nu s'ar putea pretinde, ca aceeași se fia terminata indata in urmatōri'a di, ci ca spre același scopu se cere unu timpu mai îndelungatu.

IV. Cu această ocașiune descoperindu D. Căno-nița si Vice-presiedinte T. Cipariu, cumca Dom-ni'asa are intru asemene o disertatiune pregatita totu in aceasta materiă, se află cu cale; ca se si o citeasca in legaminte cu cea de mai'nainte. Finindu Dozanulu Căno-nicu Cipariu disertatiunea sa scien-tifica, D. Presiedinte reflectă, cumca deca spre scopulu susa atinsu s'ar alege o Comisiune, atunci ama intră intru unu cercu vitiosu, dein comisiunea filologica in alta comisiune filologica, ci aceasta cestiune se se lase in grij'a respectivei sectiuni fi-lologice, care este a se infilnă pre viitoriu.

Intr'aceea totu Esceleni'a Sa Presiedintele pro-pone adunari' intrebarea voiesce adunarea ca se primeasca ortografi'a, pre care o primise comi-siunea filologica in anulu 1860. Desvoltanduse o desbatere seriōsa asupra acestei intrebatiuni, in urma adunarea se invoiesce in unanimitate, ca ro-manii se primeasca destu memorat'a ortografia. Aici intrevine o alta motiune a Domnului Babesiu in a-celu intielesu, ca dupa ce romanii din Banatu suntu opriti de catra unele autoritati de acolo a serie cu litere latine, prin care mesura asupritōria ar suferi

literatur'a si natiunea romana, asociatiunea sesi' puna tota influinti'a sa spre delaturarea unei nelegiuri cum este acea.

Dein aceasta motiune se nascu desbateri noue, la cari iau parte mai multi membrii, ear mai alesu Escelenti'a Sa Domnulu Mitropolitu Alexandru Sterca Siulutiu, Escelenti'a Sa Domnulu Episcopu Presiedintele, Dnii A. T. Laurianu, Georgiu Baritiu si altii, care tote resumanduse in esenti'a lor, in urma Domnulu Presiedinte propune spre concludu urmatóriele puncte:

1.) Adunarea primesce ortografii'a recunoscuta de buna si corespundietoria geniului limbei romanesci de catre comisiunea filologica a 1860, si o recommenda publicului cititoriu si scriitoriu.

2.) Aceeasi adunare indatora pre comitetulu asociatiuni, a) cá se insciintieze pre ordinariatele romanesci despre susu atins'a ortografia si ale pofti, cá se publice acesti'a decisiune a asociatiunii la cleru si intielegintia.

b.) Se insciintieze si pre gubernulu tiereti despre aceasta ortografia, cá despre unica, ce se póte asemenea recomandá la tote oficiolatele in tote ramurile administratiunei publice.

c.) Totu acestu concludu alu adunarii se se faca cunoscutu si redactiuniloru nationale romanesci.

3.) Cu toate acestea adunarea recunoște fiacaruia dreptul netiermuru alu liberei discusiuni asupra gramatic ei si ortografiei limbei sale, pentruca i este prea bine cunoscutu, cumca pe campulu sciintiei nu incapa nici o restringere sau dictatura, ci cá aceasta are se provina numai dela legile vecinice, ce se descoperu din natur'a limbei.

V. Dupa incheierea acestei discusiuni Domnulu Presedinte da ocasiune Domnului Protopopu Ioan Petricu a recomanda intr'o disertatiune a sa cultur'a vermiloru de matasa, cu scara ocasiune aduse mai multe esemple de celu mai invederata folosu pentru locuitorii tierei.

Aceasta disertatiune se indrepta la respectiv'a sectiune agronomica, ce va fi a se infiintia dein sinulu asociatiunii.

VI. Domnulu Ioan Puscariu, administratorulu Comitatu cetatiei de Baltu, intr'o disertatiune a sa istorica arata importantia documenteloru privilegiate, ce se mai afla pre la familiile nobile romane, si necesitatea colectiunii acelora pentru inavutirea istoriei nationale. Arata cá elu a adunatu in copia mai bine de un'a suta de astfelu de documente nobilitarie, si astfelu de privilegii vechi si cá prin aceea a devenitu la cugetu, de a compila unu conceptu de toate familiile nobile romanesci din Monarchia austriaca, cu scopu, ca aceasta conscriere

se servenŃa atatu de viaductu la aceea colectiune, estu si pentru statistic'a nationala. Elu s'a adresatu la oficiolatele romane si a conscrisu pana acumu la o mie doua sute de familii cu trunchiuri de deosebite predicate, mai cu seama din diecesele Blasiului, Gherlei, Aradului, Lugosiului si Sibiului, care conscriptiune o transpune in proprietatea asociatiunii transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Dara c'a aceasta colectiune se se complinesca, propune c'a asociatiunea selu sprigineasca in intreprinderea aceasta deocamdata numai pein provocarea organeloru nationale, c'a de unde inca nu'su conscrise aceste familii romane, se se conscrie dupa formulariulu datu si se ile tramita intru'nu timpu determinatu, c'a dupa aceea colectiunea se se combine in ordinea alfabetica, si pe temelii cuviinciose.

VII. Timpulu fiindu inaintatu se mai da locu disertatiunii secretariului G. Baritiu: Despre artele frumoŃe in aplicarea loru la cerintiele poporului romanescu.

Tote acestea disertatiuni au fostu bine priimate de adunarea generale.

Siedinti'a se incheie la 2 $\frac{1}{4}$ ore dupa amiadi.

Andrei Bar. de Siaguna.

Presied.

Georgie Baritu

Secretariu.

Siedinti'a III. din 30° Iuliu.

Inceputulu la 9¹/₂ ore demaneati'a.

Inainte de a se deschide siedinti'a, tinerimea de ambe secesele intona imnulu ocasionalu titulat „Rugatiunea romanului.“ Indata dupa acesta Escel, Sa Domnulu Priesiedinte deschidiendu siedinti'a a-nuntia, cumca la ordinea dilei este continuarea disertatiuniloru cate au mai remasu din cele consemnate in raportulu din 28 alu secretariulu primariu. Intraceea D. Baritiu arata, ca de si in archiva se mai afla cateva disertatiuni; dupa ce inse de o parte auctoriu acelorasi afora numai de D. Profesoru Mesiota, nu se afla facia spre ale citi si nici ca auctorisara pre altucineva, ca se le dea citire, eara de alt'a, materialele cate mai avemu a pertracta fiindu si multe si mai tote de o mare insemnatate, eara timpulu fiindu forte scurtu, pentru ca suntemu in cea dein urma siedintia, — asia dinsulu este de acea opiniune, ca se trecemu la alte lucruri mai intetitorie, prin urmare ca se se ia 'nainte raportulu comisiunii, care au cercetatu socotelile, cum si alu celei lalte comisiuni insarcinate a proiepta unu preliminaru pentru spesele anulu 186²/₃, apoi si regularea trebiloru espusetiunii, carea de astadi inainte ar fi se treca dela comun'a romanésca dein Brasiovu deadreptulu in proprietatea si sub dispusetiunea asociatiunii nostre transilvane;

mai înainte de tóte ínse cere cá se póta da citire protocolului siedintei adoua din 29 Iuliu, cea ce se si întempla.

Cu aceeași ocașiune se facu cunoscutu doua telegrame sosite cu o di mai înainte si anume unulú din Clusiu dela Ilustritatea sa Dn. Vice-presiedinte alu gubernului transilvanu Vasil. Popu, prein care salu-tandu pe adunare si cerendu binecuventarea si ajuto-riulu ceriului pentru dinsa, ínsciintia totuodata, cumca afacerile oficióse l'au împedecatu dela îm-plinirea dorintii sale de a luá parte ín persóna la lucrările acestei întreprinderi patriotice, eara alu doilea, de același coprinsu si însuflatu de aceleasi simtiáminte nobile si patriotice din Vien'a dela Dnii C. Hormu zache, Consiliarulu Dim. Moldovanu, se-cretarulu de curte G. Angelu, Agentulu I. Do-branu si coniuuristulu minister: Dr. I. Maioru. Am-bele aceste telegrame se priimira de catra adu-nare cu cea mai via plácere si multiumire.

Presiedintele anuntia, ca dupa ordinea dilei íntra ín discussiune raportulu Comisiunei pentru cer-cetarea computurilor.

I. D. Puscariu presied. Comisiunei. — Comisiunea denumita de onor. adunare pentru cercetarea com-puriloru la care am avutu onórea de a presiedea, a tinutu eri siedintia si sia împlititu cu scrupulo-sitate misiunea, ce i ati íncredintiata. Onor. D. Ba-

băștu a fostă însărcinatu de comisiune a ve raporta.

Domnulu Babesiu raportatorulu comisiunii refera, ca a cercetatu cu deamenuntulu actele sub-sternute în privinti'a socoteleloru si că lea aflatu exacte, afora de prea pucine, care s'au rectificatu si acelea dupa observatiunile Dlui casieru Bechnititu.

Observatiunile acestea s'au purtatu la foliele 9, 13 si 18 si s'au facutu rectificările dupa actele ce se afla în cancelari'a Asociatiunii.

Catu pentru spese, de si se pare o suma mare, este cu totul justificata si se pare astfelu mai cu seama, fiindca cea mai mare parte sunt 600 f. ai fondului juristiloru, fondu, ce decretase adunarea se se amestece în cas'a Asociatiunii. Comitetulu înse spre a înlaturá mai multe neîndemanari a separatu fondulu juristiloru de alu asociatiunii si astfelu aceste spese nu cadu în sarcin'a noastră. Celalalte spese de observatu sunt pentru o casa Wer-teimiăna, care erá o lipsa inevitabile, apoi mobiliarea cancelariei, tiparirea actelor societatii, — la care voiu aobservá că onor. Comitetu trebuie se ia dispositiuni ale si vinde (actele), se nu remanemu în paguba; în fine cea din urma si mai neînsemnata e suma pentru servitori, care se trece fara nici o observare fiindu foarte modesta.

Comitetulu ia îndresneala se mai faca inca unele observatiuni. Se afla înscrise în protocolulu cassei

sune promise, dara nerepsonse, socotescu că acestea e bine se remania. In unu protocolu particularu, eara in celu generalu se între numai sumele respunse.

Presiedintele observă, că trebuie a fi trecuta in protocolulu generale, caci elu este actualu oficiale alu Asociatiunii.

D. Babestu. Se'mi dea voia Onor. adunare a mai face o observare.

S'a vediatu, că la vreo doi membri fundatori s'au eliberatu diplome inainte de a fi respunsu fondulu de 200 f., ce au subscrisu, si roga Adunarea se ia o decisiune, deca se potu tramite diplomele membriloru fundatori, cari n'au numeratu inca fondulu subscrisu, observandu totudeodata, că acei onor. membrii platescu interesele pana la respunderea fondului.

Domnulu Prot. Vestemianu da explicari in a-cesta privintia dupa urmarile si conclusele Comitetului.

D. Babesiu urmeadia cerendu inca, că Adunarea se decida, daca n'ar fi bine, că prelanga membrii comitetului se se numesca alti atatia suplenti, cari avendu presied. dreptu de ai convocá, se i suplinesca, candu aceia ar fi impedecati de a merge la Sibiu, cum s'a intemplatu de doue ori in eur-

sulu celor 9 luni trecute dela prim'a Adunare generale.

Apoi róga Adunarea se decida asemenea, cine se legitimeze protocoalele cassei si revisiunea, ce se face, Comitetulu seau Presiedintele, cu insarcinarea si aprobarea Adunarii?

Presied. observà Dlui Babesiu cu aclamarile Adunarei, si raspunde: 1° cà pracs'a Comitetului a fostu de a tramisu la membrii fondatori, cari nu respusesera înca fondulu pre deplinu numai diplome de membri ordinari; dara socotesce cà Adunarea ar' trebui se primésca, cà in viitoriu se nu se mai urmedie cu atata rigóre, de óra ce asemeni întemplari sunt prea pucine, si ca provinu dela barbatii cari merita cà Comit. si Asociatiunea se le arate loialitate.

2° pentru propunerea de membrii suplenti, sunt dein membrii actuali ai comit. mai multi cari nu potu remané în activitate, si deslegarea cestiunii se remania cum a propusu D. Babesiu, candu va fi cestiunea alegerii nouilor membri.

3° Pentru legitimarea cassei, parerea sa individuale este, ca dupa ce se tractéza revisiunea protocoaleloru în Adunare, este destulu pentru rectificare aprobarea seau des-aprobarea generale, ce se va coprinde în protocolu si în urmarea carei casierulu va subscrie protocolulu si oficiulu va în-

credință, că s'a aprobatu seau că s'a desaprobatu de adunarea generala.

D. Asente Severu combate opiniunea Dlui Babesiu si a Escl. Salé Presied. în privința de a se eliberá diplómiele înainte de versarea fondului si dice, ca acesta nu s'ar puté face fora modificarea statutelor, care coprinde artíclu positivu în ast'a privința.

Discusiunea urmeza asupra acestui punctu.

Dlu. Babesiu, Doct. Ratiu, Escl. Sa Mitropolitulu Siulutiu, Baritiu, Puscariu, Gaitanaru si Macelariu sustienu interpretarea art. 6 în sensulu, că se potu dá diplómiele, candu 'su garantiile sigure fora versarea fondului, si că restulu, ce au membrii fondatori a depune, remane cá obligatiuni asemanate cu creanțele diferite, ce are a priimi Asociatiunea.

Dnii Asente Severu si Canoniculu Cipariu combatu ast'a interpretare, argumentandu, că art. dice positivu sum'a, éra nu obligatiuni, că acesta a fostu sensulu, care s'a datu articulului la formarea Statutelor, si că verce interpretare, ar fi o modificare a Statutelor, care ar trebui se fia apro-bata si întarita de Monarcu.

Presied. formuléza opiniunile, si arata că mai tóte revinu la conclusulu comitetului dein 1 Iuliu 1862, carele coprende, că indiviidloru, carii voescu a numerá numai în rate succesive sum'a de 200 f. ce

le ar dá dreptu de membrii fondatori, se lise emita numai decretu de membrii ordinari, care apoi la platirea celei dia urma rate se se schimbe cu altulu de fondatoru, si prein urmare pune întrebarea urmatoria: aproba Adunarea generala afacerea cea de pana acum a comit. in privinti'a espedarii diplomeloru pre se ma membriloru fondatori seau ba?

Adunarea încuviintieza întocmai conclusulu comit. coprinsu în §. 77 dein protocolulu sedintiei sale dein 1 Iuliu 1862.

II. Presied. pune în discussiune proiectulu comisiunii pentru repartitiunea fonduriloru în privinti'a agendeloru asociatiunii pre anulu viitoriu.

D. Puscariu propune, cá în viitoru se fia însărcinatu Comitetulu sa face acésta lucrare, apoi Adunarea se numesca numai o comisiune, care se revideze proiectulu si se decida în discussiune publica.

Presied. formuléza votulu dupa propunerea D-lui Puscariu si se încuviintieza de Adunare dupa óre care discussiune, la care pre temeifulu § 23 dein Statute iau parte Dni Baritiu, Macelariu, Babesiu si Cipariu, Presiedintele da citire proiectului.

D. Puscariu cere, cá mai înainte de discussiunea acestui proieptu se se arate lamuritu, care e sum'a venitului Asociatiunii pre anulu viitoriu si la catu se urca sum'a cheltueleloru preliminate.

Presied. arata, că sum'a, ce se pôte între-
buintia e de 3000 f. v. a. si că sum'a pentru chel-
tueele proiectate se redica la 3170 f. v. a. ceea
ce presinta unu escedinte de 170 f. v. a.

III. Se pune în discusiune remunerarea secundu-
lui Secretariu de 200 f. v. a. pe anu.

Adunarea incuviintéza sum'a de 200 f. v. a.

IV. Se pune în discusiune sum'a proiectata pen-
tru cheltueele comitetului de 140 f. v. a. Se in-
cuviiintéza.

V. — Se pune în discusiune sum'a alocata de 50
galbeni c. r. premiu poetului Andreiu Muresianu.

Escel. Sa D. Episcopu si Presied. In adeveru
mie mi se pare pucinu acést'a suma pentru cele-
brulu nostru poetu ; înse proiectarea s'a facutu în
privire eu starea pecuniaria a Asociatiunii.

Dara la acestu nefinsemnatu premiu se adauge
altulu fórte mare, premiulu moralu, si credu că
esplicu simtiemintele si convingerea Adunarii pof-
tindu Dlui And. Muresianu a avé taria trupésca cá
verfulu Surului si Magur'a Codlei.

Adunarea priimesce cu aclamatiuni de „se traiasca,”
sum'a proiectata cá premiu poetului Muresianu.

VI. Se punu în discusiune stipendiale fondului
Comitetului juristiloru.

Presied. Acést'a cestiune e fórte delicata. Dara
nu'su eu inimiculutinerimeí, si nu sciu, deca ea are

mai mare grija de mine seau eu de ea? Dnii din comisiune au propusu lucrulu acesta astfeliu, adeca: 1200 f. v. pentru stipendiulu juristiloru exclusivu. Totu se faca ajutórie pentru totii si numai pentru preotii nu, si de ce nu si pentru popii, nu facemu si noi parte dein natiune? Statutele Asociatiunii nu oprescu acésta de locu.

Asia dara eu propui cá banií destinati pentru stipendia, se se intrebuintieze in ajutórie pentru studentii dela tóte facultatile.

D. Munteanu observa, cá unii dein membrii comitetului au fostu de opiniune, cá déca unele tienuturi seau comitate aru voi a destiná stipendia anumitu numai pre sém'a tineriloru nascuti dein sinulu loru si carii 'si voru fi facându studiile prela unele facultati, acésta se se lase cu totul in voi'a aceloru tienuturi de se póte pune asociatiunii asemenea conditiune; dein contra in se comisiunea in maioritatea membriloru seí, a fostu de aceea opiniune, cá asociatiunea nu póte priimi o asemenea conditiune, ci cá dens'a trebuie se caute a se dá studentiloru stipendia seau ajutórie fora distinctiune, la totii tinerii romani cati le voru meritá in adeveru, dein tóte provinciile locuite de romani in coprensulu imperiului austriacu.

Acést'a propunere a comisiunei desteptá desbateri indelungi si in oatva interesante, încátu adica prein

aceleasi se trase cu totu adinsulu tota luarea a-minte a adunarii, nu, numai asupr'a trebuintiei neaparate de a se ajutat tinerii lipsiti de midilócele materiale, indiestrati inse cu cele mai bune putari morale si aratatori de progresu eminente, ci totu odata si asupr'a modalitatii, cu carea suntu a se impartii ajutoriele, si asupr'a persónelor fizice seau morale care au se le impartia.

Dupa ce la acést'a desbatere luara parte mai multi membrii, si anume D. presiedinte, Dni B. besiu, Ilie Macelariu, G. Baritiu, As. Severu, Dr. I. Ratiu, A. T. Laurianu, Puscariu, prot. I. Popasu, Nic. Gaetanu, I. Crainicu, Vis. Romanu, si dupa ce in decursulu acelu se lamuri acelu adeveru, cumca Asociatiunei nóstre in calitatea sa cá atare nece í se cuvine se opreasca pre nimeni de a intinde ajutorie seau stipendia scolastice ori cui va voi, ea inse nece póte priimi la asemenea casuri nesce conditiuni, care aru potea numai detrage auctoritatii sale de o mama comuna; dupa ce se descoperi totudeodata, cá cu unele ajutorie particulare s'au facutu pana acum unele abusuri demne de mustrare, apoi D. presiedinte formulà votulu in urmatoriulu modu:

Colectantii asociatiunii au ocupatiunea principale de a face colecte pentru ajungerea scopului respicatu in statutele aceleiasi; déca inse aceiasi ar

voi a face colecte si pentru alte scopuri de es: inadinsu numai pentru studenti lipsiti, in voia le sta si vedea ei cu acui inputerire si auctorisatiune voru face asemenea, ca asociatiunea in acele ca-suri nu va voi se scia nimicu de urmarile lor.

Acést'a ppiniune formulata asiá, adunarea generala o preface in conclusu alu seu si 'lu recomenda Comitetului asociatiunii spre a se conformá dupa dens'a.

Adunarea decide totuodata, cá modalitatea impartirii stipendialoru cate se voru putea face dein cei 1200 f. v. a. proiectati spre acestu scopu de catra comisiune, seau dein orí care alte sume, ce s'aru mai destina si alta data de catra adunare totu pentru stipendia, se se concrédá comitetului seu, oblégá inse totuodata pre acesta, si îi recomenda ca totuadinsulu, cá impartinea stipendialoru scolastice se se întinda si la alte facultati scientificé, se fia si cu tóta luarea aminte la lips'a si seraci'a constatate, la progresulu facutu, si mai pre susu de tóte, la moralitatea tinerilor studiosi.

VII. Se pune in desbatere stipendiulu de 200 f. v. a. pentru ajutoriulu a doi tineri romani calificati in vreo meseria si carii voiescu a se face maiestrii. Adunarea incuviintiá.

VIII. Adunarea incuviintiá asemenea 100 f. v. a. spre a se cumpara carti pentru bibliotec'a asociatiunii.

IX. Se mai destinara inca si cate 60 f. v. a. pentru inavutirea museului fisico-naturalu, seau a bibliotecei dela fiacare dintre cele doua gimnasii nationale, adeca celu dein Blasiu si celu dein Brasiovu, fiindcà acestea au lipsa mai mare.

X. In catu pentru 100 f. v. a. preliminati de comisiune spre a se coperi dein aceeași plat'a curausiei aceluor membrii ai comitetului asociatiunii, cari se afla cu locuenti'a in Blasiu, Clusiu, Brasiovu si, carii aru fi cá se calatorésca la Sibiiu in fiacare luna, se recunósce de catra adunare, cá cu 100 f. v. a. nece pre departe nu potu fi coperite spesele celoru 6 membrii locuitori afora dein Sibiiu, aflanduse inse cu cale, cá dintre acei membrii se mérga la Sibiiu numai cate atati, cu cati se se implinésca numerulu legatu spre a se poté luá decisiuni, se trece si acést'a sumusióra in bugetulu anului 186²₃.

XI. In câtu pentru tiparirea acteluor adunarii si a altoru manuscripte, pre care comitetulu le va aflá demne de publicatu, se lasa in grij'a aceluiasi, cá se purcéda cum si in anulu trecut, si dupa impregiurari, dupa cnmu va vedea mai priinciosu.

XII. Pentru domnisiór'a Elisa Circa elev'a Conservatoriului din Vien'a, adunarea votà unu premiu, ce este a i se dá dein obiectele de espusetiune atátu pentru frumosulu seu progresu in arta, câtu si pentruca cu concertulu pre vióra, ce a datu in 29

Iuliu a. c. a adăosu la multirea fondului asociatiunii.

XIII. Intru asemenea se incuviintiara de cãtra adunare inca si pentru alte persoane care au luat parte la espusetiune, atatu laudatorii, catu si óresi-care premia, inse acesteã dein urma numai dein venitul curatu alu espusetiunii si numai cu o strensa alegere dupa meritulu lor. Acést'a lucrare inca se concrede comitetului espusetiunii.

XIV. Mai departe adunarea destinã si defipse unele premia inca si pre anulul viitoru si anume.

1) 100 f. v. a. pentru cea mai buna carte (cã de 10 cõle tiparite) despre inaintarea economiei de campu si a pomariei intre romani.

2) 50 f. v. a impartiti in doue pentru doui insicarii cu ocaziunea adunarii viitorie voru adeveri, cumca au cei mai multi fragari (dudi) destinati pentru prasirea vermiloru de matasa.

3) 100 f. v. a. pentru unu individuu romanu, carele in cursulu anului va invetiã mai bene art'a stenografica si va dá chiaru in viitoru adunare generala probe despre a sa capacitate si istetime.

XV. Dupa acesteã adunarea pasiesce la o alta desbatere interesanta privitorã la formarea catoruva sectiuni scientifiche.

Dupa o discussiune scurta adunarea afla cu cale, cã deocãmdata se se intocmesca numai trei sectiuni si adevca: 1) filologica; 2) istorica; 3) fi.

sico-naturale; eara membrii acestoru sectiuni pentru, astadata se nu se aléga de catra nemene, ci fiacare doritoriu de a se ocupá cu vreun'a dein acesteá trei specialitati sesi descopere vointi'a sa in scrisu la comitetulu asociatiunii; eara dupa ce se voru aflá membrii de ajunsu pentru fiacare sectiune, aceia se se constitue dinsii intre sene, dupa cum va cere natur'a scientiei, cu care se ocupa.

XVI. Dupa ce D. D. Secretariulu alu doilea si casierulu isi dedesera dimisiunea inca in siedinti'a I in acésta siedintia depunandu si D. controloriu Ioan Pinciu dimisiunea sa pre mes'a adunarii, acésta pasiesce la o noua alegere, inse nu prein votare si nici prein aclamare, ci prein sculare si siedere. Cluj

Asia se alesera: DD. Parochulu gr. u. dein Sibiu I. Rusu de Secretariu alu doilea, Ioane Brote proprietariu in Rasinari de Cassieru si A. Bacu cancelistu la c. r. comanda generala, de controlu.

XVII. Se deschide discusiunea in privinti'a obiecteloru espusetiunii daruite la asociatiune.

Secretariulu G. Baritiu propune, cá espusetiunea ne fiendu inca regulata de plenu, dein cauza, cá obiepte inca totu mai vienu, eara adunarea nepotendu asceptá pana la total'a incheiare si conscriere a numerului loru si la defigerea pretiurilor, acesteá lucrari se se concrédá comunitatii Brasioyului, adeca manipularea si vinderea loru, totuodata

se se aléga si unu colegiu de censori, carii se defiga si pretiurile.

Dn. I. Puscariu propune, cá obiectele espusetiunii se se pretiuésca, se se publice se se lase unu terminu de patru septemani pentru oferte, eara la terminu se se dae celui, care va fi oferitu mai multu.

Dn. As. Severu propune, cá dein obiectele de arte, cum sunt cei doi Michai s. a., se se oprésca, cá se serve dreptu terminu de comparatiune la espusetiunile fiiórie.

Dn. G. Baritiu combate aceste pareri, pre cea deanteia, cá pre un'a, ce este cu totulu nepractica, si care ar' aduce o mare dauna asociatiunii prein indelung'a traganarea vinderii obiectelor celoru daruite, de unde ar' urmá si stricatiunea mai multoru, — eara in catu pentru opiniunea Dnui As. Severu distinge ásia, cá lucrurile supuse stricatiunii, s'aru tienea earasi numai cu dauna; dara de es: mineralii, cadre si altele cá acestea se potu pastrá.

Dn. Visar. Romanu propune, cá asociatiunea dreptu semnu de recunoscintia pentru faticiele cate au pusu comitetulu espusetiunii, si de órace ide a espusetiunii nationale a fostu conceputa in Brasiovu, asia se se concrédá cu totulu, aceloru barbati dein Comitetu, manipularea acestei lucrari.

Dupace se mai desbatú cestiunea inca si de catra altii, Dn. presiedinte formulà votulu asia: Se afla cu cale, cá adunarea se concrèda vende-rea obiectelorú daruite asociati nii, barbatiloru bra-sioveni, carii au luatú parte activa la espusetiune, eara anume la comitetulu espusetiunii, carele dupa incheiarea venirii obiectelorú se se prefaca intr'unu singuru colegiu cu cei siepte seau optu censori, apoi se ia asupra'si tóta portarea acestei afaceri, defigundu pretiurile ingrijindu de vendérea si re-lative de remiterea obiectelorú, cum si portandu unu computu regulatu despre tóte. Acestu votu se prímesce intoema.

Acum Presiedintele deschide discussiunea asu-
pra alegerii locului si defigerii timpului pentru a
trei'a adunare generala.

Dn. A. Severu propune vechia capitala a Tran-silvaniei, Alb'a Iuli'a. Altii inse preferu Blasiulu si Es. Sa Dn. Mitropolitu A. S. Siulutiu postesce pre adunare, cá se destine totu Blasiulu pentru a III. adunare.

Adunarea incuviintia intrunirea viitóre la Bla-siu, eara diu'a o prefipse pre 22 Iuliu vechiu (3 Augustu nou) 1863.

Se procede la alegerea Consoriloru in persó-nele Dloru: Consiliariu Dr. P. Vasicia, Jude mare Ilie Macelarin, profes: V. Oroianu, Negutiatorii

Nicolae Ciureu, Radu Radoviciu, Const I. Popasu senior, Dim. Juga, I. Petricu.

Dn. G. Baritiu cere voia dela adunare, cá cu privire la multele referintie comerciale si la sentimintele de multiamita, cu care sunt indetorati brasiovenii mai cu sema catra unii barbati dein Principatele unite, si anume dein capital'a, Bucuresci, pentru ajutóriele materiale facute scóleloru de aici, se póta propune de membrii onorari pre dnii: Georgie Sionu, Ales. I. Odobescu Grig. I. Manno, si Nic. Ionescu, toti barbati de litere si sciintie.

Adunarea priimesce pre susu numitii ddni cu aclamatiuni.

Dn: Canonicu T. Cipariu propune asemenea de membrii onorari pre Dnii.

Conte Emericu Micó, Escelentia, fostu gubernatoru, cá pre unu barbatu eruditu si omenosu; Parochulu evangelicu Ackner pentru meritele sale in mai multe ramuri ale sciintieloru si ale cunosciintiei acestei tieri.

Istoriografulu Michailu Cogalniceanu;

Comis. de fin: Bilcz; Scrutatorulu de anticiceti transilvane Váradi; secretariulu museului transilvanu Fináli.

Dn: Baritiu mai propune de membrii onorari pre Dl. Consiliariu Ios. Grim si pre inginerulu primariu Gärtner, nu numai pentru darurile, ce au fa-

cute asociatiunii, ci si pentru cunoscut'a lorumanitate si simpathia catre poporul romanescu.

Dn: Cons: P. Vasiciu propune asemenea pre dn: Kralke, directorulu gimnasitului de statu dein Sibiiu, ca pre unu barbatu scutitu de orice antipathii nationale, dreptu si nepartinitoru in tractare cu tinerimea scolasteca.

Toti acesti barbati de sciinta si eruditiune sunt priimiti de catre adunare de membrii ai sei onorari.

Tempulu fiindu earasi foarte inaintatu, secretarul G. Baritiu mai da citire inca numai unei adrese sosite tocma atunci dela On: Oficiolatu alu Comitatului Dabac'a in Transilvani'a, sub Nr: presid: 203 de dato Gher'la 25 Iuliu 1862 subscrisa de ddni L. Vas. Buteanu, subst: Comite supremu si Petru Anca subst Vice Comite, prein care pre langa descoperirea celor mai caldurose gratulatiuni si salutari adunarea asociatiunii este rogata a favora prein a sa inriurintia morala infiintarea de scole, eara mai alesu a recomanda ide'a ridicarii si latirii scololoru centrale prein tote tinenuturile locuite de romani.

Adunarea asculta aceea adresa intre manifestatiuni de placere, fora inse case'i stea prein putintia de a intra in meritulu lucrului atinsu in trins'a.

Dupa tote acestea Es: Sa Dn: Presiedinte incheia siedintile adunarii cu urmatóriele cuvinte:

Cu ajutoriulu lui Ddieu lucrarile adunarii noastre s'au terminatn astadi. Spre mai mare mangaiare a sufletulu nostru ne-amu potutu incredintiá, ca esistint'a asociatiunii nóstre, nu numai nu este

periclitata de nece o parte, ci că aceeași e asigurata dein toate partile prein unirea, armonia, simpatia și concursul tuturor romanilor. Ce se atinge de progresul asociatiunii nu potent altă dice; decatu că s'a facutu destulu in proportiune cu scurtulu timpu alu esistentii sale și că ea ne promite cătu mai frumosu viitoru; eara in acést'a privintia ve potiu incredintia, că nu ve veti insielá, numai pace se ne dea Ddieu; pentru că sciti bine că in sgotulu armelor maseletacu. Asociatiunea se va consolidá. De aceea se rogamu pre Ddieu, pentru pacea lumii; se ne rogamu pentru viét'a și fericierea prea bunului nostru Monarchu, că lui avemu a multiamí de esistintia acestei societati. Se rogamu deci pre Tatalu cerescu, că se ne umbréscá cu drépt'a sa, se fia cu noi, pentru că sciintiele se si reverse luminile loru, pentrucá se produca o natiune tare, plena de vertuti. Amin.

Escelenti'a Sa Dn Mitropolitu Sinlutiú multiamesce Es. Sale Dlui Episcopu Siaguna pentru căte osteneli a pusu in interesulu acestei asociatiuni; eara apoi adunarea mai priimindu și placut'a scire, că s'aru fi mai inscrisu vreo 200 membrii noi, se desparte intre sunetulu cantarii intonate de catra tinerimea romanésca de ambele secse pre la 2 $\frac{1}{2}$ óre dupa amiédi.

Dat'a cá mai susu. —

Andreiú Bar. de Siaguna.

Presiedinte alu Asociatiunii.

Georgie Baritiú

Secretariu.

A.

**Cuventarea Escelentiei Sale D. Presie-
dinte tienuta cu ocasiunea deschider'ei
adunarei generale a Asociatiunei.**

Domniloru!

Esistenti'a si progresulu unei Asociatiuni, precum este in de obste cunoscutu, sunt conditionate de interesulu si simpati'a publicului, pentru care s'au infientiatu.

Ce interesu, si ce simpatia are Natiunea no'tra catra Asociatiunea transilvana infientiatu in anulul trecut, in lun'a lui Octomvrie pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu, — limpede se vede nu numai dein numerulu celu mare alu a celoru nationalisti, carii ca membri s'au in scris la acest'a Asociatiune, ci si dein numerulu celu impuitoriu alu celoru ce s'au infacisiatu la adunarea generala de astadi, precumu si dein pregatirile cele serbatoresci ale braviloru conationali Brasioveni.

Interesulu celu mare, si simpati'a cea comuna a nat'unei catra Asociatiunea no'tra transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu sunt totu atatea garantii sigure pentru esistenti'a, progresulu, si prosperitatea intreprinderi no'stre.

Eu tocma in acestea impregiurari aflu acelu adeveru, ca urditorii acestei Asociatiuni bene au cunoscutu debuinti'a cea imperativa a infiintiarei unei asemenea Asociatiuni, si ca totuodata prein ea au sciutu afla midiloculu celu mai siguru, spre a se

întalni cu unanimą dorințã a Națiunii pentru ca nu este unu romanu, carele se nu scie, ca fara limba si cultura nu se potu tiené pasi egali cu alte popóre civilisate.

Convingierea acést'a nu este nici ó ivire nouã, si nici se póte afirmã, ca spiritulu seclului nostru o aru fi desceptatu în natiunea nóstra, ci din contra eu dîcu: ca convictiunea aceea estè eredita dela Protoparintii nostrii, si acestu adeveru se documenteada cu cuvintele vestitului istoriografu Bonfiniu, carele descriindu vitejiele Romanilorn, marturiseste: „Ca Romanii sau vedutu a se osti mai multu pentru limba, decatu pentru viatia.“

Vioara lui Amfionu prin, producerea impresiuniloru celoru fermecátóre au fostu puternica spre a imblandi înca si ferele cele selbatice, inasa nu si a ridicã Cietati si orasie, nici a preface pustietati în gradini si holde desfatátóre si fructifere; limb'a au efeptuitu tóte acestea; ea, conversatriti'a cea mai credinciósa a omului.

Prin limbã sau intrunitu oamenii între sine, si au facutu legatura de pace pentru binele loru generalu si specialu. Limb'a au produsu luminarea, cultur'a, civilisatiunea si comerciulu; ea au arátatu lips'a midiloceloru de comunicatiune pe apa si uscatu; ea au fundatu legi, si au legatu secsele; ea au midilocitu pastrarea Istoriei neamului omenescu

și a lumii întregi; ea au desceptatu spre lucrare, activitate și perfectiune popórele cele neculte, și au făcutu din ele popóre civilisate. Limb'a au povatiuitu pre omu lá cunóscerea unui adevératu Dumnedieu, și a Religiei celei mantuitoare pentru densulu, adeca la cunóscerea și îmbratiesiarea Hristianismului, cu unu cuvântu omulu prin midflocirea limbei au devenitu la viațiá sociala, ceea ce este fontan'a cea nedesiertavérá a nenumératelor bunatáti pentru totu neamulu omenescu.

De si strabunii nostrii, despre carii se dice: ca sau luptátu mai multu pentru limba, de catu pentru viațiá, n'au manifestatu in scrisu cu deamáruntulu convingierile sale despre bunatatile limbei, asia, precumu le am descrisu aci; totusi debue se se precunósca, ca ei au priceputu bunatatile, ce se revarse prin limba, și acést'a o au doveditu ei in fapta, caci altmintrelea nu saru fi pututu luptá mai multu pentru limba de catu pentru viațiá; pentru ca este sciutu, ca omulu se sacrifica numai pentru acelu lucru, pentru care are predilectia. Deci strabunii nostrii în fapta au adevéritu predilecti'a loru pentru limba mai pre susu de viațiá, de aceea sau si luptatu ei mai multu pentru ea de catu pentru viațiá.

De aci urmédia cu consecuintia logica, ca fiindu noi stranepotii acelorú Romani, carii mai

multu sau lipsatu pentru limba, de catu pentru via-
tia, nu spiritulu secului prestate neau descoperatu
pre noi spre infiintarea acestei Asociatiuni, ce
are de scopu cultivarea limbii, si cultura' a poporului
nostru, si convingerea cea credita dela strabunii
nostrii este indemnulu celu principalu ala urdinei
Asociatiunei noastre. Candu facu aceast'a marturia-
sire, totudeodata sintu convinsu, ca urdorii acestei
Asociatiuni au implinitu doua datorintie sfinte, candu
se determinara la infiintarea Asociatiunei acestela.

Cea din taia datorintia au implinitu ei prin a-
ceea, ca intogmai au cunoscutu valoarea si puterea
cea fermecatore a limbii materne, precumu si alti
multi nationalisti din timpii trecuti, carei inse nu
puture spori in nesuintiele loru limbistice din oca-
sele vitrigatatiei aceloru timpii facia ou natiunea
nostra; a doua datorintia au implinitu urdorii, a-
cestei Asociatiuni prin aceea, ca sau sciutu folosi
de spiritulu luminatu ala presentulu, carele catasile
de pana acumu ale sclaviei leau ruptu si leau ni-
micitu spre laud'a sa, si spre ajungerea destinului
omenescu cu privire si la natiunea nostra.

Nu voiin se molestediu patienti'a Dvoastre prin
lunga cuvintare, inse datoriu sintu a atinge aci
stata, ca Natiunea nostra este astadi conumerata in-
tre celelalte natiuni libere compatriotice; ea este e-
galu indreptatita cu acelea, prin urmare ea este

astadi mantuita si scapata de varvari'a timpiloru trecuti; ea scie tóte acestea; ea isi tinde natiuni-
loru patriotice man'a de sora buna; ea doresce
propasirea fiiloru si fiiceloru sale catra lumin'a cea
intensiva si binefacatóre a culturii si civilizatiei,
dela carea proni'a cerésca n'au eschiso nici pre ea;
ea nimicu mai multu si mai putinu nu doresce,
de catu aceea, cá se remane în viati'a sá natio-
nala, adeca în viati'a limbei sale, si prin aceea,
cá prin midiloculu eelu mai siguru se întemeedie si
se latiéseca cultur'a si prosperitatea nationala si
patriotica, precumu o vede acést'a la celelalte na-
tioni surori compatriotice.

Aceste, si nu alte, principii corecte leau nu-
tritu natiunea romana in pieptulu seu inca atunci,
candu ea cu fiii si cu fiicele sale gемеа în starea
cea deposite a sclaviei; ea si astadi în starea
cea binecuvantata a egalei îndreptatiri remane ere-
dinciósá principiiloru acelu corecte. De aceea de-
vis'a natiunii nóstre nu póte remanea fara efectulu
doritu. Dreptatea n'are debuintia de cuvinte si
espresioni multe si maiestroase, ca-ci este mai pre
susu de tóte acestea: asia si principiile acestei
Asociatiuni n'au debuintia de multe dovedii si cu
deosebire, nau debuintia de dovedii artificióse; ele
sintu acelési, care sintu si ale natiunii, pentru ca
Asociatiunea nóstra este convinsa pe de plinu, ca

numai asia va spori în deslegarea problemei sale deaca va fi povatiuita de susu atinsele principii, de aceea de trei ori fericitu me socotescu pre mine, carele din încrederea Asociatiunei ocupu scaunulu de presiedinte si manuducatoriu alu a face-riloru ei.

Candu dîcu; ca de trei ori fericitu me socotescu pre mine, ocupandu presidiulu, dorescu, ca totu deodata se fiu bine întielesu.

Liter'a, precumu si spiritulu acestoru cuvinte ale mele nu cuprîndu alta, fara numai constatarea acelu adeveru, ca Asociatiunea aceast'a este credincioasa problemei sale pe bas'a principiiloru adoptate de catre natiunea întreaga, si a dóua ca cuprînde în sine contestarea nasuintiei mele neobosite pentru ajungerea scopului Asociatiunei; de aceea tîrî credu, ca sub scutululu unoru asemenea convîngieri corecte si principii sanetose precumu amu amintitu mai susu, va spori de siguru literatur'a, si cultur'a poporului romanu, peste tóta ascieptarea, si Asociatiunea va vedé ostenelele sale coronate cu succesu doritu, pentru ca nu voru trece multe dieci de ani, si vomu vedé literatur'a limbei nóstre la asemenea gradu de cultura cu celelalte limbi culte; scolele si instituttele literare cá unicele midiloace de cultur'a Natiunei, le vomu vedé si la noi în starea înfloritore; vomu vedé satele si órasiel ro-

mane regulate si inaintate; nu voru trece multe dieci de ani si vomu vedé acolo, gradini si holde frumóse cultivate, bogate de pomi fractiferi, unde pana eri alaltaeri erau numai palamide si alte ierhuri selbatace, nu voru trece multe dieci de ani si ne vomu bucurá, vediendu economi'a rationala la plugarii nostrii, inflorirea artelor si a totu feliu de maiestrii la romanii nostrii.

Dara spre a avea unu numeru de barbati in-
 variati in tóte sciintiele, ce aru corespande impopu-
 latiei si debuintiei nationale, trecevoru eara multe
 dieci de ani? Privindu atitu la numerulu celu mare
 alu tinerimei nostre, ce se afla astadi prin dife-
 rite Institute literare, si la serioas'a ei portare mo-
 rala, si la diligintia ei, nu dícu multu, candu a-
 firmu, ca si in privintia aceast'a avem prospectulu
 celu mai siguru de inaintare. Presecurtu, nu voru
 trece multe dieci de ani si natiunea romana vá fi
 regenerata si intinerita in poterile sale intelectuale,
 industriale si materiale, pentru ca natiunea este
 setósa dupa cultura si lumina, iar membrii ace-
 stei Asociatiani nu voru crutiá nici unu sacrificiu,
 ce aru conditioná unu viitoriu mai fericitu, si pre-
 pasirea nationala. Unu esemplu viu despre acestu
 adevéru vedemu Domniloru! toema inaintea ochi-
 loro nostrii. Vedemu astadi activitatea aceea de
 unire, carea bravii nostrii Brasioveni o au desvol-

tatu spre a ne primi in mijlocul lor la celebrarea acestei adunari generale.

Ce zelu nationalu si patrioticu au manifestatu Brasiovenii la infiintierea gimnasiului si a unei fabrici maretia de hartia?

Ce zelu si sacrificiu au adusu Brasiovenii pe altariulu natiunii si alu patriei cu improvizarea unei expositiuni de produse, manufacte si artefacte nationale romane? nu este debuintia, ca eu selu descriu mai cu ameruntulu, ca—ci marimea acestuf zelu ni se infacisiedia in fapte indeplinite.

Tote aceste sunt eflucsele naturali ale inimei romane, ale convingierii romane pentru cultur'a limbii lui si pentru propasirea lui catra lumina.

Si asa prelanga astfelu de manifestatii, care negresita voru aduce Natiunii si patriei unu viitoriu mai fericitu, declaru adunarea generala a Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu pe an, 1862. de deschisa.

B.

Esselenti'a Ta Dle Presiedinte!

Esselenti'a Ta Dle Mitropolit!

Straluciti Domni, Venerabile Cleru, Onorabile Adunare!

Din momentulu in care in 5 Novembre anulu trecutulu inteia adunare a Asociatiunii romane transilvane

vane a alesu Brasiovulu spre a se tienea intr'insulu a doua adunare generale a acestei Asociatiuni pentru anulu 1862 animile romaniloru din intréga tier'a Barsei cu deosebire din acestu orasiu a intraseltatu de becuria.

Astadi inse candu acesti romani vedu sosita diua destinata a face epoca si in viétia loru, candu vedu in midiloculu loru atati barbati eminenti si distinsi prin positiunea loru, prin cunoscentele loru, prin faptele loru, barbati binemeritati de natiunea romana, cari de cate ori au cerutu interesele ei, n'au crutiatu nici ostenéla nici avére nici chiaru viati'a spre asi aduce tributulu loru pe altarulu ei; astadi candu vedu adunati in senulu loru, atati barbati dintre cei mai alesi fii ai natiunei, insufletiti totu de acelasi zelu si de aceeași dorintia de a confaptui din tóte puterile pentru prosperitatea asociatiunei, si prin armare pentru fundarea unui viitoriu mai fericite alu natiunei nóstre: astadi, dicu cine va fi in stare a descrie adancimea bucuriei de care trasalta anim'a cea de totu miscata a romaniloru din Brasiovu si din tienutulu lui?

Bucuri'a loru ecu atatu mai via si mai profunda cu catu ei suntu in stare de a mesurá tóta activitatea Asociatiunei, de a prevedea rezultatele ei cele mantuitóre si prin urmare de a i simti tóta importanti'a pentru viitoriulu natiunei

Onorabile adunare! Brasiovenii cunosc statutele asociatiunii noastre intarite de Majestatea Sa prébunulu nostru Monarchu, Franciscu Iosivu I-iu, precumu si program'a activitatiei ei, cuprinsa in aceste statute. Ei sciu ca pelanga curtur'a limbii si a literaturii romane, cá scopu mai de aprópe si cá fundamentu alu culturii nationale preste totu, Asociatiunea noastra are a trage in sfer'a activitatiei sale dezvoltarea si respandirea intre romani a totu felu' de cunoscintie, chemarea ei este a usiura prin impulsu si incuragiare din partéi, in cerculu lucrari-loru ei intr'a cultur'a tuturor romaniloru sciintiei o-menesci, filologia, istoria, filosofia, sciintie morali si pedagogice, sciintie matematice si naturali si toate aceste au se se desvolteze nu in modu unilaterale, nu numai in partea loru teoretica, ci totu deodata si in cea practica, sciintia are se se introducea in viatia, are se se aplice mai cu seama la agricul-tura, industria si comerciu — toate aceste intr'unu modu corespundietoriu geniului si trebuinteloru natiunii noastre. Asociatiunea va avea o privi religiozitatea si moralitatea de petr'a ungiulare a mare-lui edificiu privitoriu la cultur'a romaniloru; pentru ca unu omu cultu inse fara pietate si moralitate se rupe din legatur'a firésca in care are se stea fatia cu Dumnedienu, se desbina de societate, parascesce chiaru si doiosele bratie ale natiunii sale,

ridica meschinulu si personalulu seu interesu mai pre susu de tóte si astfeliu face, cá se se inmultiasca si se crésca sum'a reului pre pamentu. Cu unu cuventu scopulu finale alu asociatiunei este, de a ridicá natiunea la acelu gradu de cultura, de care e demna si care i se cuvine dupa originea sa, dupa suferintiele sale, dupa facultatile sale fizice, morale si intelectuale, dupa positiunea sa si dupa chemarea ce i-a destinat creaturulu,

De alta parte romanii Brasioveni nu-si facu ilusii in privinti'a greutatiloru, cu care va avea Asociatiunea a se luptá, greutati ce provinu mai vertosu din starea de decadentia, in care a ajunsu natiunea nóstra din Transilvani'a asemeninduse eu ceea ce erau stramosii nostri chiaru in acestu pamentu. Nedreptatea timpuriloru trecute, intrevenirea unuru inprejurari fatale, fara parece in istoria, ne-au adusu in aceasta stare, celu putínu mas'a poporulu nu e vinovata intru acést'a. Inse fatia ca greutatile, ce provinu din acést'a stare, este unu adeveru, ce nu se póte negá, acela ca in midiloculu periculóseloru furtuni, ce au trecutu peste noi, nici odata n'amu incetatu de a esistá ca natiune, nici odata nune-amu perditu nici limb'a, nici datinile, nici traditiunile, ce le-amu hereditu dela stralociti nostri stramosi, si prin care ne deose-

bimii de celelalte națiuni. În starea noastră cea a-
 pusa, eschisi dela toate drepturile politice, calumniati
 de toate partile, noi amu pastratu viu simțulu de
 nationalitate și de solidaritate nationala, l'amu ma-
 nifestatu ori unde ni s'a datu ocaziune și l'amu a-
 deveritu prin fapte implinindune totdeauna cu
 credința datorințele noastre catra In: Tronu și pa-
 tria. Junimea noastră e plina de inteligința, de ca-
 pacitate, de zelu și de aplecare, la ori ce felu
 de cultura, încatu ea înprivința acésti'a se pôte
 mesura cu Junimea ori cersii națiune. În fine nu
 numai documintele cele nefalsificate a le istoriei pa-
 triei, dar mai multu de catu ori ce documentu scrisu
 tota esistența noastră e o proba invederata, ca na-
 ționea noastră e plina de spiritu de viață

Iare în acésti'a credința Asociațiunea noastră
 va învinge greutățile, și aca generațiunea de fatia
 va vedea mantulțorele rezultate ale lucrărilor și
 ostenețelor ei.

Iata On. Adunare acestea sunt bagarile de
 seama, din care purcede bucuria noastră și nu ve
 putemu exprima multumita pentru onorea ce ni sa
 facutu, de catu facendu votu înaintea lui Dumne-
 diu și înaintea acéstei adunari, ca noi romanii
 din Brasiova și din țenutul lui nu vomu încetă
 de a merge înainte pe calea, pe carea amu apu-
 catu, pe calea progresului national, ca vomu

sprijini cu tóta cãldur'a si din tóte puterile nóstre si opulu celu mantuitoriu alu Asociatiunei si ca in-scriindu cu litere neperitóre in anim'a nóstra diua de 16 Iuliu, aniversal'a ei o vomu privi totdeauna ca aducátore aminte de indatorirea, ce ne inpunemu. Astfeliu cu anima plina de bucuria si de simtiulu importantiei dílei de astadî cá interprete alu romaniloru din Brasiovu si din tienutulu lui, vinu in numele loru si ve dicu

Bine ai venitú Esselenti'a Ta Domnule Presiedinte Présfintíte Dle Episcópe, caruia natiunea are de a multumi mai multu pentru infiintiarea Asociatiunei nóstre!

Bine ai venitú Esselenti'a Ta Domnule Mitropolitu si ceilalti venerabili membrii ai clerului!

Bine ati venitú in midiloculu nostru toti stimabili Domni si membrii ai Asociatiunei!

Ear mie ca preotu alu lui Dumnedieu, ce a aparatu totu deauna pe natiunea romana, nu-mi remane alt'a, de catru a ridicá umilit'a-mi voce catra densulu si alu rugá:

Préputernice, présante si prébunule parinte! Cauta din ceriu peste acesti fii ai tei, binecuventa lucrarile si ostenelele, ce va pune acest'a Asociatiunie in vi'a in care ai trimis'o. Tu, ia subtu alu Teu parintescu acoperementu prosperitatea si viitoriulu ei. Trimitene duhulu Teu celu santu, cá se ne

împie mintea și anim'a, să ne patrundă, se ne lumineze, se ne însufletască și se ne întărească! fii pururea în mijlocul acestei adunări întrunite în numele Tău. Dămine grea e calea științei, greu e drumul cercetării adevărului; însă Tu ești atatu de mare, atatu de bun și plin de îndurare.

Noi întru tine ne punem toată încrederea noastră, și cei ce se încred în Tine nu se înșală nece odată. Insuflă dar Dămine în animile aleșilor fii ai națiunii române onora științei și spiritului adevărului, dă putere spre ale află și ale răspândi din ce în ce mai mult; fă, Dămine că, deodată cu răspândirea luminei și a adevărului între fii națiunii noastre, se crească și se întărească dragostea împrumutată între densii și națiunile conlocuite și între toți fii omenilor de pre pămentu.

Amin.

C.

Raportulu.

Despre lucrările Comitetului Asociațiunii în timpul de 9 luni adică dela 4 Nov. 1861, până în 28 Iuliu, dia adunării generale. —

Amesuratu §-lui 32. alu statutelor Asociațiunii liter'a G. Comitetulu are onora asi asterne Onoratei Adunări generale prin Secretariulu secundariu An-

toniu Westemianu raportulu despre lucrările suale in timpul de 9. luni. —

Că se se pōta dă o deslucire mai chiara, vomu împarti acestu raportu in doa parti dupa felulu Obiectelor pertraptate; de partea antiana se tienu obiectele strictē pertraptate in Siedintiele Comitētului, — de partea a 2-a Manipularea Cancelariei si alte observatiuni mai marunte.

I. Obiectele Comitētului pertraptate in Siedintie.

Siedintie s'au tienu in decursulu acestui timpu

6. adeca:

in 10. Decembre

” 2. Ianuariu

” 4. Februariu

” 8. Apriliu

” 6. Maiu si

” 1. Iuliu

In Martiu si Iuniu dein lips'a membriloru pre scrisi in §. 31. alu statuteloru, nu s'au tienu Siedintie. —

Lucrarile Comitētului se potu cunōsce dein Protocolulu Siedintieloru aceluiasi, care consta dein 87. de §§. —

Celea mai deintaiu si mai momentōse obiecte cu care s'au ocupatu Comitētulu au fostu.

1 Un'a representatiune catra I. Guvernu regescu, in carea se roga cá I. Guvernu regescu se binevoiasca in intielesulu statuteloru Asociatiunei si in specie a §-lui 1 a intari pe Presiedintele si vice-Presiedintele Asociatiunei.

2 Alt'a repreasatiune s'au asternutu I. Guvernu regescu, prin care in intielesulu clausulei intratiesute, la §-lu 5. alu statuteloru, se roga, ca I. Guvernu se binevoiasca, a dá voia de a puté lua parte cá Membri ai Asociatiunei si aceia Barbati carii nu suntu Sadli C. R. Austriaci. —

In oatu privesce representatiunea 1 Comitetulu se afla in placut'a stare de a puté raportá O. Adunari generale, cumca in 16 Maiu a. c. sub Nrulu guverniale 8213 iara alu Protocolulu Asociatiunei 95 a sositu dein partea Guvernulu terei incunoscintierea, cumca Majestatea Sa s'a induratu in 4 Aprilu a. c. a intari pe Presiedintele si vice-Presiedintele Asociatiunei. —

Eara ce privesce a 2-a representatiune; fiindu ca nu sosise aprobarea gble, Comitetulu siau luoaat voia a se rugá a doara de I. Guvernu sub 5 Iuniu a. c. N. Prot. 107. si asia astadi este Secretariulu raportante in acea placuta positia, de a puté aduce adunarii generale spre cunoscintia, cá Decretulu gble. a sositu sub datulu 5 Iuliu Nr. 3176 presid. pentra de a se puté numerá intra Membrii

onorari ai asociatiei barbati aceia renumiti, de si nu suditi austriaci, pre carii adunarea dein 6 §. Nov. iau designatu de Membrii séi onorari, si asia apoi s'au si pregatitu Diplomele pentru Domnialoru.

A facutu dispusetiuni pentru adoptarea si cumpararea Mobileloru pe seam'a Cancelariei, si sau insarcinatu Secretariulu secundariu cu adaptarea ei, ceea ce s'a si facutu, si a carei acareturi sunt cuprinse in Inventariu.

4 Amesuratu §-lui 32 alu statuteloru liter'a d. Comitetulu a alesu si denumitu Colectorii in deosebite tienuturi trametindulise si Decrete impreuna cu unu anumitu numeru de Cuietantii. —

5 In intielesulu decisiuniloru Adunarii genefale dein Novemvre anului trecut Comitetulu escrise concursu pentru tiparirea Acteloru Asociatiunei, in urm'a carii a concursu Tipografiile a Blasiului, alui Filts dein Sibiu, si cea Diecesana totu de acolo.

Si fiindu ca ofertulu Tipografiei Diecesane a fostu celu mai estinu cu 18 f. 50 x. v. a. de cola s'a decisu a se tipari in Tipografi'a Diecesana dein Sibiu. —

Totu in intielesulu decisiuniloru Adunarii generale, s'au formulatu Diploni'a pentru Membrii Asociatiunei, si sa tiparitu in 1000 de Esemplare, asemenea statutele, si Actele privitoare la Urdirea si infiintarea Asociatiunei s'au tiparitu iaresi in o Mia de esemplare. Care ense spre daun'a visterii asociatiunei

Care însă spre daun'a Visteriei Asociației jaci aici, nevendute. —

S'a liparitu mai incola 9000 de Crăciantii, si s'a statoritu prețulu Astaloru ou 6 x. v. a. de oăta, er' pentru Membrii Asociațiunei cu 10% mai affine.

6 In întielesulu §-lui 10-lea a statuteloru s'a cunparatu o cassa dela Viena, si s'au prevediutu Cancellari'a cu unu Sigilu pre care l'a daruitu D. Gasteriu ale Asociațiunei Ant. Bechnitiu.

Mai incole

7 Lucrarile Comitetului se reducu la întielesulu statuteloru §. 32. liter'a b, d, e, si adeva: au primitu operate seientifice, si prein o Comisiune lea supusu censurei, — de astfelia de operate inse s'a insinuatu prea pucine;

a) D. Visarionu Romanu Archivarulu Asociațiunei a asternutu o carte de lectura pentru scolele elementarie

b) D. Andreiu Muresianu tramite Comitetulu pbesile sale, ambe acestea carti s'au incredintiatu unoru Comisiuni spre censurare, care Comisiuni sian datu raportulu seu O. Comitetu, si in specie, ea privesce cartea Dlui Romanu, Comisiunea 'si asterne opiniunea sa in urmatoarele: batar aceea carte are defectele sale, totusi pentru lips'a cartilorn de lectura nu e da totu de aruncatu, avendu si partile sale bune, si

asia pana candu voru esí alte carti de lectura se póte si acest'a carte introduce in scóle.

Er' ce privesce cartea Dlui Muresianu, Comisiunea siau datu celu mai indestulitoriu raportu, pentru care Comitetulu in Siedintia sa dein 1 Iuliu a. c. au si votatu Domnului Auctoru unu premiu, carele se se hotaresca de Adunarea generale.

c) D. Ioane Dragosiu din Késthely incunoscientieza Comitetulu prein scrisóri'a sa presentata in 13 Novembre 1861. cumca densulu are unu opu agronomicu, pre care densulu l'ar dá in tipariu deca O. Comitetu vá voi a purtá spesele, — i s'au scrisu, cá sesi tramita opulu spre esaminare, si aflanduse bunu, se va decide ce va fi de facutu? pana acumu inse n'a tramisu opulu. —

d) D. Spiridon Fetti aterne Comitetului o Mappa a Tniei, spre a se censurá, si aflanduo de buna a i se dá voia cá se o tiparésca, care asemenea s'au incredintiatu unei Comisiuni, s'a afiatu buna, si i s'a datu voia a o tipari. —

In catu privesce punctulu litera d l a §-lui 32 Comitetulu a alesu si denumitu Colectori in deosebite parti ale Patriei, li s'au tramisu decrete si o suma de Cuietantii blanquete. — Au primitu incientiari dela respectivii Colectori, deinpreuna cu bani si consemnatiuni a tuturor contribuatoriloru. A intratu pan'acum sum'a de 13120 fl. v. a.

Credu cumca nu vǎ fi de prisosu a aminti aci, cumca Domnulu Colectoriu si Vice Comite Josefu Siulutiu dein Cetatea de balta, cu locuenti'a in Jbasfalau a incunosciantiutu Comitutuliu prein scri-sori'a sa dein 23 Febr. a. c. cumca D. S'a au inchieiatu Contractu cu 10 Comune, prein care a asiguratulu fondului Asociatiunei unu Capitalu de 5000 f. v. a. inchiaindu Contractele pre 5 ani, pre totu anulu asigurandu 1000 ferdele de cucuruзу, — mai descopere apoi Dsa unu planu de a se ajuta fon-dulu Asociatiunei de pre locurile muntose. —

In intielesulu punctului liter'a e) a §. 32. dein statute, a ingritu si a aplacidatu spesele curente pentru acoperirea /debuintiелору, Lpreliminate in adunarea generale dein Novembre anulai trecutulu, si in specie pentru adaptarea Cancelariei mai susu amentite, pentru spesele Tipografiei, a asignatu stipendii Tineriloru Iuristi, — s'au asignatu bani dein partea Comitutuliu pentru spese ordinarie 635 f. estra-ordinarie 972 f. 81 x. Cu totulu 1607 f. 81 x. v. a.

Aici 'mi iau voia a aduce la cunoscianti'a onoratei Adunari generale un'a impregiurare, ce mai virtosu credu ca se tiene de punctulu acest'a, si adeca: inainte de infientiarea Asociatiunei, era la Sibiiu in viatia unu Comitutu asia numitu alu Iuristiloru, seau pentru ajutorarea Tineriloru Iuristi

mai fora de midiloace. — Dupa infientiarea Asociatiunii, in §. 2. alu statuteloru, in care se defige scopulu Asociatiunei, se afla si darea de stipendii pentru diferitele specialitati, de unde aru urmà, cà si tineriloru Iuristi se se dèe stipendii, eeea ce in adunarea generale s'au si votatu, de unde ca consecuintia si aceea se dice a se fi votatu, eà Comitetulu Iuristiloru se incetèze, precum si fondulu loru se se comaseze cu fondulu Asociatiunei, care decisiune a Onoratei Adunari generale ne aflanduse in testulu Protocolului desu laudatei Adunari, Comitetulu nu s'au semtitu competentè de a comasà acelu fundu alu Iuristiloru cu fondulu Asociatiunei, ci au lasatu aceasta intrebare a o deslegà Adunarea generale presente. —

8° In catu privesce intielesulu § lui 33 al Statuteloru, care hotaresce cà Asociatiunea se sustienia o foia periodica, Comitetulu a aflatu cu cale, cà esirea unei atari foi se se amane, pana candu se voru mai reculege si se voru mai pregatf barbatii de litere, cà se póta intrá in aceea foaia numai materii serióse si bene elaborate. —

9° Comitetulu a primitu subt u a sa spriginire espusètiunea de totu feliulu de producte, manufactari, si artefacte arangeate de DD. Brasioveni. —

10. Intielegundu Comitetulu, cà unele Manuscripte de mare insemnetate a unoru barbati renumiti s'aru

află în Archivulu Episcopescu, deîn Oradea mare, Comitetulu a caruia însărcinare este a îngriji pentru literatur'a și cultur'a poporului român, a făcutu întrebare la V. Consistoriu Oradana, deca întru adeveru se afla astfelu de Manuscripte importante; și ca' are voia V. Consistoriu a le dá în tipariu? în fine se roga de o declarațiune în ast'a privința.

11 Au formulatu și publicatu Programele atatu a Adunarii generale de astadi, catu și a espusețiunei. —

Si a încunoscintiatu pe Iacutu Magistru alu Brasiovlui despre tinerea Adunarei generale de astadi. —

Acestea suntu mai cu deosebire lucrările Comitetului mai de mare importanța. —

Ceealalta parte a Raportului se reduce.

II. La Manipularea Cancelariei, ce mai chiaru se pôte vedé deîn Protocolulu agendelor, alu caruia numeru suie pre timpulu acest'a de 9 luni la — 204.

Acesti numeri cuprindu parte numele membrilor cu tacele lor, ce au încursu pre seam'a fondului Asociațiunei, parte alte corespondenție, espeduirea Diplomelor, și Cuțetantielor despre banii primiți. —

Numerulu membrilor dela 4 Novembre și până astadi suie la 555.

Dintre carii Membrii fondatori 17.

Onorari 27.

Cealalti suntu Ordinari 511.

Deintre Membrii Ordinari 'mi iau voia a observá. cá D. Eliseiu Iuniu Armatulu a datu 5 # cu promisiunea de a dá pe totu anulu 5 #.

Asemené D. Constantinu Dimonissie a datu 2 #. éراسi cu promisiunea de a dá 2 # pre totu anulu, catu va traí, si pana candu Asociatiunea nusi va schaimba scopulu.

Deca vomu priví Protocolulu Membriloru dupa tienuturi, ésa, cá mai tare e representatu Bra-siovulu cu

	49.
apoi Blasiulu cu	45.
Belgradulu cu	34.
Sibiulu cu	35.
Sas-Reginulu cu	20.
Fagarasiulu cu	21.
Vien'a cu	18.
Ungari'a cu	33.
Banatulu cu	12.
Bucovin'a cu	8.
Moldavi'a cu	9.
Romanía cu	5. x.

Membrii dein celealalte locuri ale Tniei se reducu la unu numeru mai micu, adeca dela 20 la vale, pre langa aceia se afla membrii dein Provinci'a imprasiati in numeru asemene mai micu. —

In laud'a sesului frumosu, nu póte Comitetulu anu raportá O. Adunari generale, cá si vreo catev'a

Dame au luat parte, trametiendu tacs'a unui Membru ordinariu.

Mai incolo se face cunoscutu ca s'au pusu inceputu si unei bibliotece, care dein daruirea unora membri s'a suitu cu numerulu la 195. de bucati deintre care partea cea mai mare adeca, 165 de bucati deinpreuna cu unu Atlasu, tote in pretiu de 50 f. m. c. lea daruitu D. Directoriu dela Orlatu Moise Panga, caruia dein partea Comitetului i s'au scrisu multiu-mita precum si celoralalti daruitori, pr. Dlui Vice presiedinte Cipariu

»	Dr	Stoi'a
»	Iuristu	Bardosi

Librarei Dlui Filciu. Pentru cartile bibliotecei, Comitetulu a ingrigitu a se face unu Catalogu si a se registrá intrensulu, insemnanduse cu unu sigilu, care inse pana acumu nu s'a cumperatu.

Acest'a, Onorata Adunare! e raportulu Comitetului despre lucrarile sale in restempu de 9 luni.

Brasiovu in $2^{\frac{8}{16}}$ Iuliu 1862.

Antoniu Westemeanu
 Canonicu si Secretariu secundariu alu
 Asociatiunei

D.

Cuventarea

Domnului secretarîu primarîu alu Asociațiunei

GEORGIU BARTIU

röstită la deschiderea espusețiunei din 28 Iuliu c. nou.

Mai înainte de a se deschide usiele aceluor localitati, intru care s'a asediatu unu numeru cá de 2200 obiecte cá totu atatea martore ale industriei si spiritului de activitate alu poporului românescu de ambele clase, rogu pre On. Adunare, cá semi dee voia a deduce pre scurtu acele temeieri, cari au induplecatu pre brasiovenia propune conationaliloru sei acest'a incercare modesta de o espusețiune, cum si a o privi si pune in lucrare pentru astadata dein punctu de vedere curatu românescu, candu póte multi aru fi asteptatu, cá romanii ferinduse pre campulu arteluor, alu industriei si alu agricultuerei de aceea, ce se numesce egoismu nationalu, se se puna pre unu altu terenu, adeca pre acela ce se dice alu patriotismului in generalu, si prein urmăre pre susu numitele campuri ale activitatii omenesce, se faca cauza comuna cu ceilalti conlocuitori ai acestei patrii, unde sórtea ne arunca unii lenga altii si unde voi'a providentiei este cá se vietuimú in pace si in buna intielegere unii cu altii. —

Intre manifestarea vietii noastre nationale, sociale si practice si intre opiniunea formata la alte popora despre noi domnesc totm'a si pe campulu industriei si alu agriculturii inca si pana in aceste momente o diferentia, dein cele mai apfuge dein cate numai se potu eugeta. Unele popora mai simta adeca de aceea opiniune, cumca industria la romanii transilvani este nula si ca agricultura lor inca se afla totu numai in starea ei primitiva, precumu a potutu fi aceeasi inainte de aceasta cu cateva mil de ani. Dein contra in se mas'a preocupantiora a poporului romanescu a fostu, mai e in stare si pana astazi de asi produce, asi face si indetala cele mai multe trebuintie ale vietii sale pamentesci, numai dupa fantele bratielor sale. Se ne intorcemu spre oricare tenata alu Urcu, se luana la doaproape cercetare modulu vietii, imbracamintea si toate trebuintiele romanilor, pentrucu se ne ca stigamu deplina convietie, cumca romanului lipseste numai acele cateva meseri, pre care dinstu seau ca a invetiatu dein mosi de stranosi alu de apretia ca pre unele, cari nu ara corespunde genului si caracterului seu national; seau crasi de acele, cari in pusetiunea si intre referentiele sau care a genulu de mai multi seculi, i fusese strensu oprita de a le inveta; seau si de acele, ale carora trebuinta nu lea semta nece odintora, dein

causa, că nu corespundea modului vieții, la care a fostu dedatu erasi dein strabuni preste tote generatiunile pana in dîlele noastre.

Deci deca este adeveratu, cumca industri'a nostra nationale trecea in ochii altor'a de nula, er'a starea agriculturii de o stare primitiva, dupa care astadi nu si aru mai potea castigá nemene pãnea de tote dîlele, cu ce dreptu ar' fi pretensu cinev'a, cá se incercamu a ne mesurá poterile nãstre cu altii, cari se credu pre sine inãintati in tôte ramurile culturii omenesci neasemenatu mai departe decatu ar fi acesti romani dein secululu alu 19-lea?

Cu tote aceste spiritulu seculului, interesulu si onorea nostra nationala pretendea dela noi în tonu imperativu cá, deca totusi tienemu si aparamu că amu avea si noi o industria si agricultura, se esimu la lumin'a dîlei cu dens'a, se ne aratamu, odata precum suntemu, industriosi seau lenesi, cultivati seau barbari, isteti si destepti, seau timpiti dela natura. Acest'a este si va remané o detorientia mare si grea, ce avemu se implenimu, nu numai pentrucá se ne cunoascemu noi însine in tóta privinti'a si in tote ramurile activitatii nostre nationale.

Poporulu nostru fundà o Asociatiune, a careia chiamare este a inaintá cultur'a lui. Inse de unde erá se incepa acest'a Asociatiune, deca

nu i se voru dá totufeliulu de ocațiuni spre a cunoște odata pre deplinu acele trepte ale culturai omenesci, pre care se voru fi aflandu diferitele clase, pături, ținuturi ale poporului? De unde se-si ia invetiatiu poporului materia de invetiaturi in adeveru practice pentru acelasiu poporu, deca loru nu li se voru dá erasi ocațiuni dese de alu cunoște cum amu dîce si pre facia si pre dosu? pentrucá dein idiologiile si disputele scolasticiloru nu s'a reversatu nece odiniora vreunu folosu practicuu in senulu poporeloru, nece pentru viat'a acest'a trecutoria nece pentru cea viitoria.

Acelor'a, carii nu siau luatuu tempuu de a pune in cumpana temeiu de natur'a celoru susu atinse, leau placutu a luá incercarea nóstra in risu si a o caracterisá de o simpla maimutiaria; adeca cum amu dîce cu alte cuvente: fienducá altii au apucatu la drumu mai de demanétia, noi se nu manecamu de locu; fienducá altii au invetiatu a inotá, noi se nu intramunece pana la genunchi in apa; fienduca altii au curagiulu de a incalecá pre cei armasari infocati si spumegatori, noi se nu cutesamu nece a mai prasí vreunu calu in batatur'a nóstra.

Ci totusi se ne intorcemu, ce se mai negamu aceea ce nu se mai pote ascunde nece de-
cnuu? Asi'a este: espusetiunea in generalu este in adeveru o maimutiaria, adeca o imitatiune atatu

a tergurilor, catu si mai virtosu a jocurilor inda-
tinate la elinii antici, seau a minunatelor adunari
de la tota patri'a impregiurulu unoru temple de ale
loru, unde avea a se produce fiacare in art'a seau
meseri'a sa in faci'a intregii natiuni, dela care
apoi toti celimai eminenti si luá cunun'a de victoria.
Asi'a e, ide'a, ce s'a facutu de moda, cá de 10 ani
incóce si s'a pusu cu atata sgomota in lucrare la
Londr'a, Paris, Miunich, Vien'a si pre, airea, se-
mena si ea unei antice reafiate in ruinele Palmirei
seau ale Pompeii, dupa care acamu artistii mo-
dorni facu o miie altele asemenea. Oare inse pen-
tra aceta se poate negá folosulu practicu alu e-
spuseftuniloru?

Acest'a intrebare On. publica ascultatoriu sio
póte deslegá cu privire la poporulu nostru in modu
ca totalu practicu, trecandu deca i place in lo-
calele pre unde se afla asiediate obiecte tramese de
catra toti favoritorii acestei intreprinderi fragede
si nepretentióse, spre care scopu si rogamu pre
Esc. Sa Donnula Presiedinte, cá sesi dée bene-
cuventarea sa.

E.

I.

Disertatiunea.

fienuta de G. I. Munteanu, directoriu gimnasiale,
in-Sedintra II-a Adunare generale a Asociatiuni li-

terarie in Brasovu 1862, prein care se justifica ortografi'a cu litere adoptata de Comisiunea filologica dein 1860 si totudeodata se cerca a se stabili o modalitate óre care, dupa care ar' fi se procedemu in purisarea limbii romanesci.

Totu véculu si are semnatur'a sa. Semnatur'a vécului alu 19 in care vecuimu noi, este ceea a spiritului de asociatiune. Nu este specie de intre-prindere pre campulu celu largu alu activitatei genului umanu, pentru care se nu se asociazé indivizi de acelasi cugetu, de aceeași specialitate, cá cu puteri unite se tendia a capeta rezultate dorite. Astfeliu in domeniulu materiale capitalele pecuniare se asociazé pentru-cá prein cai ferate se impreune tieri cu tieri, prein canale mári cu mári. Astfeliu in domeniulu spirituale acá filosofii se aduna. cá rezultatele meditatiunilor nocturne se le popularizeze si se le faca proprietate comuna, celo filologii, de alta parte didacticii, adunati in asociatiuni nisuescu a latá descoperirile sale prein organe lucrate impreuna. Acestu spiritu de asociatiune se baséza pre adeverulu probatu prein experientia, cá doua capete potu mai multu decatu unulu, ca trei, patru s. c. L. mai multu decatu doua, scurtu, cá in unire jace puterea. Ferice de poporul, care aude si intielege acest'a voce a timpului!

Intr'unu corpu de 10 milióne, cum e popo-

rulu nostru, se afla puteri intelectuale, fizice, pecuniarie chiaru, ma jacu respandite, neutilisate. Pana acum n'aveamu unu centru, in care cá intr'unu focu adunate puterile, se fi potutu conlucrá intr'o directiune seau alt'a spre acelasi scopu. S'a facutu incereari senguratece, candu intr'o specie de activitate, candu intr'alt'a; ma fiendu cá au fostu singuratece, remasera fora rezultatele dorite. Ne a lipsitu cu o vorba spiritulu de asociatiune. Acést'a intr'altele e caus'a, cá trecura mai multe die-cenia, de candu cercamu a inlocuí cirilicele cu litere, si inca pana in momentulu presente ne aflamu totu la capetulu finitului, inca n'amu potutu ajunge la BO uniformitate in scrierea cu litere. Acest'a e caus'a, cá pana in diu'a acest'a, ne representéza mas'a limbei totu numai Dictionariulu de Bud'a. Dein lips'a spiritulu de asociatiune se ne esplicamu si căce n'avemu o istoria a nóstra.

Acum care romanu cu anim'a de romanu, nu se va bucurá de infientiarea acestei Asociatiuni literarie pentru cultur'a poporului nostru?!

Titlulu Asociatiuni nóstre, cum se vede, e intensu, precum si trebuintiele culturei nóstre suntu legionu. Acést'a intensiune cere, cá se tienemu o ordine firésca in afacerile nóstre; éra firésc'a ordine ne o dictéza cunoscut'a masima de auru:

„mai antaiu cele necesaria, apoi cele folositoria si in fine cele placute.“ Astfeliu numai candu Asociatiunea noastră scie ce voiesce, numai candu finea i e data; se voru infacisiá cá de sine si mediale cele mai corespundietoria scopului doritu.

Dreptu aceea dupre masim'a pusa se incepemu dela cele necesaria — intre care socotescu se fia ortografi'a cu litere mai dioritória. Scimu cu totii ca la 1860 se convocase o comisiune filologica cu acea insarcinare, cá se stabileze o ortografia cu litere.

Comisiunea filologica, compusa din DD. Canoniculu T. Cipariu, Dr. P. Vasiciu, G. Baritiu, Protop. I. Popasu, Prot. Vestemeanu, Pretorulu I. Puscariu, Preotulu S. Popoviciu, Protop. Negritiu, And. Muresianu si insumi, a dechiaratu dein capulu locului: cá dens'a nu se sente competente a stabili o ortografia cu litere órecare, cáce acest'a pote se o face numai o societate literaria, cu atatu mai vertosu cá in numit'a comisiune erá reprezentatu numai Ardealulu, si cá in acelasi tempu mai erau conchiamate si alte doue comisiuni spre acelasi scopu: in Timisiora si in Cernovitiu.

Cu tóte aceste membrii comisiuni, cá fii ai natiuni romane, crediura, cá au dreptu si detoria a 'si depune parerile sale intr'unu operatu, cu a-

ceea reserva, cá la prim'a adunare a Asociatiuni literarie, ce erá in sperantia de a se capetá, același se i se astérna spre cercetare și aprobare. Prim'a adunare tienuta asta, érna, fiendu acoperita de alte lucrari nu potú lua la cercetare operatulu comisiunei relativu la stabilirea ortografiei cu litere.

Credu se esprimu parerile unanime ale membriloru comisiuni filologice dela 1860, eari toti se afla presenti și in acest'a adunare a Asociatiunei literarie, candu voiu descoperi motivele, ce induplecara pre acest'a comisiune filologica, a se dechiara unanimu pentru ortografi'a cu litere fundata de ilustrulu nostru filologu D. T. Cipariu dupa sistem'a etimologica.

Dar' inainte de tote, cata se ne facemu o idea chiara despre caus'asi scopulu dein si pentru care antecesorii nostri de pia memoria au cercatu ei a inlocui cirilicele prein litere. Domniloru! lupt'a pentru romanitatea limbei noastre e vechia; nu e o iubire orba catra nationalitatea mea, candu dicitu, cá ideea nationalitateri, acest'a parola de di a timpului presente, s'a nascutu mai antaiu si antaiu intre romani. Celelalte popora, si anume fratiu maghiari, incepura a se miscá pre acestu terenu abia de la 32 dupa cea din urma cadere a Varșoviei, pre candu luptele Episcopiloru nostri pentru egala indreptatire a nationalitateri romane dateza inca de

prein véculu trecut! — Dein lupt'a Maioriloru, Sincailoru cu literatii slavi, cari, intemeinduse pre vorbele slavice dein limb'a romanésca, tendea a ne face o ramura dein ginteá cea mare slavica, barbatii nostri venira la cunoscienti'a: cá kirilicele ascundu tipulu si originea romaná a limbei nóstre, si cá, ne conforme cum suntu geniului limbei romane, impedeá cultura ei ingreuindu regulele gramaticiei: prein urmare se determinara a imbracá sunetele si vorbele cu vestimentu romanu, cu litere. Si in adevéru, cum am mai dísu cu altá ocasiune, in перъ, оръ, черъ, ждецъ, лъ-джндъ, интелецере, фържндъ s. a. cene se mai cunósca dupa scriptura pre geru, ordiu, céra, judeciu, laudandu, intielegere, facundu s. a.

Apoi se adategemu de unde viene greutatea a scrie cu litere, limb'a romanésca. Acést'a viene de acolo mai vertosu, cace limb'a romanésca are doua dieci si siepte de sunete, pre candu alfabetulu romanu are numai 19 litere seau 20 computanduse si z in cátu e primitivu. Aceste ajungu spre a infacisiá pre sunetele cele primitive ale limbei romane; tóta greutatea cestiunei jace in: cum se se semneze sunetele cele derivate, adeca: ъ, ѣ, ч, ѱ, ѱ, ѱ, si z in catu e derivatu?

Facia cu acest'a cestiune, comisiunea filologica se afla intre doua sisteme: Sistem'a fonetica si cea etimologica.

Sistem'a fonetica in teoria suna: scria pre fia care sunetu alu limbei, fia primitivu, fia derivatu, cu semnu anumit destinsu.

De unde urméza de necese: cá voindu a scrie cu litere dupa sistem'a fonetica, cata se formamu asia, seau altraminte inca siepte litere seau anume pentru cele 7 sunete derivate.

Er' sistem'a etimologica in teoria suna: scrie pre fia care sunetu primitivu cu liter'a corespundietoria; ér' pre celu derivatu cu semnu seau liter'a sunetului prímitivu, dela care se deriva p. e. pre л cu a candu se deriva dela А. л ж н ъ=lana, cu е candu se deriva dela Е: ф ъ к ж н д ъ=facendu, cu и candu se deriva dela и л н т р а е=intrare.

Comisiunea filologica luandu in considerare, cá a primí o ortografia dupre sistem'a fonetica in fapta n'aru face altu ceva, decatu ar substitui literile la kirilicele dein ortografi'a numita civile; cá prein urmare prein acést'a s'ar departá de scopulu principale, pentru care se lapada kirilicele; luandu in consideratiune b), cá déca ar' adoptá o ortografia cu litere fundata pre sistem'a fonetica

(deca se p^ote fundá), cu ac^ost^oar^o legitimá atatea sisteme de ortografia, cati provincialismi sunt intre romani. Inadeveru de va lipsi dein ortografi'a cu litere etimologi'a cá regulatoriu, atunoi ce mai p^ote opri p^o acei ardeleni p. e. cari pronuncia heru=feru, hiu=fiu, hija=fia, hiecatu=ficatu, jinu seu inu=vinu КИЧОРЪ=p^otioru, gin e bene, cá se nu scrie asia? Atunci moldoveanulu ar' fi consecente scriendu м е лъ=celu, а м е л а=a-cela; nu mai p^ocinu si munteanulu Дукуресчану scriendu paine=pane, caine=cane, maine=mane, picere=picio^ore sal., dein aceste temeiuiri ea se pronuncia pentru Ortografi'a cu litere, fundata de D. Cipariu / Canonicu, preib sistem'a etimologica — cá un'a, ce ne da securantia in scrierea cu litere, cá un'a, ce ne consolidéza unitatea limbii si ne p^ote regulá si pronuncia.

Dar' e grea Ortografi'a cu litere dupa sistem'a etimologica, audiu obiec-tandu. Nu e grea, Domniloru! ortografi'a, ce se p^ote fundá pe regule certe fora esceptiuni multe; si ortografi'a adoptata de comisiunea filologica are acestu daru; ma trebue studiata, si apoi care ortografia se p^ote scí fora studiu?

Datimi voia Domniloru, se mi illustrezu di-sele numai cu unu esemplu. Multi vedu o greutate in scrierea gerundialoru romanesci; dar' pentru cela

ce scie: că e o regula generale in fonetic'a romana, că N se modifice pre A si pre E dein aintea sa in ꝛ, că form'a gerundialoru este ndu; că gerundiale se formeza dela redecin'a vorbei prein midflocirea vocaliloru caracteristice a le conjuguriloru, pentru acel'a nu mai e nece o greutate. Se luamu laudare: laud-a-ndu, facere: face-ndu.

Dar' se tienemu in consideratiune si urechi,a sunetulu celu placutu, dîcu altii. Domniloru, urechi'a, sunetulu celu placutu e o tréba curatu a invetiului. Cá se ne convingemu că e asiá: Ve intrebu Domniloru, care sunetu e mai subtilé, mai placutu urechei: E seau Ъ? Socotescu că E, că unulu ce e primitivu, pre candu Ъ este derivatu. Si cu tóte acestea Munteanulu Bucuresceanu, care pronuncia ꝛъ, ride de Olteanulu, care pronuncia ꝛe; ér' acest'a, că se'si ascunda caracteristic'a Olteniei sale, afecteza a pronunciá catu mai bucurescesce ꝛъ!

Acestea au fostu motivele, O. adunare, ce induplecá pre comisiunea filologicá, că se se determine pentru ortografi'a cu litere dupre sistem'a etimologica, fundata de D. Canonicu Cipariu.

Nutrescu speranti'a, că acést'a adunare nu se va desface pre la ale sale, pana nu va incheiá mai antaiu actele relative la cestiunea ortografiei a-

doptata de comisiunea filologica deîn 1860. — De aceea rogu pre O. adunare, că înca în 'siedinti'a de astadi se delege deîn senulu seu o comisiune statatória deîn barbati competenti, *) carii se cerce operatulu comisiunei filologice si în siedinti'a, de mane se'si astérna la acést'a adunare parerea sa. Si déca se va adoptá si de O. adunare ortografi'a cu litere duple sistem'a etimologica, apoi

1) se se oblege moralicesce tóte Diarele romane a scrie pre fiitoriu articuli cu litere numai duple acést'a sistem'a adoptata de O. Asociatiune literaria, 2) cartile scolastice, anume pentru clasele gimnasiali, se se tiparésca duple acést'a sistema. 3) Toti membrii activi si, de s'aru potea, si cei onorari ai Asociatiunei se ne damu vorb'a de onóre, că pre viitoriu nu vomu scrie, de catu duple acést'a sistema.

Cu acést'a, Domniloru, nu voiu se dícu: că se pun emu stavila la cercetari ulteriori

---

*) Mi pare reu, că acést'a propunere n'a fostu întelése de adunare duple cugetulu propunatoriului, care porni deîn doua puncte de vedere: pre de o parte că membri comisiunei filologice n'au fostu alesi ci d'numiti; pre de alta, că nu toti membrii adunarei sunt competenti spre a decide cu cunoscintia de cauza, într'o cestiune cum este cestiunea ortografiei.

si la ameliorari posibile facunde pre campulu celu liberu alu ortografiei n6stre; ci esprimu numai necesitatea conditionata de unitatea limbei, cá descoperirile, ameliorarile facunde pre campulu ortografiei de unu individu sea u altulu, se nu se impuna publicului sub autoritatea individuale; ci se se astérna mai antaiu la Asociatiunea literaria spre cercetare si aprobare, si numai dupa ce se va adóptá de Asociatiune aceea ameliorare se ésa ea sub autoritatea Asociatiuni in publiculu literaria spre intrebuintiare.

Dupre modest'a mea parere numai in modulu acest'a se va poté pune capetu la anarchi'a de ortografii cu literé.

Intr'aceea—mi iau voiia, cá cu acest'a ocaziuue se cercu a stavili o modalitate órecare, dupre care ar' fi se purcedemu in purificarea limbei romane, care modalitate stabilinda totudeodata va poté servi de indigitare si in privinti'a baselora, dupre care ar' fi se se concépa si dictionariulu romanu, ce speru, cá asemenea 'si va datá inceputulu dela acest'asi adunare a Asociatiuni.

Afora de copiositatea de vorbe, prein care limb'a cea cultivata deviene in stare a esprime veru

ce notiune, cu care spiritul de inventiune inavutiesce cunoscientiele unui popor in domenulu materiale si spirituale, precum si nuansele cele mai fine de idee; afóra de precisiunea, prein care se tragu margini la fia care notiune, pentru cá se nu se reverse in ecuiwoce: cultur'a limbei mai cere si curati'a.

Er' curati'a limbei se capeta prein asia numitul Purismu, ce este o procedura, ce tinde a eliberá si a curati limb'a de barbarismi, de provincialismi si de archaismi in respectulu materiei sale; de solecismi, de galicisimi de latinismi, de germanismi si de altiismi in respectulu formei si a constructiunei sale. — De barbarismi ne va fi vorb'a mai intensa; scurta despre celelalte contraria la curati'a limbei romane.

Inainte de a purcede la stavilirea modalitatei, despre care ne este vorb'a, mai antaiu cata se constatam de atatea ori constatata si ér' si ér' disputat'a afinitate a limbei nóstre cu celelalte limbe romanice dein Europ'a. Cá se scim de cari barbarismi e a se purificá limb'a nostra, cata mai antaiu se decidem ce e, si ce nu e barbarismu in limb'a romanésca; cu alte vorbe se demustram cu care dein cele trei familii mari de limbe dein Europ'a se cumnatiesce acést'a limba, ce o vorbescu mai bene de 10 milioane de romani la Ostula

Europei: cu cea latino-romana, cu cea slavica, cu cea germana?

Se nu mi se dica contra: dar acest'a e o cestiune de prisosu acum, fiindu deja deslegata de multu, precum si caracterulu celu romanu alu limbbei nóstre afora de cërta. Acest'a pófe fi adeveru cu respectu la straini, ce ne cunoscu catuva limb'a prein studiu, si la cei ce fiindu ómeni de buna credintia le este de descoperirea adeverului in cercarile sale scientifice, cum p. e. e Ditz; nu inse si in privinti'a celor'a ce iau a mana o carte seau alt'a bisericasca tiparita de a le nóstre, si dupa ce culegu de acolo duchu, slava, mila, milostenia, blagoslovenia, ceas, ceaslov, molitva, sluga, vecernia scl. striga éca ve limb'a cea romana, cum e, p. e. Smidt. Oamenii de soiulu acest'a degradandu scienti'a la serva docile a intrigiloru sale de partitu, tendu la scopuri particularia spre a ne face, unii slavi, altii goti, cei mai moderati spre a ne scóte de o amestecatura lipsita de colóre si fora nece o legatura de afinitate cu verun'a dein familiefe cele mari de pre acestu contîenutu. Omenii de soiulu acest'a voru se aiba densii totdeauna vorb'a cea dein urma. Catra acestea, cate s'au dísu pana acum in contra loru, s'au dísu de particulari, sunt de parere, ca ce se va dice acum sub scutul autoritateri

unei asemenea adunari respectabili, fiindu privita cá vocea natiunei chiaru, va avé mai multa pondere.

Nu voiu díce, cá elementulu slavicu nu e copiosu mai multu de catu se cuveniá in limb'a nóstra — cea bisericésca. Se fimu recunoscatori in veci, parentiloru romani ai bisericei nóstre, cari, remanendu neclatiti in dogmele ereditate, se folosira de spiritulu reformatiei spre a traduce cuvintulu lui Ddieu in limb'a poporului, si astfelu ne au datu o literatura bisericésca natiunale, cum nu vei gasi la nece unu poporu crestinu de ritulu nostru, nece la greci, cá ce limb'a bisericei lor e cea elenica, nece la rusi, al serbi, bulgari, cáci la acestia e cea slavona vechia. — Mi ar' placé cá acest'a dísa, se intre la anim'a aceluoruni junii romani, cari in neesperienti'a lor, socotindu cá facu unu actu de nationalismu, vérsa injuraturi asupr'a cirilicelóru, cu care se afla tiparitu acestu tesauru alu bisericei si alu natiunei nóstre.

— Dar' trebue se marturisimu, cá cei antái traducatori dein elenica si slavóna, fiindu discipuli ai vécului lor, si esiti dein scóle slavone, si suptu influenti'a persecutiuniloru, la care erá espusa religiunea nóstra ortodoxa, s'au feritu mai multu de cátu s'ar fi cadiutu de vorbe cu caracteru romanu, chiaru si candu acelea se aflá si se a-

fla inca in limb'a poporului nostru. Spre deslu-
cirea acestei dişe ajunga a citá numai spiritu seu
 spiritus, ce sunt de unu usu forte latitu intre
 noi, de si in altu sensu, si totusi in limb'a s.
 scripture s'a datu pretutendenea cu duch; avemu
 vingere, s'a dişu biruentia, avemu vite,
 fere, bale chiaru, care s'au datu cu jivini;
 avemu, charu, se potea dişe charitate si s'a
 dişu in totu loculu dragoste. — Noi romanii:
 candu ne aparamu in contr'a celor'a ce inchiaindu
 dela aceste vorbe slavone, care parte mare sunt
 termini teologici, ne facu slavi, acest'a nu o fa-
 cem cu câ dora noi amu urí natiunea slavona, seu
 câ ne ar' fi rusine a face parte dein famili'a seu
 gintea slavica, acareia slava a fostu mare in tre-
 cutu, si pre care o ascépta unu fiitoriu inca si mai
 mare. Ma déca aparamu romanitatea limbei nóstre
 si prein acest'a afinitatea gentei nóstre cu celelalte
 popóra romanice, o facemu, caci suntemu convins
 des, re adevverulu lucrului, si adevverulu cata sa ne
 fia scumpu; o facemu caci voimú se remanemu
 ce suntemu; romani; pentru câ numai, câ roman
 putemu inaintá in cultura si a respunde destinarei ce
 n'a croit'o Ddieu in provedinti'a sa. — Totu a-
 cestea le dişemu si opumnatoriloru romanitatea nó-
 stre celoru dein alte tabere; germanisatoriloru p e.
 câ romanii pretiuescu scienti'a germana, câ e in

interesulu loru, cá ei se invetie acést'a limba, in care genia mari si-au depusu productulu ostenti-
 tiuniloru sale; dar' romanii sciu cá deca doua ele-
 mente eterogene la intemplare se potu întregi si
 sustiené unulu pre altulu, ma a se amalgamá nece
 odata. Er' maghiarizatoriloru cata sa le o spu-
 nemu odata pentru totudeun'a sinceru, cum se cu-
 vine la nescé frati, espusi la necesitatea acelorasi
 cercustari, ca, deca o fi, si o fi se stea scrisu in
 cartea ursitei, cá nece intr'unu modu se nu ne putemu
 scapá limb'a, ce si noi o iubimu cá viati'a si cá
 mantuirea sufletelorú nóstre, cá dicu, la acea e-
 ventualitate de fatale necesitate, alegerea in catr'o
 se ne inchinamu nu ne va fi grea, nece odata
 inse nu vomu adauge a intari si a ne perde in-
 tr'unu elementu strainu si care n'are nece o afinj-
 tate cu nece unu poporu de pre acestu contienutu.

Dar' deca de o parte nu se póte ignorá a-
 flarea de vorbe slavone in limb'a nóstre — cea bi-
 sericésca; de alt'a nu me voiia sfiu unu minutu a
 dechiará: cá suntu au ignorantu aumaliti osi toti
 cati, inchiaindu de la atare vorbe slavone, determina
 de slavicu caracterulu limbei nóstre.

O inchiare logica si drépta dela o
 limba órecare la afinitatea ei cu alt'a,
 se póte face numai dela acelea vorbe,
 ce esprimu notiuni de prim'a necesitate,

ce totu natulu in fiacare poporu le invétia dela senulu mamei sale in sfer'a de ocupatiune, in care traiesce si móre, si nece de cum dela acelea vorbe, ce esprimu notiuni de in domenulu religiuni, administratiunei etc. mai vertosu candu acestea au incetatu de multu de a fi institute natiunali primitive, s apoi numai déca totu de o data se iau in drépta apretiuire si formele si constructiunea, ce constituiescu geniulu unei limbe carele, asimilandu ingredientiele straine si prefacendule asia dicandu in ósa si carnea sa, singurue capace a dá documentu suficiente de caracterulu unei limbe.

Aplicandu acést'a doctrina la obiectulu nostru se citamu, in catu incape angustulu cadru alu acestei disertari, in siru cum ne venu in limba vorbe cu care romanulu 'si esprima ideile de prim'a necesitate in sfer'a ocupatiuniloru sale seculari; se ne provocamu la analogi'a formeloru sale cu formele celei latine, se ne aducemu amente si de consonanti'a pronunciei romanesci cu cea a altoru limbe romanice, pentru cá se se póta judecá in

cunoscenția de cauză despre caracterul romanic sau neromanic al limbii noastre.

se luăm:

a) Trupul omului de la cap până în picioare, și auzim pe romani să zică: față, gură, temple, frunte, ochi, sprâncene, gene, urechi, urechi, păr, cîmă, cîmă, cerbice, gură, (gura), buza (bozo sp.) muste, barbă, dinți, masele, limba, gingiva, palatul (al gurii) cereri, gîndul, bale (ble fr.), nas, nări, muci, gât, spinare, dos, umăr, braț, cot, mână, pumn, palmă, deget, unghie; costă, spată, latură, cîpsă, peptu, tîetia (teton, teter fr.), pantece, ventru, fîle, buric, petioru, genunchiu, piele, carne, os, sînge, mîdulă, suc, nerv, venă, ficat *) fere, plămîni, renuchi, spline, inimă, suflet, simț, auz, vedu, gust, atensu, cugetare, precepere, înțelegere, judecare, prevedere.

b) Vorbele cu care se exprimă noțiunile de familie: tată, mamă, fiică, ginere, noru,

---

*) În limba clasică se numește hepatis acest membru intrinsec al corpului animal, în latină mai vulgară ficatum -i, ceea ce proprie semnifică „ficat degăscă îngrăsiată cu fică-smochine, singura această vorbă ar' fi de ajunsă a demonstra originea romanului cea de preîn locurile unde cresc smochinii.

socru-a, cumetru-a, fetu, feta, fetioru, copilu-a, cuscru-a, cumnatu-a, nepotu-a, unchiu, inatusta (amita) fiiu-a, master-a (maratre fr.), vitricu-a, filiastra-a (fiiu-a vitricu) fertatu (semi frate), suratra (semi sora), frate, sora, parente, mosi (majores), natu-a.

c) Vorbe cu care romanul exprima notiuni de in regiunea casei: cetate, locasiu (locatio), staulu, gradina, gardu, curte, porta, cuptoriu, focu, schinteia, hornu (furnutu), funingine, sgru, carbune, tetiune, spudia, cenusia, acoperementu, pamentu, podumolu, ferestra, usia, parete, saru (sera lat.) chiaie, locatu (loguet fr.) veriga (verou fr.), cuiu, maiu, tenda (teudunt milites fr. tente); notiuni de imbracamente: vestimentu, camesia, iia (linia lat.) peptariu, curea, cingatoria, cojocu (cuojo it.) palaria, caciula (capsule), bracia, bratele, baiera (bariere fr.) velu, sudariu, stergariu, straiu, asternutu, bintiolu, sarica, sumanu, caltiunu, maneca, manecutia (manechet fr.); — pandia, pandiatura, ghiemu, tortu, fuioru, firu, acia, stupa, canepa, inu, lana, panura, carpa; — notiuni de unelte: mesa, scaunu, vasu, pocaru, ola, cana, ulcioru, candela, icona, chipu (elgereut lat.), aloia, bute, butina, cercu, sustariu (sestarius fat.), cupa, cofa (seafa lat.), cestu, caldare, frigare, cutitu, fusu,

sula (subula lat.), furca, furculitia, tăiiariu, se-
cure, sita (seta lat.), fune, rețea (rete lat.) laci
(laqueus lat.), secere, peptene, șieraștrou (dela
serra lat.), tiegla, scandură, scindila, ascia, sur-
cea, unghitia (uncus lat.), hamu (hamus lat.) caru,
cara, carutia (caruca^a lat.) paru, jugu, sapa (Glos.
Isid), gardine (cardoine lat., ce țiene fundulu bu-
tei) — notiuni de nutretiu: granu, farina,
ordiu, secare, pane, pita (lat. ev. med.), aluatu,
bucata, frecatiei (fricassé fr.) sorba, turtă, frip-
tura, coptura, lapte, casiu, seru, seu, lardu,
corastra, untu, oleiu, ocetu, vinu, apa, mustu,
sigiru (cîdre fr.), inu, meiu, fasole, bobu (fava),
linte, patrangelu, cêpa, aiiu, prasinu, eurechiu,
radice; miere, fagu (favus lat.), mursa, cera;
notiuni de deregatoriã: imperatu, domnu, duce,
jude, judecatoriu, aparatoriu (aparitor lat.) antiste
(de aici tistu) invetiatoriu (vates); — de ocupa-
tiuni: morariu, spalatoriu sal. — de notiuni
militari: arma, armariu, **) armata, ôste, ta-
bara, legionu, caleretiu, pedestru, costeiu, turnu,
resbelu, bataiia, lupta, pumnatura, sabia (sabre
fr.), spada seau spata, spatariu, capitanu, arcu,

**) In tóta cas'a romanului Ardeleanu între mobiliile
sale vei gasi si armariulu; ma ornath cu vasa
in locu de arme nu cum se vede a fi fostu vechiu
datina.

sagéta, lance; — punte, nane, pluta (flote fr.), luntre, vadu, trécatu (trajectus lat.)

d) Vorbe cu care se exprima notiuni de in fizica si istori'a naturale: stea ceru, calea lui Traianu (via lactea), lucéferu, sóre, luna, cornu-capri (tropiculu capriorului), aeru, negura (nebula lat.), noru, plóia, neue, grindina, róua, fulgeru, tunetu, ghiacia, lumina, lucire, frigu, caldu, umedu, ventu, bóre (borea), austru, apa, mare, riu, pariu, unda, bolbóce, ripa, tiermuri (terrae muri) albia, tiéra, tierana, campu, campia (campania), siesu, munte, colina, vale, chime (cime fr.), culme, pasada, plaiu (planum) plasa (plaga), lacu, balta, padure (palude) — de in zoología: vita (bête fr.) bela (belua lat.) de aici belauru (belua-urus) anim. mitologicu, bou, bouru, bivolu, vaca, berbece, ariete (rom. olteni), mnelu, nótenu, capra, iedu, cerbu, camila, elefantu, porcu, veru, purcelu, scrófa, mascuru (masculus porcus) tauru, vitielu, calu, épa, armasariu, asinu-a, mulu-a, oue, iepure, lupu, cane, ursu, leu, tigru, catoiu (chât fr.) matocu (matou fr.) siórece, ariciu (erinaceus), chitu, cete, carpu seuu crapu (carpo) mréna (murena), platica (platessa lat.), scumbria (scombrus lat.) purece, scarabusu (scaraba) sierpe, scorpia, verme; — vulture, strutiu, uliu (milvus lat.) herete si hereu

(heron fr.) pãune, merla, rindune, porumbu, turtura, pasere, gãina, cocosiu (coq fr.) puu; — notiuni dein botanica: pomi: maru, paru, prunu, nucu, persecu, ciresiu, alunu, muru, gutuiu, migdalu, fragariu, castanu; fructele: pruna, nuca, perseca, ciresia, aluna, mura, fraga; arbori: ulmu, fagu, frasinu, pinu, tisa (taxus lat.) platinu, carpenu, salce, acaciu, secu (sambucus lat.); colective: prunetu, nucetu, frasinetu, paltinisiet, ierba, fenu, palia, pleve; piperu, ursica, malva, peru, vitie, via, rosa, flóre, frundia, fóia, ramura, ghinda, tufa, trunchiu, radecina, scórtia, cója, medua; — notiuni dein mineralogia: pétra, auru, argentu, arama, feru, plumbu, diamantu, cristalu, sare, huma, lutu.

e) Vorbe ce esprimu notiuni de timpu: vécu (veclus, lat.) anu, iérna, primavéra, véra, tótna, luna (mese: Ianuariu, Februariu etc. Este curiosu, cà pre langa numele luneloru usitate in limb'a scrisa, poporul nostru mai are si altele fórte naturale: Gerariu (Ianuariu), Fauru, Germenariu (Marte), Prieru (Aprile), Patrariu (Maiu), Cerisiariu (Iuniu), Cuptoriu (Iuliu), Masalariu (Augustu), Víniceru (Septembre), Brumarelu (Octombre), Brumariu (Novembre), dein care unele, lucru de mirare, sémana cu cele, cu care francii numisera pre ale loru in calendariulu republicamu, ce a du-

ratu dela 1792—1805. — Noi cu mai mare cu-
ventu amu poté se le intruducemu in usu, decatu altii
in acestu tempu de nivelare. — Septemana, Domi-
nica Luni, Marti, Mercuri, Joui, Vinere; ora, mi-
nutu, séra nópte, mane, dí, eri.

f) notiuni de calitati: de colóre: albu,
negru, galbenu, plavitu, (flavus), verde, prasiniu,
aureu, rosiiu, palitu (palidus), belanu (fr. bele)
neriu (dela Nereus=Neptunu=colorea màrei), venetu
(idem).

g) Vorbele, ce esprimu actiuni sunt
fórté multe: laudare, cantare, mancare, repo-
sare, spalare, frementare, rogare, amblare, saltare,
jocare; siedére, tacére, manére, vedére, bére, tie-
nére; — facere, credere, plangere, cerere, ster-
nere; — dospire, dormire, oprire seau propriire
(prohibere), strivire scl. scl.

h) Dein caus'a mai susu produsa vorbele ce
esprimu notiuni de indomenulureligiunei
sunt mai pucine: Ddieu, dîna (divina) santu, san-
titu, cratînnu (creatio-ne) Floria, Rusalia, venerea
mare (S. Parascheva) Palia, cuminecatura, altariu,
templa, basereca, sórte, ursita (fatum), mane (in po-
tmane), rogatiune, inchinare.

Asi abusá de patienti'a O. Adunari, candu asi
mai continuá a citá vorbe romane, cu care ne
esprimamu notiunile de prim'a necesitate; dein cate

am citatu se pôte convinge totu natulu nepreocupatu de romanetatea limbei nóstre.

Dar' romanetatea formeloru limbei nu e mai pucinu evidente.

Ar, trebui se facu o formologia cumparativa intréga, cá se documentezu pana in amenunte, déca nu' identitatea, egalitatea între formele nóstre si cele ale latinei si ale altoru limbe romanice. A-junga a dice, cá abstrahendu dela sufisele S si M, a-dause mai tardü de romani, spre a demarcá dupre esemplulu greciloru mai bene unele casuri si anume Ac., si a destinge masc. de neutr. dela decl. II, in fundu flesiunea numelui este omogena; cá vocalile caracteristice dela tuspátru conjugările á, é, e si i suntu acelési, ce e de insemnatu si conjugarea lui su seau fire cá pronumele sunt identice in materia si forma, mai totu asia si particelele.

La romanetatea materiei si a formei limbei nóstre se mai adaugemu si consunanti'a deintru pronunsiarea unoru litere. Munti si riuri si mări de estensiune mare au despartitu si despartu de sute de ani pre romani de italieni, de franci si de spanioli, si totusi, lucru de mirare! romanii pronunzia si astadi pre G. si pre C, urmate de vocalile I. si E cá italianii, si cá francii pre g; ér' pre f. parte mare dein poporulu nostru lu pronunzia cá H. p. e,

hiu, hija, heru, hieatu, here etc. chiaru cá spaniolii, cari hijo, hija, hierro, hieado.

Nu potu se nu facu aci o abatere, pentru cá se provocu in fratietate colegiale pre profesorii de limb'a latina de pre la gimnasiale cu limb'a splicativa romana, cá se introduca pronunci'a cea romana in legerea latina: adeca se citimu: digitus nu diritus, intielegere nu intelerere; cepere nu uepere, cena nu gena, merizies nu meridies. hozie nu hodie. Ca n'ai crede cata usiuretate se face scolariului romanu cu acest'a nu numai in citire, ci chiaru si in perceperea autouiloru latini, si intru crescerea copieii de vorbe. -- Veteranii latiniteii se nu zimbésca facia catra acést'a provocare, cá catra o absurditate. Caci pronunci'a usitata astadi póte fi germana, maghiara, numai romana seau latina nu e, si éca pentru ce? Domni'oru! déca in logica inchiarea dela sum'a partiloru la intregu este justa, apoi dein fapta, cá romanii, italianii, francii pronuncia pre G. urmatu de vocalile I seau E cá II ér' nu cá r si pre e, urmatu de acelési vocali cá r seau s ér' nu cá u, potemu conchide, cá si romanii de securu asia le nu pronunciatu. In cáta pentru di, urmatu de vocale, cá romanii nu l'au pronunciatu cá di dupa pronunci'a dein usu, ci cá z, adeca n'au dísu: meridies ci merizies, o demustra gramaticii

latini p. ei. Priscianu „Institut“ L 31., catra acestea francii inca oitescu latin'a analogu pronunciei loro: dominus, templum etc. in locu de dominus, templum. Sasi, intre altele pronancia limbei germane fiindu consona cu legerea latina in usay dicitu totusi: naitrum in locu de neutrum.

Intemeindame pre romanitatea materiei, a formei si a pronunciei chiaru; — chiamandu a mente modalitatea colonisarei la romani, inaintea carei'a dupre prasea de resbelu, ce o avea, inceta definitivu existinta verearii poporu vinctu cu carniay personele, ce seapá mantuite dein batala se vendea cá selavi seau se trecea prein ascutitulu, sabiei; averea mobile se luá, cá preda de resboin; er' tier'a se confiscá cá domenu ala statului, si sub numira de colonie militari se colonisá seau cu veteraniy adeca cu militari, ce 'si implinia stipendiale, sead si cu ómeni seraciti dein Rom'a si dein alte cetati italice, — in fine citandu pre Entropu, care, candu vorbesce despre colonisarea Daciay, dice: „Cum Dacia bello Deceballi, viris esset exhausta, Trajanus ad frequentandam hanc, decies centena milia passuum in circuitu habentem, provinciam ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum, transtulerat ad agros et urbes colendas“ — propunu cá Corolariu dein cele

demstrate, la toti cati suntu neosteniti intru a cautá documente spre a ne demonstrá de slavi, de goti seau germani, si a nume Epigonelui dein urma dein Sibiu, intrebarea: cá, déca cele 10 milióne de romani dela ostulu Europei, nu suntu purcedietori dein coloniele aduse de Trajanu dein totu imperiulu romanu in numeru nenumeratu in Daci' a despoiata de barbati; ci, cum dicu Dloru intru intiepletiunea Dloru, suntu nisce descendenti dein slavi seau dein goti, se ne spuna in ce modu acesti 10 milióne de ómeni, ce se numescu pre sine in limb'a sa romani, in vetiara ei dela nisce mame slave seau góte a esprime notiunile si ideele de prim'a necesitate totu cu vorbe nu numai romanice, dar latine chiaru? Faca acestu miraclu, cá se credemu in numele loru; dar' pana atunci lasane a remainé tari in credinti'a nóstra.

Socotescu se fiu demonstratu, cá elementulu genuinu in limb'a nóstra este celu romanescu, ér' nu celu slavicu. Déca e asia, apoi urméza de necese, cá afora de terminii scientifici si tehnici, cari si in limb'a nóstra cata sa fia elenici; afora de cate va vorbe grecesci cum suntu: caramida, temeiu, trufia drumu, corabia, coliba,

lipsa, giurru, si pucine, cum este bagu, bogatu sal., earor'a nu le poti dá de origine, se fia barbarismu in limb'a nóstra tóta vorb'a, ce nu e romana. — Se ne intielegemu am disu romana, nu latina.

Suntu puristi, cei radicali, cari credu cá tóta vorb'a dein limb'a romanéscă, ce nu se afla in vocabulariale si dictionariale latine, este barbarismu, de purificatu. Pre temeiu lu acest'a scriu de bue in locu de trebue, de sí acésta vorb'a se gasce in lat. vécului de midilocu: *trebax*, vir *trebacissimus*; *dicu castra* in locu de *tabera*, ma carea acest'a e de securu de o radecina cu *tabernaculum*=cortu alu ducelui sal. Mi se pare, cá acestu punctu de vedere e falsu. Éca pentru ce. Vocabulariale latine, ce le avemu astadi nu cuprendu si nu pota cuprinde tóta mas'a de vorbe, ce au potutu fi in usu la poporulu romanu intregu, lucru pré naturale; cace sujetele tractate de scriitorii romani, catu de numeróse se fi fostu acelea, nu potea incăpe tóta limb'a vorbita de mas'a poporului romanu. Acest'a ar' fi fostu posibilu numai candu romanii ar' fi adunatu totu tesaurulu limbei loru in verunu dictionariu, si candu acestu dictionariu ar fi venitu pana la noi. Ceea ce nu s'a intemplatú catu scimu. Cace dictionariale latine de astadi cuprendu numai acele vorbe

latine, ce se afla prein autorii numiti clasici, cati au pututu scapa dein ruinele civilizatiunei romane. Catre acestea scie totu omulu, carele se ocupa cu literatur'a latina, ca noi n'avemu, in originalu prescriitorii latini, ci numai in copia, ca scriitorii latini prein copiatori neinteliginti s'a coruptu in mai multu de o forma; si ca dupa descoperirea tipografiei s'a tiparitu cum se au aflatu in manuscrisa, si au urmatu reproducunduse in editiunile successive totu dupre prim'a editiune.

Dein prim'a cercustare, ca adeca dictionariale latine nu cuprindu iote vorbel'e romane foste in usu la poporulu romanu, ne potemu numai esplica pentru ce in limb'a nostra romanesca se afla vorbe de caracteru romanu, ce nu le gasesci prein dictionariale latine de astadi, dar' dai preste ele in cele romane: italiane france, spaniole etc., vorbeloru romanesce: vita, camasia, sabia, scapare, seurtu, iute, inca inse, ba, s. a. buza cine le va denega caracterulu romanu, de orace, de si nu se afla in dictionariale latine, le gasimu pre celea la francei; bete chemise sabre, scapa (prov.) court, vite, encor, ainse, pas, er' pre acest'a la spanioli buzo=(Miltchbaer auf der obern Lippe).

Er' dein adou'a cercustare, ca adeca for-

mele vorbelor s' a coruptu unele prein copiatori, intielegemu pentru ce unele forme latine s' a conservatu mai bene in gur'a poporului nostru, de catu cum ne au venitu tiparite dupre splendrianulu apucatu. Cà acest'a nu e ver unu paradosu o documentamu cu fapt'a, cà de cateva diecenia filologi renumiti se ocupa tare cu rectificarea ortografiei latine. Astfeliu, dupa ce ei indreptara terminatiunea flesionale Es dela N. si Aq pl. decl. III in Is, in catu in editiunile mai noue cetimu *omnis, hominis, tristis* etc. in locu de *omnes, homines, tristes*, chiaru cum e terminatiunea acestoru casure si la decl. III. romanesca in i (abstrahendu de la sufisulu s.) p. e. *ómeni, tristi*, parinti s. a. vedemu pre filologulu A. Fleckeisen dein Francfort dupre *Zeitschrift für ö. G.* an. XIII 1862. p. 326, cà propune nu mai pucinu de cincidieci de vorbe latine spre rectificare in scrierea latina. Pentru usulu nostru dein acestea scótemu urmatóriele: *intelligere, promontorium, humidus, humerus, linter, care*, dice Fleckeisen, pre fiutoriu se nuse mai scrie asia, ci: *intellegere*, cu e in locu de i, *promunturium* cu u in locu de o, *umidus*, si *umerus* forah, *lunter* cu u in locu de i, chiaru cum dicemu noi: *intielegere, munte, umedu umeru*.

Altii, cum dau in alte limbe preste o vorba ce

se afla si in limb'a nóstra, o eschidu dein nume-
 rulu vorbeloru romanesci. Audu in slavon'a veci,
 si lapada cá barbarismu indata dein roman'a
 vechu, de si in latin'a se gasesce veclus-a-m,
 de si italianii d'icu civita vechea, Ragusa
 vechea.

Andu pe maghiarii d'icundu: zaru, lacatu
 fiam, huszár, cocisiu, papiros, kalamá-
 ris, Kapitány, káp, beteg s. a. si indata ne
 purifica limb'a de saru, locat, cocieriu, pa-
 piru, calamariu, capitanu fiiu, chipu,
 betizare s. a.

In atare casure, se ne conducemu de masim'a:
 cá poporulu mai civilisatu chiaru vin-
 c'itu de ar' f'i impune totudeuna limb'a
 sa la celu mai pucinu cultivatu, se au
 mai nou in istoria, macaru vincitoriu
 se fia. A sustiené acésta d'isa cu exemple dein
 istoria este de prisosu; cace fia care scia, cá p. e.
 italianii vincti impusera limb'a italiana la longa-
 bardii vincitori, si cá vestgotii, asiediati in Acui-
 tani'a chiaru asia nu lasara nece o remasitia, dein
 limb'a loru, cum nu lasa navea pluitória pre mare
 ver o urma dupa sine.

Ce urméza dein acestea? urméza:

1) Cá singura numai limb'a latina,
 cata se afla prein dictionaria, culésa

de prein clasicii scapati, nu ne p^ote servide norma spre a decide absolutu despre neromanitatea vorbeloru romane, candu aceste vorbe se afla in celelalte limbe romanice.

2.) C^o totu asia de pucinu se p^ote inchii^o la barbarismulu verunei vorbe dein limb'a n^ostra dein cercustarea, c^o aceea este in usu si la altu poporu conlocuitoriu seau vecinu, d^eca e constatatu, c^o acestu poporu emai teneru in istoria si mai pucinu civilisatu decatu noi. Pentru c^o si maghiarii dⁱcu: sentu, templom s. a. cine va dⁱce c^o santu si templanus vorbe romanesci?!

3.) In fine!, c^o numai acele vorbe se potu lu^o de neromane, de barbare si prein urmare de purisatu, despre care ne potemu convinge, c^o ele nu esista nece in dictionariale latine, nece in cele ale altoru limbe romanice, precum nece in gur'a unui'a seau altui'a deintre poporale romane.

Provincialismu in limb'a romana suntu acele vorbe si forme, ce se usita numai intr'o provincia seau alt'a locuita de romani, despre alu caroru vorbe si forme

caracteru romanu suntemu inca in dubiu cum p. e. este vorb'a barem in loca de celu pucinu, senitá=a'si uitá de sine si altele asemine.

Archaismu in limb'a se dice in-trebuintiarea aceluor vorbesi forme vechi, cesu este de in usu. Dar' intre archaismii romanesci se nu se numere si acele vorbe ce ne lipsescu noua, dar' erá usitate de be-tranii nostri, cum: meseru, serbu, bouru s. a.

Solecismu numimu constructiunea facuta in contr'a sintasei romanesci p. e. dicundu: Petru fusera; mergu in Bra-siovu in locu: la Brasiovu.

Galicismii, germanismii, latinismii suntu constructiuni traduse literalmente de in frances'a, german'a si de in latin'a in limb'a romana, cum este galicismulu; Eu nu me asteptam la acest'a=jene m'atandé pas acette chose; germanismulu: Elu vede bine afora=er sieht gut aus; latinismii se comitu mai anume candu nu se tiene topic'a cea romana, ce de regula e drepta, ci se arunca cá in latin'a verbulu predicativu tocma la finea propu-setiunei.

Vine acum intrebarea: cá de unde se luam alte vorbe spre suplinirea aceluor'a, de-

spre care suntemu incredintiati, că sunt barbarismi de purisatu. La care respundem:

a) Terminii tehnici si scientifici si in limb'a noastră voru fi aceia, ce se usita in toate limbele cultivate.

b) Er' pentru alt'a ver ce notiune dein diferitele reporturi ale vietiei private seau publice se cautama verb'a, ce ne lipsesce mai antaiu prein toate locurile si anghiurile tieriloru pre unde locuim u astad noi romanii, si aflandu o de caracteru romanu se o primimu fora temere de a face provincialismu. Astfeliu in locu de otrava potemu dice veninu, cum dicu Ardeleanii, seau tosiu, cum dicu Maramuresianii.

c) Se deschidemu cartile romanesei de editiuni vechi, se cautamu cu ce vorbe exprimara betranii ideea pentru care ne lipsesce verb'a romana, si deca o aflamu acolo a fi de caracteru romanu, se o imprumutamu fora temere ca vomu comite archaismu. Deca p. e. fratii moldoveni si-aru fi luat u ostentitiunea a se uita in cartea intitulata „Viati'a si petrecerea santiloru“ tiparita la an. 1682 in Jasi, in dfilele lui Ionu Duca V., Domnulu Moldaviei si alu Ucrаниеi, vediendu sub marc'a tieriei lor u in primul u versu:

Капълъ челъ де Бъжрѣ s. a.
 nu aru fi venitu in positiune a 'si intitulá diarele:
 „Zimbru;“ totu asia si barbatii eruditi dela „Re-
 vist'a Romana“ nu aru fi scrisu Zimbru,
 ba Auerochs chiaru in locu de bouru=bosur-
 rus. Cei mai multi scriu astadî sluga, slugitu,
 pre candu betranii scriá serbu, sierbitute s. a.

d.) Candu nece in gur'a poporului dein tie-
 rile catu se intinde limb'a romanésca, nece prein
 cartile romanesci cele vechi, nu damu preste vorb'a
 romana ce ne lipsesce: atunci dein radecini, de-
 spre acaror'a romanitate suntemu convinsi, se for-
 mamu cu ajutoriulu sufiseloru corespundietórie vor-
 bele, ce nu le avemu. — Avemu p. e. radecin'a
 cap: de aci cu sufisele cuventióse potemu formá:
 capace, capabil-e, capacitate; avemu mana
 potemu dice: manualu, manufactura, ma-
 nuscrisu etc. Cu mai multa consecintia, de-
 catu francii, carii dicu capacité si au de rade-
 cina chéf, dicu manuel, manufacture etc.
 si au de radecina main. Avemu in lucéferu
 terminatiunea fer=purtatoriu; de aci potemu
 formá semniferu in locu de stegariu, fru'cti-
 feru, armi-feru.

e) In fine, dupa ce vomu desiértá tóte fun-
 tanele de prein giurulu nostru fora resultatu: a-
 atunci, intemeindune pre dísele lui Eutropiu, cà

tierele locuite astăzi de romani s'a impopulatu cu colonie aduse de Traianu dein totu imperiulu romanu, vomu cautá si aflá ajutoriu in romanitatea limbелору surori.

Sciu, că pre candu svaduimu scriitoriloru nostri, că se caute prein tóte anghiurile locuite de romani, si prein cartile cele vechi dupa cate o vorb'a de caracteru romanescu, o se ni se impute, că propunemu pedantismulu logiotatiloru de fericit'a memoria. Dein parte-mi, in interesulu culturei limbei, mai preferu acestu pedantismu, decâtu indiferentismulu in limb'a, care scrie: Auerrochs seau Zimbru, candu avemu bourubos urus, care a inceputu acum se scrie: Cronstadt in locu de vechiulu nume Brasiovu, Hermanstadt in locu de romanesculu Sibiu, Clausenburg in locu de clasiculu Clusiu=Clusium, cetate vechia in Etruria.

Domniloru! se nu credemu că numele nu are de a face nimic'a cu lucrulu, se ne aducemu mai vârtosu amente dis'a naiva si simpla, dar' care simboliséza fórté chiaru ce voiu se spunu, a romanului tieranu catra unu romanu ungureanu „hei face asi drégeasi de ungureanu! mi furá luleau'a si-i puse numele pipa, că se nu o cunoscú. Domnii mei! vechiulu si propriulu nume alu acestei tieri e Ardealu, căce

sta scrisu la geografii si la istoricii cei antici, *Ἀρδελιον*; apoi de ocamdata unii o numira Transilvani'a, altii Septemcastra, cautati astadi prein toate cartele, prein toate atlantele, si nu veti gasi Ardealu, ci Siebenbürgen. Pana mai in anii trecuti ceteamu prein diarele straine cate o Valachei, Moldau, de ver unu dieceniu incóce nu audi de catu *Donaufürstenthümer*, ce va se dica, acést'a! sapienti sat. — Geografii moderni si institutele de tiparire de carte conservéza in geografiele si cartele sale numele cele turcesci si barbare: fivomu noi mai pucinu conservatori intru mantuirea numeloru de locurile romane? —

Deci, candu ceremu, cá scriitorulu romanu se caute prein toate anghiuirile locuite de romani, prein toate cartile vechi dupre cate o vorba de caracteru romanu, o facemu dein convingerea, cá unele vorbe romane seau conservatu mai bene de catra unii romani, altele de catra altii. Astfelu p. e. Olteanulu are pre langa berbece, si vorb'a ariete, ce nu-su sinonime, si care vorba nu o gasesci la alti romani dein alte tieri; Munteanii au prasinu, ce nu lu aa ardeleanii, dein prasinu potemu dice prasiniu, unu epitetu acést'a clasicu, usitatu, si de Svetoniu spre a desemná un'a dein cele patru factiuni de cociari ale cercului. De

alta parte Ardelenii a conservatu vorb'a neriu, ce=Nereus, unulu dein attributele lui Neptunu, dieulu mării, si pre romanesce semnifica: coloré a mării, totu asia si veneti.

Ne a remasu a mai atenge si alta imputare ce se face limbei noastre — că e seraca de vorbe. Filologii straini, cari ne cunosc limb'a numai după dictionariulu de Buda, intre cari e si Ditz, vestitul autoru alu gramaticei limbelor romanice, dicu că limb'a romanesca e seraca. Totu respectulu catra Dictionariulu dein Buda, cá catra primul pasu inceputoriu in lesicografi'a romanesca; dar' cine nu scie ca acel'a nu contine tota mas'a de vorbe, ce constitue limb'a romanului, si că nu are derivatele, cate s'aru fi potutu forma deia radecinele romane, de care ni se bucura limb'a Domnului Ditz si consortiloru spunemu: că o limba, in care se potu traduce autorii clasici mai grei, nu numai in modu corespundentoriu, ci si cu eleganti'a chiaru, nu pote fi seraca.

Antai'a dorentia, a carei implinire o ceremu că pana de tote dilele in rogatiunile noastre, si care acumu, dupa ce avemu o Asociatiune literaria, nu va mai remane unu piun desiderium dorentia: cá sectiunea filologica se se apuce catu mai fora intardiare a con-

cepe unu Dictionariu romanu dupre analogi'a dictionarialoru scrise si tiparite de academiele cele docte ale altoru natiuni.

Realizarea acestei dorintie nu numai că e o necesitate imperioasă, ceruta de cultur'a limbei noastre; ci dictionariulu, carele se contiena toate vorbe romane, e totu de odata singurul mediu, ce pote resfrange cu succesu pre pumnatorii romanitatii limbei si a natiunalitatii noastre.

F.

Discursulu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. Canonicu etc. Timoteu Cipariu tîenutu in adunarea Asociatiunii etc. in 29 c. n. Iuliu 1862.

Abia suntu noue lune, de candu cu alta ocaziune cutezasem inaintea unei adunari stralucite romanesci, rare si aprense de amorea natiunii sale, cutezasem dîcu, a esprime cu tota sinceritatea si libertatea, inse in pucine cuvente, aceea, ce fia carele dein noi o simtiamu dein adunculu animei; una corda numai atensesem, si ea oscila, pre catu de doiosu in anemele noastre, atatu de amaru in unele cuscientie rele, ce nu potu suferi nece memori'a trecutului forã spaima si ingrijiare pentru venitoriu. Si eta, ca erasi mai cutezu si a dou'a

ora ami luá cuventu se græsu inaintea unei inca mai numeróse si mai siralucite adunari despre unele obiecte, care de una parte dupa convictiunea mea se tienu stensu de scopulu societatei nostre, si carele, de nu voliu grai io astadi despre ele, totu voru cautá in urma orecandu se devenia obiectu cuventarei altui-a seau altor-a, inse dein alta parte erasi potu se supere unele cuscientie, carele de si curate si forá reutate, ne avendu inse acelesi convictiuni cu a mea, pote se voru aflá in catuva neplacutu atense de oscilatiunea acestei corde de nou pulsate.

Inse, Domniloru, pre campulu literaturii se cere si mai multa libertate si mai multa patientia, de cum ar' crede ceneva. Libertate pentru convictiunile si discussiunile proprie, patientia pentru convictiunile si discussiunile straine. In literatura, care e si unulu dein obiectele societatei nostre, are se domnesca adeverulu, er' adeverulu de multe ori atatu e de ascunsu chiaru si dein inaintea omeniloru, celu cerca intr'adensu, câtu si cu lumin'a aprensa adese ori nu se pote vedé. In vietii'a politica, in carea adeverulu si dereptatea, aceste doue colonne ale ei, inca sear' cadé se domnesca, — pentru cá se se puna capetu discussiuniloru desierte si certelor, s'a aflatu mai comodu mai totu de un'a, a inchide gur'a omeniloru, si a taliá muculu penei

scrietoriloru, căce in adeveru une oria erau nestăferite, atatu de ticalose erau amendoue, și a substitui in loculu adeverului aflatu și dreptatei curate, autoritatea. Inse in literatura asta nu se pote, celu pucinu nu se pote îndelungu; er^f autoritatea, carea pote s'a introdusu canduva și undeva in literatura, déca a tienutu îndelungu, eaus'a nu a fostu insasi autoritatea simplemente, ci autoritatea basata pre ratiuni si argumente, candu autoritatea nu a fostu autoritatea persoanei, ci autoritatea seau poterea argumenteloru si ratiuniloru ei; unde autoritatea nu erá autoritate seca, ci insasi poterea adeverului imbracase numai numele autoritátei. —

Domniloru, dupa aceste premise, cauta se veniu la insusi obiectulu discursului meu, carele pote se atinge pucinelu si de person'a mea; și marturisesu că am de cugetu, a me dechiará cu tóta francheti'a, si a nu me crutiá nece pre mene insumi candu va cere trebuinti'a; dein contra rogandu pre toti literatii nostri, cá se benevoliesca, a nu dá nume de autoritate nece unei deintre lucrările mele literarie, ci a le cosiderá numai si numai cá fapte particulare, cari nu pretendu, nece nu au pretensu nece candu, a fi pretiuite mai multu, decatu aduce cu sene adeverulu principialoru, ratiuniloru si argumenteloru, pre care suntu basate. Rogarea si dorirea mea este si va fi totu de un'a,

că înainte de a pronunția ceneva judecata condemnatoria, mai antaniu se lié la critica strinsa si principiale si consecențiile deduse in operile acelea; si apoi déca acestea nu voru poté sustiené crisea, atunci si lucrarile mele voru fi despoliate de sene-si de ori ce meritu, si nu va mai fi trebuintia de a aruncá in ochii publicului, cá numai autoritatea le sustiene.

Dati-mi inse, Domniloru, asia ve rogu, pucinica gratia, cá, déca se ar' poté in scurtu, se ve descriu tota procedur'a, ce o am urmatu in cercetarile mele filologice, inca dein anii celi mai verdi ai vietiei mele, cercetari indelungate, in cari am imbètranitu, si cari mi au frantu sanatatea si mi au storsu partea cea mai mare a pucineleloru mele venituri, chiaru candu erau mai subfírele, pentru cá se ajungu la unu resultatu ajutatoriu literaturei romane. Fruptulu acestoru cercetari suntu operele publicate in respectulu limbei romanesci, si mai antaiu Principiale de limba si scriptura publicate in „Organu“ la anii 1847 si 1848, inse neterminate, de cari pote cá celi mai multi astadi seau nece de cum seau prea pucinu-si voru mai aduce a mente. Pre urm'a acestora au urmatu Elementele de limb'a rom. dupa dialecte si monumente vechie, Analectele literarie, si alte disertatiuni ocazionali, totu in re-

spectulu acest'a , panà ce urindumise de lupte ne curmate , am depusu condeiulu , si am juratu , cà nu voliu semí mai aparu principiale si sistem'a in contr'a nemeruia , si cà , déca operele mele nu voru se fia in stare a se apará pre sene-si , nece cà voru meritá se mai fia altmentrea aperate.

La a. 1860 in Oct. adunandu-se una comisiune pentru asi dá parerea asupr'a unui planu de ortografia , recomendatu de Ministeriulu de atunci , unui planu , la vederea caruia ori-carui romanu , carele sia studiatu si-si ameza limb'a , nu potea se nu-i se redice perulu in capu , s'a desbatutu acesta cestiune vitale pentru literatur'a nóstra ; conclusulu acestora desbateri s'au depusu in protocolulu acelei comisiuni si s'a publicatu. Nu au lipsitu inse si dupa acesta comisiune , carii erasi s'au plausu in contr'a nu scíu carei autoritati , in care plan-soria , marturisescu , cà erasi mi-se parú a se rein-noi nemultumirea vechia cu sistem'a si principiale , ce le profesuescu. Au aruncatu comisiunei , cá si candu ea nu ar' fi luatu la destula cercetare principiale , ce lea adoptatu , si asia cà a lucratu arbitrarie fora capeteniu. Inse , Domniloru , in contr'a acestei insinuatuni , cutezu a provocá la marturi'a acelu multi prea demni barbati , carii seau cá membri ai comisiunei seau altmentrea , au fostu de facia , se marturisesca , déca nu s'au facutu de-

sbaterile, asupr'a tuturor obiectelor cosemnate in protocolu, cu tota seriozitatea si de amenuntulu, cu tota prolisitatea câta putea se suferi unu terminu mai pucinu de una septemana. Inse imputatorii se parura a fi in acea opiniune, cumu cà in adunarile comisiunei nu s'a desbatutu ceva nece s'a cercetatu mai pre largu, decatu ce se afla insemnatu in protocolu; se pote inca cà imputatorii voru fi crediendu, cumu cà Comisiunea nu a lucratu alta, decatu, cà unulu a dictatu protocolulu, er' celialalti l'au suscrisu. Care déca s'ar' fi templatu asia, neindoitu, cà Comisiunea ar' meritá tota imputatiunea. Inse, Domniloru, prea bene ve este cunoscutu; cà intre alte lipse multe, ne lipsescu, si ne lipsira chiaru si la comisiunea de atuncia stenografi, carii se descria dein cuventu in cuventu totu ce s'a graitu in senulu comisiunei dein partea fia carui membru; cari de nu lipseau, atunci si Comisiunea scapá de imputatiuni nemeritate, si eu insumi de aceea suspitiune, cà asi fi dictatu protocolulu.

Domniloru, io de candu me aflai cu ceva precepere, totu de un'a me sentii cu ore care veneratiune catr'a cartile betrane romanesci. Mai antaniu curiositatea me tragea catrà ele, se vediu: cumu vorbiau bietii strabunii nostri? vorbiau eli cá noi, ori altmintrea? Apoi dupa ce petrecui un'a,

nu me multfemii numai cu atat'a, ci curiositatea me portà si mai incoló, cá se vediu, cà ore alte carti, totu asia seau mai betrane, vorbescu aceeași limba si inca totu mai altmentrea? Eca motivulu antaniu, ce me impinse in cursulu cercetariloru mele: curiositatea. Presupunendu-se inse, cà gramatic'a romana mi-o sciam bene, cà cartile baserecesci in limb'a loru mi-erâu cunoscute deplenu, cà sciam ce diferentia este intre limb'a Ternovenului, de carele me tienju eu, si intre limb'a Margineanului, care in tóta joi'a se aflà in Blasiu cu brendia au cu pome, intre a Mocanului, carele amblà cu vasa, a Selagianului si altoru tieniture, dein cari se aflau studenti aci la scóle.

Dein astea sciam, cà nu toti romanii dein Transilvani'a vorbescu intru una forma, ci unii dicu hieru, altii fieru, altii ceru, asemenea unii piele, altii pohiele, altii pci ele, chiele si altele mii si mii; cu tóte cà toti acestia suntu romani, unulu cá si altulu. In urma am cunoscutu, cumu vorbescu si celi dein Ungari'a, dein Moldov'a, dein Bucovin'a, si dein in Tier'a romanescã.

Intru atat'a varietate, Domniloru, a limbei romanesci dupa tieniture si dupa carti betrane, marturisescu, cà prea lesne am potutu se veniu la acelu cugetu, cumu cà, pre urm'a limbei baserecesci, de si romanii nu toti vorbescu intru una

forma, de acea inse in scrisu e de lipsa se scriemu numai intru un a forma si nu in mai multe. Pentruca, Domniloru, deca vomu scrie toti, carele cumu am invetiatu a vorbi a cosa la parentii nostri, unii deintru unu tienutu altii de intru altulu, nu pote se urmeze alta, decatu una confusiune de limbe, ca la Babilonu, pana ce in urma nu ne vomu mai pote intielege unulu cu altulu. Si atunci, ce era se fia de limb'a romanésca? Neindoitu, chiaru ceea ce se templa cu limb'a sasesca, care numera adi atate dialecte in Transilvani'a cate sate sasesci. Ci sasil, ca nescari omeni cu mente si practici, vedindu atata diferentia in limb'a loru vulgare, se convinsera, ca nu le e de nece unu folosu, se scria sasesce fia care cum vorbesce, ci nepotendu afla nece unu midilocu altulu, pentru ca variatiunea acum trecuse tota mesur'a, se socotira se scria toti nemtiesce, fiendu ca asta limba e un'a si regulata, si dein carte toti o potu invetiá asia de bene, catu de pre cartea nemtiesca se cetésca sasesce.

Romanii nostri inse si aveau limb'a baserescsa, carea e mai regulata decatu multe dialecte de ale nostre, alesu ortografi'a ei e mai etimologica. Cu acesta limba si ortografia se folosira prea bene romanii indelungu tempu. Si meritá, ca acesta limba si acesta ortografia se se lie de

base pentru limb'a si literatur'a romanescă cea profana. De aceea si convictiunea mea erá, si fu, si este, că dela formele si ortografi'a acestei limbe se nu ne abatemu decâtu acolo, unde cercetarile filologice ne demustă, că in limb'a baserecesca se afla smentela, că si in vorb'a altoru tienuturi; dupa ce sciutu este, cum că limb'a baserecesca de astadi inca nu se formă dupa ore-cari regule scientifice, ci e numai unu dialectu, cumu adeca se vorbiá in Romani'a mica in seclulu trecut, si care l'au adoptatu traducatorii cartiloru baserecesci dein acelu seclu, Damaschinu, Clemente, Cesa-riu etc.

Remanea dar', pentru că se indereptamu smentelele limbei baserecesci, se aflamu unu principiu certu, că se nu ni-lu restorne ori-ce ventu. Si acestu principiu nu potea se fia altulu, Domnii miei, decâtu celu etimologicu, ori vomu scrie cu slove, ori cu litere.

Acestu principiu e adoptatu inca inainte de mene mai de demultu, si astadi mai că nu este literatu intre romani, care de jure au celu pucinu de facto se nu-lu recunoscă. Er' fautorii si patronii principiului foneticu, dupa carele se scria fia carele cum vorbesce, nu e (de facto) récunoscutu, pre câtu sciú io, de nemeńa; si chiaru, celi ce se marturisescu a-lu recunoscă de uniculu principiu

in ortografia, in adeveru nu-lu urmeza, ci pre totu pasulu-i vedi, cumu se légana si se atragu de principiulu etimologicu cá de unu magnetu. Adeveratii fautori ai fonetismului si celi mai cosecenti, si-au implenitu rol'a de multu, cum a fostu Molnar cu ortografi'a lui cea germanica, pre care l'au urmatu Clemens, Marki, si alii, carii nui mai numescu, ca-ce unii inca suntu in vietia; se vediura inca si unele carti romanessi tiparite la Vien'a si la Bud'a cu ortografia unguresca, inse imitatorii le au fostu prea pucini si au repausatu impreuna cu productele lor, carile remasera numai dreptu curiositate. inca demultu. De principiulu foneticu dar' nece cá mai pote fi vorba, si cine-lu mai apara astadi, se pare cá seau nu a studiatu istori'a ortografiei romanesci, seau cá inca nu e in claris despre ceea ce voru se díca cu acestu terminu. De unde nece nu mai lungescu vorb'a, decátu cá oserbezu, cumu cá pentru unii cátu de multu remasi inapoi, nemica le pote veni mai la socotela, decátu se le svatuimu, se se tienia de cirilice, si se dé buna pace litereloru latine.

Inse, Domniloru, si principiulu etimologicu, carele cumu amu vediutu, e asia dicundu recunoscutu de toti, nu a potutu aduce pace si cointielegere intre filologii romani. Causele au fostu

mai multe, si suntu si pana astadi; si maî alesu:

I. Că unii de între literatorii nostri, se au intensu si mai departe în urmarea etimologiei, de cumu este de lipsa. Dein asta cauza, precumu unii erau preocupati cu ore care deferentia speciale catra vre-una alta limba romanica, pr. francesca, au italiana, credeau, si credu unii si pana astadi, că în ortografia, că si în tota tiesetur'a limbei romanesci, nu se pote ceva mai bene si mai aptu, decâtu a ne dá cu totulu în imitatiunea unei seau alte limbe dein acestea. Asia Körösi în „Luntrea dein a-ânte“ cu totulu urmeza ortografi'a italiana, intru atât'a câtu si pre u finale alu nostru-lu muta în o finale italianescu, scriendu că eli lungu, multo etc. în locu de lungu si multu.

Totu asia sciea si D. consiliariu Budai, carele se suatuisa a dá si una gazeta romanescă în Lemberg, unde locuia, si pote si altii, de carii io nu sciu, si cari chiaru dein acea cauza, că plecara pre una cale, ce nu e naturale limbei romanesci, nu-si potura castigá urmatori sistemelor. Ci numai pre ici-colea mai vede ceneva câte una remasitia dein asta sistema supranotandu în scrierile celoru de alta sistema, cumu este: dupo, ero, co etc. în locu de dupa, ér'a, cà.

De ortografi'a romanescă dupa cea francesca,

adeveratu nu am nece una scire, si se pote cà nu s'a facutu nece una incercare in astu respectu; bunulu sensu aparandu intru asta parte si pre celi mai entusiastici francicoli, de ai imità si pana în ortografia. Ci imitarea in stilu, si adoptarea a mîi de vocabule francesci dupa pronunci'a si form'a cea mai francesca, carea intre tote formele romane e cea mai corupta, ne e prea bene cunoscuta toturoru, si ne citte urechile de resunetulu loru, candu-i audimu totu intensu repetiendu-ne: orgoliu, voiage, tablo, reson si câte si mai câte forà numeru.

II. Alta causa e, cà romanulu nu sia studiatu inca destulu formele gramatice ale limbei sale, ci celi mai multi gramatici au luat u inainte formele, bune rele, ale patriei seau tienutulu loru, le au adoptatu de corecte fora esame, si leau pusu de mustre in operile loru. De unde cu tota recunoscerea principiului etimologicu, totu nu se poteau scapà de influenti'a fonetismului; de exemplu, candu Bucurescenii scriu: pitiere in locu de pitiore, eream in locu de eram etc.

De acestia se tienu si aparatorii celi mai noi ai lui pe in locu de pre, macaru cà cartile baceresci scriu mai totu pre, si form'a pre e mai corecta, fiendu respundietoria formei latine p e r, unde r nu se lapeda in limb'a romanésca, ci se

strapune înainte de e, precumu si italianulu dîce si scrie sempre nu sempe dein form'a latina semper. Adeverulu este, că pre multe locure se dîce numai pe, inse nu pretotendenea; mai tola tiér'a romanescă si in Transilvani'a Selagenii si celi dein Ungari'a pronuncia ПЪ, si in adeveru mai cu cosecentia, că-ce se scie, cumu că mutele buzate b, p, m, v, f, nu sufere bucurosu pre e, de nui urmeza ajutoriu alta vocale mole e an i, ci-lu scaimba in ъ, pr. вътрѣнѣ in locu de ветрѣнѣ lat. betranus-veteranus, пѣкатѣ in locu de пекатѣ, мѣдѣѣ in locu de медѣѣ, вѣдѣ, in locu de vedѣ, (ci apoi vedi, vede etc.), фѣтѣ in locu de fetѣ (ci feti, fete); de unde si pre, deca se lasa r afora, vene a se pronuncia пѣ er' nu ne. Care destulu demustra, că de ne vomu luá dupa fonetismu, nu mai potemu se ajungemu nece la regula, nece la unitatea limbei, macaru că forà aste doue conditiuni fundamentali, nece limba nu pote esiste.

III. A treia, si pote si mai cu potere, e una durerosă causa, care de si este prea naturale la inceputulu cultivarei fia-carei limbe, totusi prea multa impedecare pune latîrei unei sisteme pre cătu se pote mai regulate in scriere. Si ast'a e tendenti'a, de a facilitá: tóte pre cătu se pote, inca si mai multu decātu se pote, chiaru si

cu stricatiunea si impiedecarea culturei. Lasu, Domniloru, cà la inceputu, suntu multe greutati pentru introducerea unei ortografii etimologice regulate, si de aceea avemu tota trebuinti'a de a suferi si unele neregularitati de una-camu data, ce le numimu concesiuni pana la unu tempu, adeca pana vomu avé cu totii tempu de a ne invetiá mai bene limb'a, pana ce literatii nostri voru studiá mai cu de amenuntulu intregu tienutulu filologicu alu limbei romane. Aceste concesiuni totu dein asemeni cause fura admise si de comisiunea dein 1860, precum se cunosce dein protocolulu acelei-a. Inca se euvene se avemu patientia si se fimu toleranti in catuva chiaru si in tempulu celei mai mari culture literarie, si se nu ne prea vetemámu, déca in vieti'a privata nu toti omenii se tienu strinsu de sistema, ci mai facu sí câte una smentela ici-colea, cumu vedemu cà se templa chiaru si la francesi, germani etc. Totu ce nu se pote suferi, si totu ce e rusinatoriu, e numai, déca omenii de litere si de cultura voru se despretiuesca regul'a, si chiaru in publicu voru se ésa cu unele modure de scriere, cari demustra, cà nu si-au studiatu limb'a mai multu decâtu ori care plugariu seau vi-niaru.

Dein asta tendentia de a facilitá tote, chiaru si ortografi'a, macaru si cu coruptiunea limbei,

se nascura acele alate semne in ortografi'a romanésca, care pre strainu la antani'a vedere lu-aducula acea parere: cá limb'a asia impenata   vře unu dialectu slavicu: polonu,  u bohemicu; si nece in mente nu-i vene se fia dialectu romanu. Inse si asta sistema potea se se suferu la inceputu, pana candu omenii si celi mari, cá si copii, nu aveau cunoscenti'a destula gramaticale pentru asi ceti limb'a for  semne. Er' dupa ce tempulu f sieloru   trecutu, celu pucinu a trebuitu se tr ca, si dupa ce a venitu tempulu se ambl tlu una data in petiore, — e lucru tristu a ved  cumu unii inca totu se mai razima de alu treilea petioru, si inca se paru c  voru c  limb'a roman sca se nu mai ajunga a ambl  in doue petiore, ci numai in patru branci seau in cargia. Si ce e mai de m rare, e c  unii literati ai nostri intrebuintieza atari semne (comele de asupr'a vocaliloru) chiaru spre a impena cele mai esorbitanti etimologie, precumu in dopo, cu o comate in fine, carele va se dica „b, er' pentru o dein a-ant  ce suna c  u, uitandu-si a mai pune semau.

Nu dicu inse io cu acestea, c  limb'a romanésca nu pote se suferu in ortografia nece unu semnu, — ci numai c  nu se cade a introduce semne de prisosu si nefundate pre nece una regula naturale a limbei. Semne, ce se potu su-

feri si de multe ori cauta a se si intrebuintia, suntu semnele accenteloru, carele si in cele alalte limbe romanice in tote le aflamu intrebuintiate atatu spre desemnarea tonului catu si dein alte cause. Care in limb'a romanescă cu atatu e mai necesariu, cu catu aliurea am aratat, cata influentia are tonulu in limb'a romanescă intru scaimbarea vocaliloru intre sene. Apoi semnele accenteloru suntu una parte mai intregitoria a alfabetului latinu, cu carele au descensu de una data dela romani la popora-le romane. Er' codele de suptu consunanti, si comele de asupr'a vocaliloru, nu suntu decatu ca unele zale legate de pitiorulu unor'a si ca pen'a de hurezu in crest'a celoru alalte.

Aici are locu una regula de auru: adeca unde ajunge regul'a gramaticale, suntu de prisosu semnele. Si intru adevuru, in cuventele romanesci regulele suntu de ajunsu mai de totu spre a esplică ori ce forma curata gramaticale; ér' pentru cuventele straine, cauta se marturisiru, ca ele nu voru totu de un'a se se acomodeze reguleloru limbei romanesci, si atunci ce se facemu? Se ne schimosimu limb'a, si ortografi'a ei cea naturale pentru cele straine? Nu mi se pare, ci de in contra sum de acea parere, ca se urmamu axiom'a gramaticului latinu: Graeca per Ausonias

finēs sine lege vagantur;“ si se le scriemu cumu s'ar' puté mai aproape de regul'a limbei, si apoi se le lasamu in asta stare pana ce au se voru dumeri si asemená cu ale nostre, au voru luá lumea in capu.

Aste suntu, dupa a mea parere, Domniloru, causele, care si dupa ce adoptaramu, asia dîcundu cu totii, principiulu etimologicu, totu nu ne lasa se ne invoimu la una sistema, cí ne portamu de tote opiniunile si ne impiedecamu in tote menuntinsiurile, cá si candu, vedi Domne, romanulu tota eruditiunea, tota ingeniositatea si tota filozofi'a si-ar' concentra-o numai in desnodarea sear innodarea cátu se pote a mai multora greutati ortografice, — cá si candu noi nu am mai aflá modulu, cumu se ne desfacemu de la Abece si se pasimu mai incoló, atát'a suntemu de minutiosi intru aceste intrebatiuni silabice, forà a caror'a deslegare dupa atâtea-si pareri cate capete, care nece unulu nu va se lase dein ale sale cátu negrulu sub ungue, unor'a se pare cá este in desiertu tota cea alalta literatura. Si in adevèru, martarisescu, cà déca fatalitatea nu me aruncá dein teneretie pre acestu campu uritiosu alu filologiei, dîcu cà astadi, se inceptu, nu multu gustu asi semtî se me ocupu cu de acestea, unde se vede pucina speme de cointelegere intru unu obiectu, care de multe decenia, déca nu de seculi, trebuia se fia resolutu. Er' a-

cumiu la betranetie, marturisescu, că nece convic-
 tiunile nu me lierta a cantá palinodia, nece nu-mi
 sentiu aplecare se mai intru in arena, si se mé
 lasu la dispúte cu toti, cáti au dorire ami impumná
 sistem'a. Am disu si mai susu, că decá ea, camu
 studiata mai benesioru, nu va fi in stare se se a-
 pere pre sene, nece că va meritá a fi aparata.
 Er' judecat'a superficiale si forá deplena cunoscienti'a
 causei, ori unde si chiaru si in literatura, nu mé-
 riteza a se numí judecata.

Ci mi-se pare, că me abatul camu de parte
 dela obiectulu principale, lasandu-me in discusiuni
 prea speciali; de acea liertatime se trecu, seau mai
 bene se me intorcu la cele intrerupte; voliendu
 pre scurtu a arată calea, carea am urmatu in cer-
 cetarile filologice ale limbei romanesci, si carea,
 am convictiunea deplena, că e si singura si unicá,
 ce póte se duca la scópulu culturei limbei roma-
 nesci. Si am fostu disu, că mai antaniu curiosi-
 tatea me portá se cercetezu limb'a romanésca in
 cartile cele betrane, si se vediu, cumu scrieau
 si vorbiau bietii nostri stramosi macaru in seclulu
 XVI. si XVII. Auditi, Domniloru, in seclulu XVI,
 XVII, va se dica, eri-álaltaeri. Déca asi fi cer-
 catu limb'a, cumu o vorbiau romanii in secl. XII,
 si XIII, pote că aru fi avutu cuventu unii ómeni, semi
 impute, de ce voliu se regulezu limb'a romanescá

dupa limb'a unoru secle barbare, cumu nu mai face nece una natiune a Europei. Nu, Domniloru, io nu am mersu asia departe, si nu poteam merge se si voliam, dein cauza simpla si durerosa, cà literatur'a romana mai vechia decâtu finea seclului XVI nece nu se mai afla in nece unu ânghiu alu romanimei, nece tiparita nece manuscrisa; macaru cà, Domniloru, de asi poté aflá undeva vre unu foliu, macaru dein seclulu in a-ante de alu XVI, asi stá semi vendu si comesi'a, cá se-lu potiu macaru vedé si copiá. Nu, Domniloru, seclulu alu XVI, si inca catrà coda, este ultimulu terminu alu literaturii romane, preste care nu ne putemu suí, cà-ce mai susu ne stau in a-ânte monstre-le slavismului, cu slovele lui cele de una palma de innalte, cá nesce munti de gliacia, sub cari tota vegetatiunea lteraturii romane a peritu.

In acele carti, betrane pentru seraci'a literaturii nostre, si atátu de tenere dupa anii peregrinatiunei nostre pre campii Daciei, ce am aflatu, Domniloru? Respondiu: Ce se aflu? ce afla fiacare romanu, care le cetesce: una limba multu diferitoria de limb'a cumu o vorbimu acumu; multe cuvente ce nu le mai audîmu vorbindu-se necairi, multe frasi si astadi necunoscute, multe forme gramatice de care astadi nu mai aflamu urma, aliurea, unele care astadi se audu forte raru, er' in ele se

afla forte dese, afora de acestea : unu stilu, una sintaxe, care astadi mare parte nemenea nu le mai intrebuintieza. — Io inse, Domniloru, nu vorbescu, nece de cuventele slavice, de care ele gemu, nece de unele particularitati smentite, cari nece in ele nu poteau lipsi cu totulu, fiendu scrise de omeni forà nece una scientia, afora de scienti'a limbei slovenesci. Ci vorbescu, de cea alalta parte a testului cartiloru acestor'a, carele, Domniloru, dela antani'a vedere m'a uimitu si m'a incantatu; atât'a regularitate in forme, atât'a in sintaxe; atât'a varietate in frasi si compuse, câta nu ai asteptá nece una data dela omeni asia neinvetiati si dein tempore asia de barbare. Si inca cu câtu cartile suntu dein ani mai vechi, cu atâtu si aceste tote calitati bune suntu in mesura mai copiosa.

Marturisescu, Domniloru, cà acesta descoperire, liertati-mi spresiunea, ce o facui in aceste carti betrane, m'au mangaiatu si miau aprensu anem'a si la mai intense cercetari filologice; seau cá se me esprimu mai scurtu, ea mia croitu totu cursulu, ce l'am alergatu pan'acumu pre campulu literaturei romane filologice.

Acea invapaiare me misicà mai multu si mai multu; nu numai a cercá dupa mai multe si câtu de multe, seau déca se ar' poté, dupa tote monumentele acele betrane, ce ne au mai remasu dein

acesti abia doi seculi (XVI si XVII) de literatura vechia romanesca, spre a continua si mai incolo studiale filologice romanesci pre aceste, ba si istorice nu imaginare, — ci si a estrage deintru in-sele totu ce mi-se parea demnu si aptu spre indereptarea limbei romanesci atatu in respectulu formale catu si materiale; fiindu-cà eram si sum de aceea parere, cum cà totu ce se pote aflà, cà au fostu candu-va in usulu romanului, chiaru de ar' fi si mai vechiu decâtu aceli doi secli asia de aproape, cu totu dereptulu se tiene de tesaurulu limbei romanesci, si nu pote se se ignoreze, decâtu numai de catrà acelia, carii numai presentelui dau totu dereptulu, er' trecutulu denega ori-ce dereptu si indereptatire.

De ora-ce nu se pote negà, cà precumu noi suntemu filii si nepotii parentiloru si mosiloru nostri, asia si limb'a e fili'a si nepót'a limbei parentiloru si mosiloru nostri, si a despretiuf limb'a acestor'a, ar' fi totu atât'a câtu a-ne lapedá si a ne rusiná de originea nostra si de parentii si mosii nostri; mai alesu candu de una parte scim, cà limb'a romanesca, cu câtu erá mai vechia, cu atatu forà in-doiela erá mai aproape si de fuintan'a ei, si ap'a ei currea si mai limpede, er' eu câtu e mai noua, cu atât'a e mai asemenea apelor de munte, cari la fuintana suntu cá cristalulu, er' apoi cu câtu sau

departatu de acea fuintana, cu atât s'au mestecat si turburatu, mai multu, cá si ap'a Dembovicei in Bucuresci; — er' de alta parte sciendu, cá erasi in decursulu secliloru limb'a romanesca totu de ce mai multu a pierdutu dein tesaurulu seu formale si materiale, si a adoptatu forme si materia straina in senulu seu. Abia unu seclu si diumetate, dela mediulu XVI. pana la finea XVII., si scaimbarea e atât de insemnata, câtu limb'a romanesca dela 1700 incoce nu mai semena decâtu pucinu cu cea dein 1580 si cu cea dein 1640—1700.

Dein cautarea dupa carti bebrane, adevèratu, cá dein cele tiparite in secl. XVI si XVII, pucine mi-au ramas de totu necunoscutè. Una Psaltire tiparita aici in Brasiovu pre la 1560 pote cea mai vechia carte romanesca, nu mi-a venitu inca a mâna, de si se dice a se fi aflandu in Moldov'a.

Alta carte tiparita totu la Brasiovu, ce se numesce Praxiulu, si se pare cá cuprende Faptele Apostoliloru, (*Πράξεις τῶν ἀποστόλων*) si dor inca si epistolele Noului Testamentu, camu pre la 1580 pana la 1590, ce nu-mi e cunoscuta decâtu de nume, si alesu dein Epilogulu Cazaniei a dou'a de Brasieu, de care am scrisu in Analecte pag. 29 innota, inse atunci dupa unu esemplariu mancu,

er' acumi-lu copiezu mai deplenu dupa altu esemplariu mai completu, carele asia suna:

ДЕ АН МІЛА ЛЪ ДОМНЕЗІЪ ЄЪ ДІАКОН КОРЕСЕ. ДЪКАМ ВЪЗЪТ КЪ МАЙ ТОАТЕ АНМЕНЛЕ ДЪ КЪВЪНТАТ ЛЪ ДОМНЕЗІЪ АН АНМЕА ЛОР НЪМАЙ НОЙ РЪМЖНІЙ НАВЕМ, ШИ ХЪ ЗИЧЕ. МѢ. Ч.Ѣ. ЧИНЕ ЧЕТЪЩЕСЪ АНЦЕЛЪГЪ ПАВЕЛЪ АПСЪЛЪ АНЖ СКРІЕЛА КОРІНТОМ РІЕ. КЪ АНТРЪ КЕСЪРЕКЪ МАЙ ВЪРТУС ЧИНЧИ КЪВІНТЕ КЪ АЦЕ (ЛЕ) СОУЛ МІЕЪ СЪ ГРЪСКЪ КА ШИ ААЦИН СЪ АНВЪЦЪ ДЕКЪТ ОУНТЪНЪРЕК ДІ КЪВІНТЕ НЕ АНЦЕЛЪСЕ АНТРАЛТЕ АНМЕН ДІРЕПТ АЧЪА АМ СКРІЕ КЪМ АМ ПЪТЪТЪ. ТРЕТЕЕВАНГЕЛОУЛ ШИ ПРАЗНОУЛ РЪМЖНЪЩЕ; ДЪПЪ АЧЪА, ДЪКА АМ ВЪЗЪТ ЖЕЛАНЛЕА А МЪЦИ ПРІВЦІ ДІ ТЪЛКОУЛ ВУГЛІАЛЪР КОУМ СЪ ПОАТЪ ШИ ЄЙ ПРОПОВЕДЪИ, ШІ А СПЪНЕ ШАМЕНІЛОР АНВЪЦЪТЪРЪ ДЪПЪ ЧЕТИТОУЛ ВУГЛІЕН. АША АМ АФЛАТЪ АЧЪСТА ТЪЛКЪРЕ АЛЕ ВУГЛІАЛЪР ПРІ ДЪМІНІЧІ ПРІ СПРЕ АНЪ Ш. Ч. А.

A treia ar' fi cele trei carti dein urma ale lui Moise tiparite in Orastia, dupa catalogulu bibliotecei metropoliei ce l'am publicatu in Acte si fragmente pag. 280; in care se citeza: чинчй кърцй а лѣй Моісі рѣмжнѣще; macaru ca csemplariulu mieu si alu bibliotecei dein Belgradu, carele se pare impreuna cu altele a fi dein ale metropoliei, au numai celea de antaniu doue carti: Facerea si Esirea. D. repausatulu Basiliu

Papu in disertatiunea despre tipografiile romanesce pag. 17 scrie dupa R. Tempea (Gramatica romanesca Sabiniu 1797, 8-o pref. pag. 5.), cumu cà totu la Orastia s'ar fi tiparitu si Apocalipsulu la a. 1583 ci nece acesta carte nu o am vediutu. — Acestea dein secl. XVI. Er' cele dein secl. XVII, ce nu le amu, seau nu le am avutu, suntu: Amendoui catechismii Calvinesci, dein carele alu doilea mi-a peritu in revolutiune, — Respunsulu Metropolitului Moldovei Barlaamu la acestu catechismu, care inca nu l'am vediutu, — Margaritulul lui Ioane Chrisostomu dein a. 1691 in Bucuresci, ce-lu avusemu dela parenti, ci apoi a peritu la unu preutu, si pote Alexandria, carea dupa Del Chiaro, mai antaniu s'a tiparitu in Bucuresci in secl. XVII, dupa cumu si in editiunile dein Sabiniu totu se mai afla urme de dialectulu Bucuresciloru de atunci.

Unele dein cartile cele alalte inca suntu de una raritate estrema, ale caror'a catalogu l'am cosemnatu in Analecte pag. XIX—XXXVIII, si in Principia de limba ed. II. pag. 101 sqq. De acea unele anevolia se potu aflá complete.

De interesulu nostru, publicu alu romaniloru si obiectu demnu de scopulu societatei, ar' fi adunarea acestoru monumente pretiosa, panà ce nu se prepadescu cu totulu si inca in esemplaria complete, nu numai, ci si publicarea loru seau celu

pucinu a unora mai interesante de intru insele, in adeveru nu numai cá se ne folosimu dein argumentulu loru, carele mai in tote e demnu de cunoscentia, ci si mai vertosu dein respectulu limbei, cá antaniele monumente ale literaturii romanesci; asia precumu facu si tote natiunile, care-si pretiuescu natiunalitatea si limb'a loru.

La acestea suntu a se adauge manuscrisele totu dein aceli secli (XVI si XVII) seau si mai vechi, si publicarea loru. La mene suntu prea pucine de acestea, inse in principate si pre aliu-rea voru fi negresitu multe, deca este adeveratu, cá mai demultu fia-care familia boieresca-si avea **Letopisetiulu** seu, si cá, Muscalii in tempu-
 rele mai noua cautara dupà carti romanesci prein tote librariile si familiale dein Bucuresti si cele aflate le straportara la Petersburg, unde voru jace impreuna cu operele lui D. Cantemiru in bibliotecele imperatesci. Vedi Dorn, asiat. Museum pag. 118 N-o 51—56. In tempurele mai de curundu s'au aflatu si s'au tiparitu mai multe chronice vechi romanesci, — inse mani'a de a modernisá totu ce cade in manule unoru omeni cá acestia, sterse deintru insele tote formele vechi, asia cátu dupa testulu acelor'a publicatu de atari omeni forà nece unu sensu archeologicu, se pare a fi esitu dein condeiulu stilistiloru nostri de preste

Carpati. Cu care ocaziune, liertatime, deca cutezu a produce aici unu fragmentu dein scrisoria unui barbatu cunoscutoriu in asta materia, carele intre altele scrie: „Nu sciu deca aveti ori nu Re-
vist'a rom. Intre altele e interesante brosiur'a dein Sept. 1861 cu critic'a lui Lachovari asupr'a isvodului lui Clanau (publicatu si in Foia, la 1856), in care arata, cumu cá e adevveratu cuprensulu, dar' limb'a si stilulu suntu falsificate de nescari copisti slavoni. Mai aduce inainte unu documentu romanescu dein a. 1436 tiparitu mai antaniu intr'unu diurnalu rusescu la a. 1844. Inse intr'acestu stilulu si formele suntu mai tote, cá cele de acumu; nece macaru dein seauinden; dereptu etc. nu se afla, ci din, dreptu etc. Afora de fratini-seu; amari si mici, oricu. —

Acelu documentu e de sub Ilia Voda. Asia editorii nostri de preste munti se paru, cá nu prea au chiara idea de scienti'a diplomatica. Si apoi deca in mana de omeni cá acestia cadu documentele vechi, ce se dicemu, Domniloru?

Dein aste monumente incepusem inca la a. 1847 in Organu a publicá una parte, mai multa formale si gramaticale; si de nou éراسي me apucasemu la a. 1860 a revedé si completá cele publicate atunci, intru una brosiura, totu sub titlu de Principia de limba si de scriptura. Ci

dupa col'a a 7-a am statu éراسi pre locu cu tiparitulú, mai alesu cà mi-se deschise-se noue sperari de a poté castigá mai multe dein monumentele, ce-mi lipsescu. Ci sperarea acea panà acumu remane totu numai fumu, si asia sum nevolitu, au se lasu lucrulu inceputu si neterminatu, au se facu câtu voliu poté dupa midilocenele, ce le am a mana.

La tota templarea, ori voliu poté insumi terminá ce incepui ori nu, dupa pareremi, ar' fi cu cale si dupa cerenti'a tempului si dupa demnetatea acestei societati, cá se se afle barbati cu anema si cu patientia, carii se adune totu ce se afla in aceste vechi monumente, precumu si dein alte fundane, totu ce se tiene de limb'a romanescá, si a le depune intr'unu Dictionariu romanescu, lucratu cu tota seriositatea si rumegatur'a, er' nu cá unu opu superficialé, frundiaritu, si numai calculatu spre a implé pung'a scrietoriului, seau a editoriului seau a vendiutoriului.

Inse, Domniloru, ce avui onore a ve recomandá dein asta parte, suntu impreunate nedespartitu: I. Una biblioteca de cartile vechi romanesci, tiparite si manuscrise, dein temporele mai vechi, panà catrà a. 1700, pre câtu se pote mai completa, cu spesele societatei, si in depositulu ei; la care fapta ar' fi de a se rogá se concura

tota natiunea romana, fiindu-cà e interesulu generale alu nostru alu tuturoru.

II. Una Comisiune de barbati de lenga aceea biblioteca, care anume se se ocupe cu exploatarea acelei bibliotece si altoru monumente, spre a aduná materiale la unu Dictionariu romanu, basatu pre testimonia de scrietori romani, si pre câtu se va poté mai completu. Societatile literarie ale altoru natiuni, avute si poternece, de aceea si cu title mai maretie de Academie etc., tote se cunoscura indetorate a se ocupá inainte de tote cu atari Dictionaria natiunali. De aci si societatea nostra, de si nu pote vení in comparatiune cu acele Academie superbe, totusi dupa scopulu ce si-l'a prefiptu: „literatur'a romana si cultur'a poporului romanu,“ nu numai pote cutezá se se apuce de atare lucru, ci are chiaru si detoria. Dein partemi nu voliu subtrage concursulu dupa poterile mele, si sum convinsu, cà toti fratii nostri, ori de care parte a muntiloru voru se fia, cu bucuria voru alergá la formarea unui edificiu gloriosu natiunale.

Acestea erau, Domniloru, ce aveam la anema, se le graescu in faci'a acestei multu Onorate Adunari, nu atât'a spre a ve pronuncia una apologia si pentru studiale mele filologice romane si pentru opurele mele, câtu si mai alesu pentru interesulu literaturei nostre romanesci. Si

deca nu vollen fi fostu in stare, se potiu convinge despre adeverulu si importantia lucrului, nu vollen se imputu decâtu nepotentiei personali, de si sum convinsu, că in urma convictiunea mea va se fia comune toturoru, celoru ce in studiulu filologicu alu limbei si-voru alege a pasi pre drumulu securu si solidu alu urmeloru istorice, alu monumenteloru scrise si neindoite, impreuna cu istoria scambiariloru si afinitatiloru ce se afla intre limbe, er' nu pre calea fantasiei, coniectureloru forà base, si a idiotismiloru locali.

Cointelegere, apropiare, si atragere suntu de lipsa spre a incepe si continuá opulu perfectiunarei ratiunali a limbei romanesci, — era imparechiarea, discordia, si pruritul de a se destinge, nu va se duca nece una-diniora, decâtu la restornarea si celoru ce se afla standu pre pe-tiore, era nu la redicarea celoru cadute.

Dé cerulu, că precumu toti suntemu de unu sange, toti ne amu indulcitu dela senulu maicei nostre cu acelesi cuvente dulci, toti ne suntemu frati, ori câtu ne despartu muntii si valile, si ori câtu ne impartu starile politice si confesiunile religiose, — totu numai un'a se fimu, una natiune, una limba, una literatura. Si deca pre altu campu romanulu de multu e taliatu in bucati, si purcede pre cali diferite, uneori cu totulu contrarie, dar' celu pu-

cinu in literatura, in pasii catrã cultura, numai unu corpu si numai unu sufletu se fia. Atunci ori-ce despartiri politice, sociali si religioase, ne voru taliã de catrã una-alalta, dar' spiritulu natiunii si geniulu romanu va tende aripele sale preste toti filiului Traianu sii va tiené legati intru legaturele pazei, fratietatiei si unitatei nationale. Asia se fia in veci. Amin. G. Cipariu.

G.

Onorabila Adunare!

Devis'a barbatiloru nostri de litere, resp. a acestei Asociatiuni literarie scimu cu totii, cã este prosperarea si inaintarea binelui comuu, si cu deosebire si mai de aproape a binelui scumpei nostre natiuni, prein cultur'a poporului romanu.

Unulu deintre midilocele cele mai corespunditoare scopului, care aru contribui multu la inavutirea si fericirea romaniloru, cugetu a fi si cultur'a bombaciloru seau a vermiloru de matasa. Diurnalele nostre ne aratara inea de multu, cã producerea matasei in Itali'a si in alte provincii aduce venituri colosale de mai multe milioane de fiorini.

De ce dara se nu ne ocupamu si noi cu acestu ramu de industriã? mai virtosu candu scimu, cã intreprinderea lui e forte usiora si nu cu spese

mari, de orace cu ea se potu cuprinde nunumai copii si fetitiile noastre, ci si babele, pre candu manile tari si vinjose ale celoru virstnici: fetiori si fete, barbati si femei, nu se cere a se sminti dela lucrulu campului si dela alte meserii si intre-prinderi folositorie si procuratorie de nutrementu. Si in fine de ce se fimu indiferenti in acestu ramu de industria? pre candu vedemu, cà Italianii-con-vinsi despre ponderosulu lui avantajiu dein propri'ale experientia — nu crutia nece osteneli nece spese a veni la noi dupa sementia sanatosã, cu tote cà dupa cumu ne asigura ei temperatur'a aerului nostru e cu multu mai prienciosa, mai favorabila vermiloru, decâtu cea dein Itali'a, unde adeseori se bolnavescu aceste insecte de caldur'a cea mare, ce domnesce acolo.

Intre dificultatile presinte, cu cari avemu a ne luptá, audîmu pre multi planganduse, cà darile suntu mari si multe, si cà aceste dau grija si durere de capu; asia cu adeveratu; inse grij'a acest'a o pote usioru redicá totu romanulu prein producerea matasei in restimpu numai de 6 septemani, d'éca va prasí mai antaiu fragari si apoi gogosie de matase.

Inse intreprinderea acést'a nu aduce numai atata, catu se cere spre acoperirea dariloru, ci este unu isvoru, carele pote inavutí pre multi si

pre langa acestia se pote nutri si mas'a celoru lip-siti, precumu vomu vedé dein urmatoarele desluciri.

In Transilvani'a dupa mesutarea catastrala suntu 2,161,242-jugere de aratura si 1,575,685-jugere de fenatiu. Deci, de vomu socoti acumu numai o a patra parte dein jugerile de semanatura-500,000-jugere, pre care se se resadesca numai cate 20 fragari, dau 10 milioane fragari; frundi'a acestora computata cate 1 fl. v. a. da 10 milioane fiorini.

Noi scimu, cá dein locuitorii Transilvaniei $\frac{2}{3}$ -doue dein trei parti suntu romani, adeca 1,300,000-suflete, seau 260,000 familii. Dein acestia se punemu, cá numai diumetate-130,000-case se 'si prasesca fragarii preatinsi, dela frundi'a acestora voru castigá 2,600,000-fl.; ér' de se voru ocupá si cu vermii de matase, fiacare familia va poté produce deintr'unu lotu de semintia celu pucinu 40 fl gogosie, care aici in locu vinu Italianii de le cumpara nu cu unu sfantiu cá mai nainte cu 6 ani, ci cu 12 sfanti, seau 4 fl. v. a. si asia 40 fl dau 160 fl. dein cari scadîndu spe-sele computate in 60 fl. pentru cei ce aru cumpara frundi'a, ar' mai remané totusi folosu curatu la tota famili'a 100 fl. ér' la 130,000-familii, voru remané 13 milioane florini mon. austr.

Va intrebá pote cineva, cá in catu tempu se

voru poté castigá aceste 13 milioane fiorini, fiindu că acumu nu avemu sum'a preatinsa de fragari? Responsulu nostru este, că multu in 10 ani. Inse si in anulu acest'a se' afla o a diecé parte dein fragarii cerîndi, si acest'a avemu de a multiamî atatu pretiuitului nostru Journalu „Telegrafulu romanu“ care in'ainte cu-6-ani ne aretâ modulu cumu amu poté incepe cu prasirea fragariloru, respective a matasei, catu si Domnului Consiliariu, gubernialu pensionatu de aici dein Brasiovu Petru Lange, carele prein staruinti'a sa a facutu de acî in Brasiovu si in vr'o 4 sate invecinate se afla preste 10 mii fragari, cu acarorur frundia mai multi au produsu dieci si sute funti de gogosie, ér' cu deosebire unu Domnu negociatoriu brasioveanu a-prope de-9-maji aici la Dirstele Brasiovului si in alte parti ale Transilvaniei mai produse peste 27 maji gogosie. —

Intre intreprindietorii acestui ramu de industria eu, cu D. Profesoru Oroianu propunendune se cautamu unu isvoru aducatoriu de venituri atatu poporului acestei Asociatiuni, insine neamu ocupatu in primavera acést'a cu vermii de matasa, si esperienti'a ne invetiâ, că acest'a intreprindere nu este o bagatela, ci de mare importantia. De aceea dicemu: deca dein 20 case romane numai una se va ocupá cu cultivarea vermilorur de ma-

tasa, voru fi totusi 13000-familii, care laolalta castiga 1,300,000-fl. va se dica poporul romanu s'aru inavuti in totu anulu cu cate $1\frac{1}{2}$ milionu fiorini, dein care dandu tota cas'a intreprindietoria numai cate 1 fl. pentru fondulu asociatiunei, s'aru suf venitululu anualu peste 13000 fl. care in 10 ani face 130,000 fl. —

Midiloculu pen'ru prasirea fragariloru si manipulara cu vermii de matase le-amu poté do-bendi dein scolele comunale. Aceste dupa Inaltele mandate imperatesci debue se aiba dein pamentu-rile alodiale cate o gradina, in carea se se faca scola de pomi si Invetiatorii se dee instructia ele-viloru, cumu se resadesca si poseesca pomii, resp. Dudii prein atari gradini si pre langa mediinile lor; caci fragarii dau unu venitu cu multu mai mare, decatu celalalti pomi, ce adeseori-espusi fiendu bru-mei, receliloru si omideloru, nu 'si dau fructulu lor.

Deci 'mi iau voia Escelentissime Domnule Pre-siedinte, Onorabilu Comitetu si Onorata Adunantia a propune se se faca dispositiuni corespundiatore pentru cultivarea dudiloru si a vermiloru de ma-tasa, a acestui ramu de industria atatu de avanta-giosu pentru inavutirea starei materiale a poporului nostru.

Brasiovu in $16\frac{1}{28}$ Iuliu 1862.

Ioan Petricu
Protopopu.

H.**Album.**

Pentru conscrierea Familielor nobile de nationalitate romana dein Monarchi'a Austriaca compilata in folosulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu de Ioane S. Puscariu, Administratorele Comitatului Cetatiei de Balta, Membru alu reuniunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu etc. 1862. —

Escelentiei Sale

Domnului **Andrei** Barone de **Siaguna** Comandeuru Ordenelui Leopoldinu, Consiliariu intimu alu c. r. apostolicei Majestati, prein Marele Principatu alu Transilvaniei Episcopu dreptu credintiosu, Prestedinte alu Reuniunei Transilvane pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu, membru alu Comitetului Comitatului Cetatea de Balta etc. etc. etc.

In semnu de venaratiune dedicata

de

Auctorele.

*Troians ut opes et lamentabile regnum Eruere
Danai quaeque ipse miserrima vidi. — — —*

Virgilius—in Aeneid

*Fortes creantur fortibus et bonis Est in juven-
cis est eques patrum virtus. —*

Horatius

Prea onorata Adunantia generale!

Literatur'a romana si cultur'a poporului nostru e pentru noi romanii o idea sublima, o concep-tiune nemarginita. — Ea cuprende in se-ne su-premulu fine alu individualitateri nationale. Ea sub-sume trecutulu si viitoriulu nostru. —

Deci, cá cu mai mare demnitate si taria se potemu adoptá insemnetatea scopului, pentru care ne amu asociatu si reunitu in acestu maretiu Par-thenon, e de necese de a ne cunosce trecutulu, pentru cá numai asia ne potemu pregati cu de-plina virtute si pentru viitoriulu. Renumitulu isto-„ricu de R o t t e c k dice: *So wie die Vergangenheit „die Gegenwart gebracht hat, also trägt diese „die Zukunft in ihrem Schoosse.“*

(Rotteck Weltg I). —

Dein acestu punctu de vedere purcediendu nu se pote indoi nemene, cá istori'a nationale e celu mai necesariu si putente lastariu spre a in-naintá in Literatur'a si Cultur'a nostra. —

Escelentele nostru scrutatoriu de istori'a na-tionale N. B a l c e s c u díce: „Romanii au trebuin-tia astadi se se intemeze in patriotismu si in cu-„ragiu, si se castige statornicia in caracteru. „Acestea rezultate — credemu — cá s'aru dobendi

„candu ei aru avé o buna istoria nationale si candu
„acést'a aru fi destulu de respandita.

„Privindu la acelu siru de vécuri, in cari
„parentii nostrii au traitu, si la chipulu eu cari
„ei s'au portatu in viétia loru sociale, noi amu
„cautá se dobandimu virtutile loru, si se ne ferimu
„de gresielele, în cari au picatu. Am parasi
„prein urmare duchi acelu de partida, si de ambitia
„marsiava. Am scapá de acele temeri de nimicu
„si de acele sperantie desierte, amu dobandí a-
„deveratele principia, care trebue se ne conduca
„vieti'a nostra sociale, cá se ne potemu mantui.“

Pentru cá se potemu deveni la o asemene isto-
ria, totu acelu Escelente Inbarbatu romanu ne inde-
repteza mai incolo: „Cà cei ce se ocupa cu Istori'a
„nostra, nu trebue a se tiené numai de cele, ce au
„lucratu si au dîsu Istoricii nostri cei moderni, dara totu
„intr'o vreme folosindune de adeveruri descoperite de
„d'insi, se merge mai de parte, se alerge la is-
„vórele originali, se caute, si se adune tote da-
„turile putintiose, si atunci voru poté tiesé o buna
„Istoria (Magazinu istoricu pentru Dacia I.)

Dar' care suntu acelea fontani si unde le po-
temu aflá? Toti istoricii se unescu intru aceea, cá
urmatoriele fontani principali suntu de esplotatu
pentru istori'a nationale 1. Poesiile si tradi-
tiunile. 2-a Cronicele. 3-a inscriptiunile

si monumentele; 4-a Descriptiunile obiceiurilor private; cu deosebire in se a 5-a Legile si actele oficiale. Acestea dau materialul pentru edificiul unei complete istorie.

Asia dara noi avem de lipsa pentru istoria noastra, a ne aduna mai intai materialele aceste de totu felulu. Avem de lipsa d'ane creste maestrii istorici pentru fiecare sorte de aceste materiale.

Caramidari si tieglari, petrari si lemnari, fauri, tapetieri si decoratori, apoi preste totu unu Architectu, pe care se lu caute musele ca pre Manole dela Argisiu! —

Se nu socotim Domniloru! ca ori cine se au ori care dein noi aru pota da pre acelu mare maestru. Se ne aducem amente de renumitul scrutatoriu de istoria patriei, de repausatul Baro nu Conte Josef Kemeny care se confiteza in privinta acest' a in urmatoriulu chipu: „Der jenige, „der schon jetzt von einer histoire raisonnee Siebenbürgens fabelt, ist in meinen Augen ein Schwindler.“ —

„Ich selbst befasse mich schon seit einigen Decenien mit der Geschichte meines kleinen Vaterlandes, habe Zeit Materialien und unermüdete Lust dazu, — glaubte eingedrungen zu haben, „und fand mich stets nur in den Vorhallen; und

„nach dieser leider nur zu oft geschöpften inneren Ueberrengung musste ich meine mühevoll geschriebene Geschichte Siebenbürgens verwerfen, — die Erreichung einer Palme in diser Hinsicht der späteren Nachkommenschaft überlassen, und mich lediglich mit der Eröffnung der Geschichts=quellen, als einer Vorbereitung, beschaefligen“ (Kurz Magazin I:). —

Deci — Domniloru — escipiendu dela unele schelete seu Cronologii cronologico-istorice, de care avemu atata trebuintia pentru studiulu scolas-tecu, — se ne marginimu cu Contele Kemeny Jo-seff de o camdata la adunarea materialului crudu pen-tru istori'a nostra.

Apoi se cioplimu singuratecele deraburi, se le numerisamu cumu face fabricantele, care are de a compune capu=de=opera alu seu dein mai multe parti custatatoria, apoi compilarea loru se o lasamu unui luceferu, pre care dupa aceste pregatiri nilu va aduce unu viitoriu mai seninu.

Déca vomu cercetá pucinu, cà in ce mesura amu esplotatu fontanele pentru istori'a nostra, apoi mai antaiu potemu avé imbucuratoria satisfactiune, cà ambele facie ale Carpatiloru ne producu deja destui barbati competenti, cari se ocupa cu adunarea poesieloru si a traditiuniloru populari; — totusi mai avemu inca multu — multu indereptu.

Ce se atinge de cronice , apoi trebuie si in privinti'a acesta se avemu multiamirea , cá seculii trecuti in lips'a Jurnalisticei ne'au indemnisatu cu mai multi Cronicari nationali; trebuie inse se mai implinimu inca multe — multe lacune. —

De alta parte inse, desi inscriptiunile si monumentele, ce amplu teritoriulu Colonieloru lui Traianu, e proprietatea noastra, aceste-dorere-au inflacaratu mai multu animele strainiloru culegutori, decatu ale noastre. —

Descriptioni'e despre consvetimile nationali cari suntu asia de antice si poetice , cá si diei parnasului, desi n'au fostu cu totulu neglese , campulu activitatii noastre in aceste regiuni au ramasu totusi inca forte sterile. —

Legile si actele oficiale dau celu mai fecundu si securu materiale pentru istori'a nationale; si totusi noi si pre acestu terenu amn fostu cei mai nenorocosi. — Cá se justificamu acest'a asertiune , nu e opu de o comprobare fatigatiosa. Totusi iertatime — Domniloru — se commorezu ceva mai multu la acest'a specialitate.

Dupa ce officialii si legiunile romane sub Aurelianu parasira Daci'a, Coloniele lui Traianu remasera aicea fora o administratiune centrale, si fora scutu in contra incursiuniloru barbare. Ele se vediura asia dara constrinse d'a se constitui in

mai multe republice arondate dupa necesitatea topografica, seau dupa reminiscentiile prefecturilor croite sub regimulu Imperatiloru dela Rom'a, alegundu-si fia-care de-osebi capii sei, cari in deobsce, se chiamau Domni. Pre'in murgitulu istoricu alu evului mediu d'iarimu' mai multe astu-feliu de Domni romane, cum a fostu a Banatului, a Crisiului, a Maramuresiului, a Moldovei, si Basarabiei, a malariloru Dunarene, si a plaiuriloru Muntene, a Severinului, a Fagarasiului si Omlasiului, a Somesiului s. a. Aceste Domnii devenindu, dupa cum se vede fora nece o legatura politica intre sene, si fora de unu punctu de gravitatiune catra unu centru nationale, cadiura in adeverulu acelei alegoriei, ce o facura unu betranu parente catra fii sei, candu legandu atatea vergele la olalta, comprobà cà numai despartite un'a cate un'a se potu rumpe. — Deci vediendu-se fia care dein aceste domnii politiceste isolate, si prein urmare pré debile de a se sustiené in nedependenti'a loru, cadiura in necesitate de alianti'a straina, dein care apoi urmà si supunerea loru. — Asia partile de catra Oriente devenira in dependenti'a imperiului bulgaro romanu, apoi turcescu, er' cele de catra apusu de imperiulu Ungaru.

Deaci urmà, cà virtutea si gloria romana se facura servitorie numelui si intereseloru straine.

Etă in pucine cuvinte decadenti'a noastră!! — Persecutarea și stingerea tuturor următorilor de activitate și gloria, în care au excelat antecesorii noștri, devenisera sistematică; — și numai acolo n'au intrat stricătura, unde astfel de monumente au stat în strânsă legătură cu folosele străine, au s'au păstrat prein sanctuarele cele ascunse ale privatilor, și cu deosebire ale familiilor nobile române.

În serviciul meu public am avut ocaziune de a vedea în cele mai simple colibi ale familiilor nobile din ținutul Hatiegului și alu Făgărașului foarte multe și scumpe odore de ast'ă specialitate. În aceste primitive casute se mai află încă destule pergamente, ce comprobează, că familia Hunia-destiloru există încă foarte numeroasă și în originalitatea sa română în satul Zeikani; că Basarabescii încă nu s'au stinsu, și se află încă numeroși, dară uitati cu totul chiar și de sene însuși, în comun'a Parosului la fontanele Streiului și Giului. Dancescii cei renumiti în Cronicele României s'au metamorfoșat în Marescii din Salasiulu de susu, și în Danciscorescii din Livadia de Campu, Vodislavescii, Budescii, Albescii, Dragotescii, Dragiceescii, și alți eroi ai secolilor trecute și au găsit scaparea din ainea jăgănuș.

lui semilunei in umbr'a Retezatului, si viéza pana astadi — si inca pre acelu terenu de vechia reminiscentia, pre unde calatoriulu sare de pre riunele Ulpiei Traiane numai cu unu pasu pre ale Monastirilor lui C a n d e a acumu K e n d e f i dela Colti si dela Sta-Maria. —

Hai! si cati Knezi, militari castrensi, Sclopetari, si alti aparatori de patria se mai afla pe sub Carpati, cate castre in ruine cá Omlasiulu mai numera polele acestoru muntii!

Veniti fratiloru! dupa mine, se ve conducu la Carpatii dein tier'a Oltului, ce compunu o cununa de seninari cu fruntea înaltiata pana la ceriu dela Surulu pana la Petra regelui si Buceti. In anim'a acestoru muri eterni, ee neau pastratu esistenti'a, vomu intr'a la Breza intro vale marétia, ce-si de schide bratiele, cá o mama iubitoria de fii sei, intr'o vale, ce formara unu amfiteatru, cá care numai magistr'a natura a fostu in stare alu croi, asia de minunatu. In midiloculu acestui paradisu se inpreuna doue ape curgatorie tocmai dein verfulu Carpatiloru, doue vali, a caroru murmuru provocatu de ne-numeratele cristale, ce au vediutu multe fapte gloriose de ale parentiloru nostri, reflecteza acumu unu echo stimulatoriu, unu resunetu, care pare cá dice: Hei! voi rariloru calatori, ati uitatu cu totul de unu castelu venerabile, celu

porta si lu ingradescu aceste stanci , si-lu apara aceste isvora inca pana in dñu'a de astadi! Cerce-tati acelu castelu clasicu, cà e castelulu lui Ne-gru Voda, castelulu, de unde a plecatu acestu Domnu romanu cà se intemeeze esistenti'a vostra in-trunu statu nou romanu.

Redicative ochii, aci intre aceste ape se in-naltia unu stanu de pétra mai maretiu cá Pira-midele Faraoniloru, si mai eternu cá renumele a-celora! Pre plafonulu acestei culme de pétra, veti gasi sub umbr'a frundiiloru si sub covorulu de 'erba verde Resiedinti'a Domniloru si Duciloru de Fagarasiu jacundu in jalnicele sale ruine. Se ne suimu Domniloru, la verfu! se cercetamu ve-teranii acesti muri, ce si au plecatu capulu in ain-tea necrutiatoriului Saturnu. —

Inca se cunosce Salonulu, unde se tienea Di-
vanulu acestui Domnu cu doui spradiece boeri. Inca potemu gaci unde se pastrò, armatur'a acelu ca-valeru romanu. Cheruvimii si Serafimii inca si a-cuma pare, cà acorda cantecele liturgice in capel'a Domnesca. Una fontana in midiloculu curtei dom-nesci inca si acuma mai pastréza apa santita dein care se botezà armat'a cea eroa a acestui pa-rente alu natiunei. —

Si totusi — o tempora, o mores! numai pa-storii mai cercetéza aceste sante locuri, dara noi

déca amu suitu la aceste reliquii sante, se nu ne departamu de aci asia curendu. En se intramu in frontariulu acestui castelu de catra amiedia-dí. De aci vomu vedé urmele intiparite in pétra pre unde Negru Voda, esindu de in acestu castelu pentru totu deuna, a trecutu cu colonia sa in patri'a cea noua. De aci vomu privi maretiele verfururi ale Carpatiloru, verfurile, ce pastréza inca suvenirea numelui la mai multi eroi, precum suntu verfulu Radului, verfulu lui Neagoe, verfulu Buteanului, Vacarea de unde Vacarescii, si Fagarasiulu si tragu numele s. a. Se ne scoborim in basti'a de catra Nordu. O! minunata vedere, aci in se deschide o panorama, pre care penelulu pictorului nu o va imita nece odata. Tier'a Oltului ni se deschide nesatiosei vederi intru tota clasicitatea sa. In midiloculu acestei gradini frumose, ce se intende dela Oltu pana in verfulu Carpatiloru, si dela Turnulu rosu pana la muntii secuesci, jace capital'a Districtului Fagarasiu cu castelulu seu, la care Stefanu Mailatu Domnulu tierii romanesci la a. 1300 a apusu cea de antaniu pétra fundamentale, si in care atati principi ai patriei si au aflatu scaparea intre credinciosii si iubitorii de patria Romani. In giurulu acestei capitale se insira mai multu de 60 de sate pline de mai multe mii de nobili romani. Aci frumosulu satu Pozorta, in care

mai esista nobila familia a Negrestiloru, aci De-
 janii plina de Mailatesci cu donatiunea dela Vladu
 Voda. Aci satele Berivoi, Recea, si Scoreji,
 in care trei fratii Dudescei, oboriti de furi'a se-
 milunei si au aflatu scaparea aci, si mai vieza a-
 stadi sub numele de Boer, dein Berivoi, dein Recea
 si dein Scorei, aci Marginenii plini de pergamente
 ale mai multoru sute de nobili romani, intre care
 alui Stanciu Tatulu ce a impetratu donatiunea
 inca dela Vladu Voda, si a formatu trunchiulu
 Ursesciloru, Lupesciloru, Tempesciloru,
 Herszenesciloru, Popesciloru, Boeres-
 ciloru de Margine si a. Aci Mundr'a cu Coca-
 nesci, acaroru trunchiu a fostu unu „Coconu“
 si Ambasadoru a Principelui Rakotzi la principele
 Stefanu alu Moldavei, Socacestii alias Mi-
 cescii (Micu) cu donatiunea dela Mircea Voda
 si Taflanescii, cari mai pastréza unu pergamentu pre
 carele Mihaiu Vitézulu, le a scrisu judecat'a
 pentru inpartielu; Aci Sinc'a leaganulu parentelui
 Georgiu Sincai de Sinca tata Cronicariloru
 romani. Aci Siercai'a acarui Domnu Vladu
 Voda, la 1372 o a donatu afinelui seu Vladu
 de Dopca cu 12 sate dela Siercaia pana la
 Dopca in estinsiunea aceia precumu o au avutiu
 orecandu fii lui Varnava. Aci Vadulu cu
 Borcescii si Calinescii ce au impetratu do-

natiunea dela Mircea Voda. Trecemu prein Persiano unde vomu aflá ce insemneza „boeriu Casutu, mai alesu déca venindu la Gridu, vomu cercetá archivulu familieloru nobile de acolo, cari au portatu doue secole intregi lupta cu mandatorii: forului productionale pentru apararea libertatei intarite de prein litererele priv. ale lui Mailatu Voda — Se cautamu si sutele de familii nobile dein Veneti'a pre Stoicescii, Comanicescii, Clocotianescii, Monescii, s. a. carii pastréza o inscriptiune petrale, ce duce genealogia acestora nobili pana in secolulu alu 12-cia.

Acif e si satulu Coman'a ér' cu mai multe sute de nobili romani cum suntu Popescii, Gubernatiescii, Halmagescii, care pastréza pergamentulu dela Matheiu Basarabu Voivodus. s. a. Acisi in vecinulu satu Ciinciari a resiediutu Mailatescii dein seclulu alu 16 a caroru castelu, dupa traditiune ar' fi ruinele, ce se mai cunosc in valea Dabisiului pre o stanca piramidale cá si a lui Negru Voda. —

Da'ra ce sa insiramu aci tote satele dearendulu? Cautati in ori care casutia, si ve veti mirá de splendorea numeroseloru documente, cele pastréza familiale nobile romane, dein preuna cu urmele de sistematecele loru persecutari. Si deca ici colea nule vomu mai gasi, vomu aflá celu pu-

cinu aceea, că unu membru alu familiei a trecut cu pergamenele preste munti; că altulu absolvendu scolele a trecut cu ele in castre straine; că in cutare tempu s'au mistuitu de cutare focu, ce an arsu cutare satu, că s'au produsu in cutare procesu si s'au tramisu la cutare dicasteriu au la cutare regimentu de frontiera, cá acolo se rida strainii de limb'a in care au fostu scrise, si se le arunce ad podum, cá pre nesce plotoge de burdufudein care s'au mancatu branz'a; au, că leau datu la cutare advocatu, la care, murindu, s'au perdutu (póte cá vreunu moscenitoriu de acestuia se si pota formá o genealogia chiaru dein Atelkuz); au vei vedé că ou ti se impartasiescu, dein frie'a tradicionale, cá ile vei luá. Er' déca totusi vei fi așia de norocosu se le capeti la vedere, apoi trebuie se fii bene deprinsu in artea diplomataria, — caci aceste documente incepu dein sechiulu alu 13-a si curgu pana in celu presente, apoi-su scrise in limb'a latina, slovana, magiara, germana, si romana ba si turcesca.

Dara se sburamu acuma de aci si preste Chineziaturile romane dein muntii secuesci tocmai la carpatii Maramuresieni, si Kioreni, Bihoreni si Crisieni, Munteni, si Banatieni si de ne vomu adoperá a cautá si pre acolo catu de pucinu, vomu gasi si pre acolo nu numai ur-

mele casteleloru lui Menomoru tu, a lui Claudiu (Gladu) si a lui Gelu, apoi alui Dragos, tocmai cá si alui Negru Voda dela Fagarasiu, dara si continuatiunea de mai multe mie de familie nobile romane, ce pastréza inca totu atatea mii de documente familiare intregitorie de istori'a patriei, si a natiunei. La fontanele Tissei vomu aflá pre Dragosiescii si Dragfescii a caroru antecesorii au fundatu Moldavi'a, si vice-versa la fontanele Ariesiului vomu gasi pre Aronescii, carii odinora au siediatu pre tronulu Moldoviei si obosinduse de luptele cele multe cu semilun'a, si au cautatu unu limanu la Bistr'a si Detunata.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O! si cate si mai cate de aceste ilustre familie, cate si mai cate documente pentru natiune pastrate la acestia, de sute de ani —

Ací potemu eschiamá cu Escelenti'a Sa Domnulu Metropolitu Conte **Alexandru Sterca Siulutiu**, in conferenti'a regnicolare dela Alb'a Iulia: „Deca nobilei natiune Magiare i place a se „mandri cu unu Atila, Ludvicu etc. noi romani „inca suntemu trufasi si pre inamorati intru unu Torquatu Regulu, Fabiu, Scipio, Mariu, „Traianu;“ si urmatorii loru, a caroru sange curséza pote chiaru in adunanti'a acest'a.

Ei dara ce folosu, cá aceste tesaure stau inca ascunse, ce folosu, cá natiunea inca nule fo-

losesce. Numai cu exploatarea acestor mine de aur ne vomu inavuti glori'a trecutului nostru, si speranti'a pentru unu venitoriu mai suridietoriu. Numai cu cunoscerea acestor documente, ce leau mai scapatu infortuniulu tempului vomu poté comprobá cá natiunea e plena de merite, plena de virtute si eroismu, plena de amoru catra patriá. Numai cu promulgarea acestor odóre vomu promové literatur'a si cultur'a nostra, vomu castiga, stimulu nou spre inaintarea si insemnatate. Istoriculu Rotteck, dice: „Man kann auch vom Standpunkte des gemeinen Wohles die Ansicht hegen, dass in den ererbten Vorzügen ein Sporn zu fortwährender Auszeichnung liege.“ — iara lira lui Horatiu canta:

„Fortes creantur fortibus et bonis
 „Est in juvenis est in equis patrum
 „Virtus. —

'Mi aducu bene aminte si de unele cuvente ale Escelentiei Sale Domnului Episcopu si Presedinte acestei reuniuni **Andreiu Barone de Siaguna**, ce leau exprimat in Sinodulu besericescu deín 1860 motivandu atragerea optimatiloru mireni la Sinodele beserecesci cu urmatoriele cuvinte: „Deca beseric'a nostra s'aru fi tienutu strinsu „de canonele besericesci si de pracs'a vechia de „a chiamá la Sinodele ei si mireni, si deca ea

„aru fi portatu o politica mai intielépta de a atrage „fruntasii natiunei la acestea sobore , atunci bese- „ric'a nostra aru fi gasitu in acestia o spriginire „mare , ce nu aru fi ingaduitu decadenti'a ei. Dara „beseric'a neobservandu cu acuratetia acest'a pru- „dentia , optimatii ei au trecutu in castre straine.“

Si eu gasescu in acestea cuvinte unu mare adeveru , ce se pote aplicá si la positiunea no- stra civile , — la statulu culturei nostre. —

Déca vomu considerá mai in colo , cà celea- lalte natiuni punu pre acestu feliu de factori ai so- cietatii o valoare mare , cà valoarea asta esercieza o consideratiune si influentia asupr'a positiunei no- stre ; si deca vomu observ'a ; cà tocmai aci astadi aflamu la noi unu mare defectu , atunci vomu senti cà iritarea stimulii in directiunea asta e forte ne- cesaria pentru inaintarea culturei nostre , si deca vomu trage o paralela intre noi si intre celelalte natiuni colocuitorie , si vomu aflá , cà aceste au fostu ne obosite in adunarea actelorú oficiali si a diplomelorú vechi , si au pretiuitu ostenelele si intentiunile unui Fejer , Katona , Pray , Benkö , Cserey , Cornides , Haner , Kemeny Josef , Engel , Bedeus , Schaller. s. a. s. a. apoi trebuie se ne cuprinda o intristare , cà colectiunea cea mare a lui Sin- cai nu numai nu vediura lumina , dara chiaru prein indiferenti'a nostra scapara dein esilulu seu

dela Oradia mare, unde o a lasatu spre pastrare autorulu ei, candu obositu de atatu lucru a trecut in linistea cea eterna. — Acest'a negrigire va remané totu deun'a obiectu de responsaveritate inaintea natiunei.

Dara tocma in aceea responsaveritate vomu cadé fiacare dein noi, déca acum sub scutulu prea dreptulu nostru Monarchu Franciscu Iosephu I. intrandu pre terenulu egalei indreptatiri politice, ni s'au deschisu si calea si midilocene spre a ne aduná tote acele documente nationali, care se ne inainteze cultur'a, si prein urmare se ne statornicesca in positiunea cea noua de egala indreptatire, — vomu mai remané in privinti'a acésta indiferenti neactivi.

Deci — eu dein partemi — Domniloru! incuragiatu de nou'a nostra positiune si cunoscandu totu deodata, si detorenti'a fiacarui deintre noi spre a inaintá scopulu acestei reuniuni, apoi incantatu de fecunditatea documenteloru nationali, ce se mai pastreza mai alesu pre la familiile nobile romane, m'amu apucatu a cercetá dupa acestu feliu de documente, si ale aduná in copie, si in extracturi.

Nu me potiu laudá cu unu resultatu mare, dara am placut'a satisfactiune, cà am inceputu unu lucru folositoriu, care continuanduse va aduce fructele dorite. — Amu adunatu dein tier'a Oltului, si a

Hatiegului, mai multu de o suta de astufeliu de documente, si numai una mi pare reu că cei doi ani ce i amu petrecutu in Valea Hatiegului, nu i amu potutu folosi mai bene. —

Acest'a incepatura de colectiune me adusera mai de parte la idea aceea, de a castiga unu conspectu a tuturoru famieloru nobile dein Monarchia Austriaca, cá acestu conspectu se ne servésca de viaductu spre a urmari colectiunea Documenteloru nationali pentru completarea istoriei nostre. — Spre acestu fine inca dein lun'a lui Maiu a. c. m'amu adresatu catra maritele officiolaturi besericesci si civile, in a acaroru frunte astadi stau barbati romani.

Acest'a provocare nu numai fu bene primita, dara si aplaudata mai dein tote partile; inse fui totu deodata si reflectatu că — mi amu defiptu unu prea scurtu tempu adeca pana la inceputulu lui Iuliu a. c. pentru unu opu asia de momentosu. —

Adeveratu că asia, dara amu cugetatu, cá se folosescu privilegiulu acestei maretie adunantie nationale celu pucinu spre a porni lucrulu, si ce nu vomu poté fini acum se continuamu pentru anulu venitoriu. — Am adunatu pana acum unu numeru preste 200 de familiei nobile romane cu trunchiu de deosebite predicate, ce mi s'au impartasitu mai cu séma dein Diecesele Blasiului, Gherlei, Lugosiului, Aradului, si Sibiului atâtea, cate se putura

dein acele parti a se aduná si tramite pana la plecarea mea incoce. Ei dara astu numeru e numai decim'a.

Datele adunate le amu compilatu aci in Albulu acest'a, celu presentezu si-lu transpunu in proprietatea prea onoratei reuniuni pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu cu aceea reserva, cá facunduse intrebuintiarea cuvenita' pre langa reversele se mise concéda in pastrarea mea pentru ulterioarea continuatiune, — si instrare dupa ordinea alfabetica.

Spre acestu fine, rogu nu numai pre organele nostre nationali de tota categoria d'a ame sprigini, dara si pre singularele familie nobile romane, cá se benevoliesca a mi impartasi documentele loru nobilitarie in copie autentice, de se pote comitivate cu deductiunile genealogice, si cu alte date interesante pentru natiune si pentru literatur'a si istori'a ei, si acest'a cu atata mai vertosu si fora scrupulu cu catu e cunoscutu, cá astu feliu de acte suntu espuse la feliuri de peritiuni, si astadi numai pres'a si publicitatea le va putea pastrá chiaru si pentru ele insusi.

Mai incolo rogu si pre comunele si alte individualitati de ori ce categoria a mi impartasi in copie privilegiale loru, si alte documente vechi, ce le mai

pastreza si au valoare catu de mica pentru istori'a nationale.

Eu bucurosu iau sarcin'a colectiunei asupra mea, si me oblegu, incatu me erta oficiulu meu, a lucrá fora pregetu in privinti'a acesta numai in folosulu Asociatiunei nostre.

Er' pre onorata asociatiune pentrn literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu o rogu a primi acestu ofertu si propusetiune a mea cá unu micu tribut, — cu care me aflu ei detoria. —

Domniloru, si fratiloru! se conclucramu cu totii pana potemu dein tote poterile, si se nu lasamu privilegiurile benevenite de a inaintá cultur'a si literatur'a nostra, — se ne aducemu amente de alegori'a ce o a facutu Baronele Ötves, cu oca-siunea adunantie generala a Asociatiunei transilvane pentru cunoscienti'a patriei mai antierti in Bistritia, comparandu cultur'a cu unu munte inaltu, pre care natiunile se adoperéza al' suí de tote partile. Celu ce va ajunge mai antaniu culmea, acel'a va dominá muntele.

Nu ne mai lipsesce alt'a decatu o voentia tare si unu curagiu neclatitu. —

Dati inainte! cá cu noi este Dumnedieu! Se traiesca reuniunea pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu! Se traiesca! se traiesca.

D. S. a. n. — Martinu ¹⁸/₇ 1862.

Puscariu

Adm.

(Urmeza conscrierea familiiloru nobile cu datele.)

I.

Despre artele frumoase cu aplecarea lor la cerentiele poporului romanesc.

Onorabil'a adunare generala dein anulu trecut
a binevoitu a'mi priimí 15 si relative 22 tese seu
propusetiuni luate dein cateva ramuri ale scientie-
loru, ale arteloru, ale economiei si ale vietii so-
ciale, cá pre unele care inca ar' meritá, cá barbatii
nostri de diferite specialitati se se ocupe cu o mai
de aproape cercetare a loru, inse firesce cu privire
mai virtosu la folosulu practic si duratoriu alu po-
porulu] romanesc.

Intre acele propusetiuni erá si un'a formu-
lata cá intrebare: pentru ce art'a zugraviei pre
langu tota proteptiunea cei da ritulu besericei re-
saritene, nu pote inaintá la romani?

Nu me sfiiescu a recunosce, cumca in mo-
mentulu candu eu mi amu fostu aruncatu acest'a in-
trebatiune, amicii si proteptorii arteloru mar' fi po-
tutu prea bene intimpiná cu alt'a: pentru ce se nu
ne pase de inaintarea toturoru arteloru, de archi-
tectura si sculptura, de music'a vocala si instru-
mentale, de poetica si oratoria, cum si intr'unu
cuventu de cultur'a estetica a poporulu nostru.
Dein contra totu amicii scientieloru strinsu intielese
de o parte, si toti inchinatorii materialismului de

scris de Petru Poni 1908

alt'a mi ar' dice pote : pana la cultur'a artelor se vedemu de altele mai mari , se ne smulgemu mai antaiu dein ferecaturele nescientiei orbitorie cum si dein apasatoriele lantiuri ale saraciei, rusinatorie.

Deci mai inainte de a me las'a mai afundu in discusiunea subiectului ce miam luatu, nu lipsescu a responde proteptoriloru de arte in generalu, cumca sunt de acordu cu dumnealoru , si ca deca propusetiunea mea dein anulu trecutu nu s'a intinsu preste tote artele, caus'a se o caute numai in aceea inpregiurare, ca nu amu voitu se trecu pre dein aintea altoru barbati , carii meditasera asupr'a culturei estetice preste totu neasemenatu mai multu decatu mine . si ca m'amu marginitu pre atunci numai la art'a zugraviei seau picturei , numai pentru ca pre acest'a o am privitu ca pre un'a, ce pre langa music'a vocale inflorise odiniora mai multu , care inse astadi prein nedreptatea timpiloru se afla in de-eadentia si abia numai ca de ani 20 incoce ci eu-rendu ca o candela lipsita de untu de lemnu si dandu semnele unei reinvieri, ce se lupta cu mii de greutate amaritorie, da vietia.

Incatu pentru oricare alte clase de omeni despretiuitori de arta, fia de ajunsu ale observ'a de astadata numai pre scurtu , ca nu dorescu con-nationaliloru mei nece scientia inalta inse rece, lipsita de orice sentiu alu frumosului, neincaldita

de radiile cele indulcitorie ale artei, — si cu atatu mai pucinu a si voi cá Mamonu se'si infiga preste noi tronulu seu de auru si de tote avutiile lui Pluto — numai pentru cá se'si pota bate Jocu de totu ce este mai bunu, mai frumosu, mai nobilu in viéti'a omenesca, de virtute, de simtiemintele animei si de tote produptele artei, carea si ea este un'a dein fiicele cerului, er' in loculu acestora se substitue despretiulu toturoru facultiloru omenesci mainalte, trufiei barbare si unu' modu de o viétia destramata tavalita prein tote noroiele unui epicureismu omoritoriu de onore si de suflete. Voimu avutiile materiale cá midiloce spre a castigá prein ele alte bunuri mai mari, mai sublime; cá scopu inse le despretiuimu cu totii dein adunculu sufleteloru nostre.

Mi am propusu Domniloru a cuventá in or'a, ce mi s'a destinatu prein bun'a vointia a presiedintelui adunarei despre cateva dein artele frumose, cu aplicare la cerientiele poporului romanescu, nu inse cá artistu, ceea ce me sciti cà nu sunt nece decum, ci numai cá ferbinte doritoriu alu re'nviierei arteloru, formarei gustului si alu nobilitarei simtieminteloru in senulu poporului nostru. Cunoscuar'a bunavoentia si indulgentia a barbatiloru dein care este compusa acest'a adunare venerabile; amu avutu mai multe ocaasiun de a me folosei de acestea

virtuti ale confratiloru mei. Imi voiu pune tota silinti'a cá se nu facu vreunu abusu de patient'a onorabililoru mei ascultatori. Me voiu ferí a me cufundá in definitiuni abstrase si ostenitorie de spiritu. Spre a recomandá art'a si artele i mi va fi prea de ajunsu a deschide istori'a genului omenescu, prein care frundi arindu cateva patrare de ora, credu cá me voiu apropiá multu mai usioru catra scopulu, ce miam propusu astadata, carele inse mi sta la anima mai bene, cá de ani 20 incoce.

Art'a in generalu si artele in speciale, isi au si ele istori'a loru; precum isi are fiacare ramu de scientia si fiacare poporu, carui prevedinti'a i pastrase vreo rola mai insemnatoria in dram'a cea gigantica a omenimei, dela cea deantai'a societate omenesca si pana in dilele nostre. Atata numai, cá istori'a artei respinsa si innecata prea adesea, prein urmare si despretuita de multi chronografi si istoriografi, carii au aflatu mai mare placere a consemná fapte de arme, omoruri cum amu dice colective de popora intregi, nu a fostu in stare de a strabate la conosciuti'a poporaloru, precum au strabatutu numele domnitoriloru, eroiloru, comandantiloru de armate, carii n'au cautatu nece o gloria in manuirea condeiului, a penelului, a cordeloru de lira, a linialului si adaltei, ci numai in sgomotulu celu uimitoriu si nimicitoriu alu armeloru.

Cu tote aceste istori'a artei s'a pastratu chiaru si fora voi'a istoriciloru. Celu mai vechiu istoricu alu omenimei profetulu Moisi nu potù scrie nece chiaru cartea facerei, nece istori'a poporului seu, fora cà se nu ne conserve totuodata urme numeroase dein istori'a artelor. Ruinele cele gîgantice dein Egiptu, cele dela Babilonu si Palmira, cele dein Elad'a si Itali'a, tote traditiunile mitice ale Eliniloru, cum si toti istoricii si poetii loru sunt totu atatea fântani, dein care posteritatea se pote convinge pre deplenu, cumca artele s'au nascutu deintr'o data cu societatile omenesci, si cà toema cei mai intielepti conducatori si legislatori ai poporeloru antice au avutu artele in atâta onore, in catu le au facutu locu la cultulu religiosu pre care'lu avea fiacare dupa idea, ce si facusera despre creatoriulu Universului si despre atributele acestuia.

Tote poporale a fostu invoite la unu punctu: cà se onore pre Ddieu cu totu ce li s'au parutu loru, cà este mai frumosu pre pamentu si de asupr'a lui intre bolt'a ceresca si atmosfera. Dein contra tote incercarile de a scote artele dein cultulu religiosu au remasu pana in diu'a de astadi desierte.

Inse si beseric'a lui Isusu Christosu, care a redusu tota legea si credinti'a la unca lege, cea mai simpla inse si cea mai sublima si singura a-

deverata, Iubesce pre Ddieu dein totu sufletulu teu si dein totu cugetulu teu, iubesce pre de a-propele teu cá pre tine insuti, a recunoscutu nu multu dupa a sa intemeiere, cumca spre a poté semaná, inradaciná si desvoltá in anemile omenesci adevarat'a charitate, deins'a inca trebue se pregatesca pre omeni cu ajutoriulu arteloru, imblan-diendu totu ce e barbaru, cruđu si brutalu, no-bilitandu ore si cum simtiemintele si facândule ca-pace de a priimí cu minte luminata si cu anima deschisa ceresc'a semintia a invetiaturiloru celui ce sia versatu sangele pre cruce pentru libertatea si mántuenti'a fiiloru lui Adam, precum pregatesce semanatoriulu agrulu seu prein aratura, grapare si prein departarea radacineloru rapitorie de sucurile cele mai bune. De aici introducerea oantariloru besericesci, de aici era si favorarea picturei prein tote locurile de adunare ale crestiniiloru.

Deca totusi istori'a nea pastratu mai multe urme, dein care se vede cumca unii parenti besericesci au combatutu dein tote puterile unele arte, acest'a se esplica si se justifica prea bene prein in-pregiurarea, cá precum cu tote lucrurile dein lume, asia si cu artele s'au facutu o mare multime de abusuri cu aceleasi, éra anume sculptur'a fusese intrebuintiata spre a sustiné cultulu idololatriei, pre care tocma christianismulu erá chiamata ala

combate și a'lu stârpi de pre faci'a pamentului și dein animile omenilor. Sed abusus non tollit usum. Ear' abusu s'a facutu ce e dreptu, in drept'a și in steng'a; pentru că a fostu forte anevoie pana se aduca cineva pre omeni la cunoscenti'a, cumca este o nemarginita diferentia între cele doua culturi, care pre elinesce se dîcu alu duliei silatriei.

Atunci inse candu o partita tare și numerosa s'a sculat in Constantinopole și mai in totu imperiu'u greco-romanu dein resaritu s'a revoltatu in contra iconeloru, sub pretestu că prein aceleasi lumea va recadé érași in vechi'a idololatria, heretic'a tragendu o linia agera între cultulu seau inchinatiunea, ce se da creatorului a tote și între simpl'a onore și veneratiune ce se cuvine memoriei barbatiloru și femeiloru de o viétia nepatata și santa pastrata prein infacisiarea portreteloru seau iconeloru acelorasi, aparandu dein tote puterile sale acestu principiu, apará totuodata mai preste totu artele, pre care le și favorá dupa inpregiurari pana la totala apunere a imperiului crestinescu bisantin. De atunci inse artele persecutate și fugarite dein resaritu, și cautara și aflara scapare și locuentia sub frumosulu ceru alu Italiei. — De atunci și pana acum artele in resaritu reca-diura intr'o stare de amortiéla, incatn totu ce se

mai făcù pana acum in acestu cercu alu aptivitatei omenesci, nu este decatu o imitatiune, de care art'a se retrage cu faci'a coperita, éra geniulu fuge disgustatu si suparatu cautandusi pre airea spatiu, pentru sborulu seu carele e dedatu a se aventá dreptu in susu, catra idealulu seu, carele ese nu mai dela Ddieu.

Acest'a decadintia a artelorù in resaritu avú o cumplita inriurentia asupr'a culturei artelorù la poporulu romanescu. Urmare firesca acest'a a strinselorù referentie religioase si politice, care au custatu preste 1100 ani intre Romanii dein Dacia si intre imperiulu bisantinu, adeca dela a 320 pana la 1453. Ori unde te intorci preintre romani, pretutindeni dai de resturi ale artelorù, preste totu urmele lorù cá totu atatea martore de inflorirea, ce ore cându ajunsese la culmea sa. Ce este ore portulu celu in adeveru pitorescu alu celorù mai multe triburi seau semintii romanesci, ce este zugravi'a besericiorù mai pucinu decatu resturi ale artei trecute prein multe focuri si sabii. Ce suntu nenumeratele cântece pastrate la poporù decatu é-rasi resturi venerabile dein music'a vocale odinora forte infloritoria. Cine nu scie ore, cà tiner'a romancutia nu pote leganá, nu pote torce, cose si dapaná, fora cá se nu cânte, mergundu la campu cu furc'a in brâu, seau cu prunculu pre

bratie, sapandu, secerandu seau lucrandu la fenu, culegându la fragi seau flori ea trebuie se cânte.

Bucuri'a si intristarea, dorulu si urgi'a, amorulu si urtulu, libertatea si sclavi'a, tote sunt cuprinse in cantece, asia este, fii si fiicele acestui poporu de altmintrea prea nefericitu, se nascu, cresc, lucra, suferu si moru intre cantace! Salutare tie poporu plenu de viétia, care inca mai affli placere in cantecele tale pastrate dein seculii cei carunti. Scii tu ore, care este judecat'a celoru mai ageri scrutatori ai animei omenesci, despre acelea popora, care preintre tote amarele si infricosatele calamitati seculare si au sciutu pastrá memori'a barbatiloru sei de merite si istori'a sa in cantece si poesii? Unu poporu de clas'a acestora e tare in credintia, tare in sperantia si viéti'a lui se computa nu dupa seculi, ci dupa mii de ani inainte.

Cu tote acestea inse departe de a lasá locu amagirei de sine, trebuie se recunoscemu noi in sine, cá totu ce vedemu si ce audimu la poporulu nostru dein vechi'a cultivare a diferiteloru arte, este numai ruin'a unui monumentu maretiu, dein ale carui parti constitutive cunoscatoriulu numai catu e in stare de a incheiá la ceea, ce amu fostu ordiniora, prea pucinu inse intregu, prea pucinu complenitu si oresicum rotunditu, pentru cá se pota stá de modelu generatiuniloru viitorie.

In architectura si sculptura avemu Domn loro, unu singuru capu de maestru, unu opu intregu, carele ajungundu abia in a. 185⁴/₅, a fi eunoscutu artistiloru europeni, cá unu monumentu, ce nu'si mai gasesce parechia in stilulu, in carele este executatu, a storsu admirarea tuturoru, acelasi este beserec'a dela Argesiu. Fia cá acelu monumentu religiosu se nu mai remana parasitu si nesocotitu cá pana acuma! De aci incolo totu ce avemu intregu, se coprende intr'o multime nenumerala de besereci mai mari si mai mici, deintre care cele mai pucine suntu de unu stilu curatu clasicu, cí precum besericele unguriloru, poloniloru, slaviloru, si in parte ale germaniloru se vedu o parte mare a loro cladite dupa atâtea stiluri cu totul stricate, si adesea plagiate dein mai multe stiluri antice si priimite in seculii mai dein coce, asia si stilulu bisantinu se vede modificatu, uneori deresu alteori cu totul deformatu, si batujocoritu dupa gustulu stricatu si nescienti'a architectului seau dupa capritiulu ridicolu alu proprietariului.

In catu pentru locuentiele omenesci, apoi romanii cá si poporale de prein pregiuru se afla cu privire la scopu si la gustulu esteticu in architectura intr'o epoca de transitiune potiu dice periculoasa. Incai poporulu tieranu isi cladesce elu insusi locuentiele sale, cu care ocasiune elu isi consulta

numai pung'a, clim'a sub care traesce si referintiele sale de proprietariu seau de asia numitu tacsalistu ori chiriasiu in care se afla, er' mai departe nu a invetiatu a cugetá.

Er' pre la cetati si orasie partea mai mare a cladiriloru moderne se face dupa cate unu stilu b a s t a r d u , nece anticu nece modernu, nece elinu nece romanu, nece italianu nece germanu, dein materialu netraitoriu si reu legatu intre sine, si totusi focu de scumpu, incatu ti ar' veni se credi, cá omenii nu mai au ce se faca cu banii si cá totusi cladescu numai provisoriu, cá si cum s'ar presupune, cá stau gata cá si turcii, a parasí preste cativa ani, Europ'a.

Sunt de opiniune Domniloru, cá tote edificiele de folosu publicu incepandu dela beserici si scole pana la spitale si tribunale, cate ne va ajutá cerulu a inaltiá pre viitoriu, se fia mai pucine, inse cu atatu mai monumentale, cladite dupa strinsele regule ale artei si ale esteticei. Deca este cá se versamu bani multi si sudore crunta, pentru ce ore se nu impreunamu tote artibutiunile bune la unu locu, trebuinti'a, trainici'a si frumseti'a!

In privinti'a locuientiloru private asi dori, cá poporulu intregu se se dedea si se'si puna tota silinti'a de a cladi numai dein materialu tare, resistatoriu furiei tuturoru eleminteloru, prein ur-

mare numai dein petra si caramida, totu odata ayendu in vedere conservarea sanetatei si frumseti'a. Nu se pote crede, cata inriurentia au locuintiele asupr'a sanetatei trupesci si sufletesci, cum si asupr'a formarei caractereloru si chiaru asupr'a moralitatei omenesci. Tiene si cresce o comuna catu de numerosa in cursu numai de 50 ani in colibe si suter'ane (bordeie) umedose, intunecose, cum si totu in acelu tempu pre alta in case de petra, luminoase, aparate de orice umediela: diferinti'a va fi de siguru supriindietoria.

Scimu prea bene, cumca dela o parte mare a poporului lipsita pana inainte cu 15 ani de proprietate, nu s'a potutu astepta si preinde, ca se'si cladesca alte locuintie de catu numai provisorii. De acum inainte inse este cu totul altu ceva. Poporulu emancipatu si intratu in dreptulu seu de proprietate va ave trebuintia numai de unu indemnu practicu, pentru ca cunoscandu'si adeveratulu seu interesu, se arunce se prendia radacona pre pamentulu devenitu in a sa proprietate si pre acel'a ce'si va mai castigă prein sudorea fecei sale.

Incepatur'a se pote face prein cladirea de berieriei, de case parochiale, case comunale si de scole; apoi esemplele aceste voru strabate cu in cetulu si la locuitorii comuneloru. Pana acum inca avem cateva esemple demne de tota laud'a in acest'a privintia. —

Dupa ce in modulu acest'a cercetaramu pre scurtu aceea stare , intru carea se afla architectur'a la poporul nostru , voiu trece la cealalta arta frumoasa , ce semana , ca s'a nascutu mai deintr'odata cu architectur'a. Aceasi este desemnulu liniariu si desemnulu in colori seau zugravi'a.

Déca. a suferitu vreo arta frumoasa prein incursiunile barbare ale seculilor trecuti , apoi mai multu cá tote a suferitu zugravi'a. Lasamu cá acest'a arta decandu lumea fusese favorata numai de omeni indiestrati cu unu gustu firescu pentru deins'a , prein urmare cá artistii cei mai geniali inca depindea numai dela grati'a celoru , ce avea si gustulu si m'idioccele de a favorá , dar' apoi persecutiunile religioase si politice ii detera in mai multe tieri si staturi lovitur'a de morte.

Ce a fostu ore mai firescu decatu cá musulmanii ocupându S. Sofia si alte beserici crestine , se ardía tote iconele , se radie paretii si asia se le prefaca in moshee. Ce a trebuitu mai multu in tierile crestine , decâtu cá o secta religioasa sculanduse asupr'a alteia , ce tinea multu la pastrarea acestei arte in beserici , se nimicesca tote produsele ei , si se albesca paretii , dupa ce a derimatu altariile. Intru asemenea un'a dein cele de antaiu , grigia a domnitoriloru cuceritori de tiera fostu , ca dupa ce au fugaritu pre vechii domnitori , se le

stinga si memori'a loru si familielor acelorasi prein
nomicirea oricaroru portrete si altoru suvenire ale
artei; pentru ca domne ce usioru este a da focu-
lui o bucata de pensa seau de lemnu, pre care
artistulu genialu fipsase idea pentru ca se o stra-
puna la posteritate!

Trebuie se ne restauramu art'a picturei si cu
dins'a suvenirile nostre istorice, religiose si na-
tionale, se stergemu si se departamu deintre noi
orice caricaturi si scasambaturi, care corumpu gu-
stulu, timpescu simtiemintele si au inriurintia forte
neplacuta chiaru asupr'a generatiuniloru, in care
privintia me provocu la testimoniulu fisiologiloru;
se pastramu numai cea, ce avemu bunu si frumosu,
demnu de a se conserva pentru posteritate. Deci
ori candu edificamu vreo beserica, ori candu voimu
a fipsa pentru memori'a omeniloru vreo scena dein
vieti'a nostra nationale, se fimu cu mare luare a-
mente, ca se nu platimu cu bani scumpi lucru pre
cum se dice de tergoveti.

Ore inse unde se alergamu spre a ne afla
modele cu ajutoriulu caroru se regeneramu la noi
art'a picturei? In Constantinopole nu mai avemu ce
cauta, elu nu mai este nece chiaru resiedinti'a pi-
cturei bisantine; er' acest'a pre catu s'au mai pa-
stratu in esemplarie decopiete, se vede inbracata in-
tr'o forma cum amu dice rigida, fora vi'etia, fora
spiritu. Florea culturei bisantine a trecutu inca dein

alu 15-lea seculu la Itali'a, si de acolo mai inlaintru in Europ'a. Insii zugravii greci de astadi ii cauta urmele. Totu pre acest'a cale amblara cativa pictori romani, carii in dfilele nostre au inceputu se dée artei o alta direptiune 'si unu a'tu sboru.

Imi pare reu, cumca artea picturei in prim'a nostra espusetiune nationale este mai pucinu re-presentata de catu s'ar fi potutu intemplá, deca scurtímea tempului ar' fi ertatu pre mai multi zugravi ai nostrii de a se pregatí pana astadi. Cu tote acestea mai totu dein cele ce vedemu in localulu respectivu alu espusetiunei sunt atatea testimonia, cà art'a picturei a inceputu a se regenerá si a inaintá.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In catu pentru artefactele, care se vedu in odaia N. 2 imi iau voia a trage luarea aminte a On. adunari asupr'a unei icone lucrate in stilulu bisantinu. Sciti alu cui penelu a produsu acea piesa? Unu betranu venerabilu preste a carui capu au trecutu optudieci de ani, plenu de dorenti'a de asi mai incercá odata man'a s'a tremuratoria spre a ve onorá presenti'a Dv. a produsu aceea, ce vedurati. Este inse de insemnatu, cà acestu pictoru auritoriu a fostu celu de antaiu in dilele sale, carele s'a incercatu a impacá stilulu bisantinu cu formele cele mai vii ale celui italianescu; er' fii sei Nicolae si Mich. apucandu pre cararea batuta mai

antain de tataseu, au reesitu a lamurí gustulu si a curatí pictur'a romanescă de atatea figuri deformate, care nu mai putea fi obiectu a evlaviei adeverate si cu atatu mai pucinu alu apretiuirei cunoscatoriloru dē arta.

Totu intre piesele espuse se potu vedé mai multe copii si altele originale esite dein penelulu a loru doui tineri, unulu Brasiovenu si altulu Lipovenu, care facu aceloru elevi tota onorea si ne dau sperantia, că se voru aflá inca si alte talente june care atrase de geniulu loru catra art'a picturei voru pregatí si la noi o totala regenerare a artei cu atatu mai virtosu, că pentru acesti juni au mai batutu calea si alti artisti romani, cum Leca, Amanu, Tatarescu etc.

Suntu de opiniune Domniloru, că deintr'odata cu architectur'a se incuragiamu si desemnulu si pictur'a. Acest'a se pote intemplá infientiandu cate o scola de desemnu pre la tote gimnasiale romanesci, prein premiarea celui mai bunu opu artisticu, cum si la tempulu seu candu voru suferí midilocenele financiale, prein votarea si asemnarea de stipendiu pentru celu mai bunu deintre elevii dela acest'a arta.

Deca Dn. de Gerando in descrierea poporiloru Transilvaniei are dreptu candu dice despre tenerulu zugravu romanu, că elu apuca penelulu

si fora a se ingriji multu de dascali si de modele, se pare a dîce, anche io sono pittore, apoi ce se dîcemu noi ore despre music'a nostra nationale, ce se pare a fi nascuta cu noi insine?

Asia este, firea romanului aduce cu sine, cá elu se nu pota fi fora musica; prein urmare despre esistenti'a elemîntelor ei, care ar' fi se se cultivate, numai pote incapa nece o îndoiala. Ore inse, ce s'a facutu pana acum la noi in acést'a privintia? Me dore forte Domnii mei, cà prein scurtimea tempului sunt constrensu a trece preste acest'a întrebare numai cá prein fuga. Dein norocirea mea inse acest'a cestiune apucase a se debate in cursu de cativa ani de cateva ori, in unele foi periodice romanesci, prein urmare celu pucinu o parte a publicului nostru avuse si pana acum ocasiune de asi formulá in acest'a privintia opiniunea sa.

Music'a este limb'a universale a omenimei, pre care o întielegu tote poporale. Prein musica vorbesce omulu pecatosu catra creatorulu seu, si isi semte anim'a usiorata. Music'a produse in lume minuni, caroru asemenea cuventulu omenescu nu a potutu produce. Caderea Ierichonului prein puterea muziceii, si alinarea nebuniei lui Saulu prein ar'ia lui David, nu sunt nece de cum fabula; ér' fabulele eleniloru despre Apolo si Orfeu cu lir'a loru, despre Amfionu, care a edificatu cetatea Teba

cu ajutoriulu muzicef, si altele cá aceste, se potu esplicá prea firesce si ascundu in sinesi mari adevveri. Poporulu elinu avuse asi multiamí in parte mare, libertatea si cultur'a s'a fermecului muzicef; tocma pentru acest'a inse elu o si cultivase alaturea cu scientiele si cu tote artele cele alalte; precatu numai cá mai târdiu o făcù si degradà la conditiunea de sierbitoria a semtiualitateri si a desfreului idololatriei.

Cum a fostu music'a eleniloru, cum a fostu a romaniloru, nu se mai pote scí; totu ce se pare cá au descoperitu in acest'a privintia amiciei artei sunt numai coniecturi. Ceea ce scimu dein seculii de antaiu ai cristianismului este numai atata, cá S. Ambrosie episcopulu Milanului a imprumutatu dela greci optu melodii, care pana astadi sunt cele mai frumose, deca se canta cu modulatiunea loru primitiva.

Romanii siau adusu melodiile loru nationale cu sine. Cunoscatorii voiescu a descoperi intr'insele melodi'a ioniana, carea in tempulu seu trecuse in Itali'a, unde se amestecase cu music'a Etrusci-loru, dein care ambe a esitu unu amestecu de stilu numitu celu romanu. Music'a besericesca romanii o au luat inpreuna cu ritulu dela greci.

Ore inse remas'a si un'a si alt'a in curati'a sa primitiva? Cine a cercetatu vreodata acest'a ces-

tiune? Odi profanum vulgus et arceo, ar' poté dice adevératulu artistu.

Cá de treidieci ani incoce melodiile nostre nationale apucara pre urechile si pre mânile câtoruva diletanti straini, carii s'au incercatu a le fipsá prein note, fiacare dupa manier'a sa. Cà ce a resultatú dein acest'a tratare seau mai bene maltratare a musiceí nationale, se spuna toti cei indiestrati dela natura cu audiú musicalu. Deca totusi sia castigatu cineva meritu pentru music'a nationale, apoi eu dein partemi sciu numai pre doui: Dn: Miculi dein Bucovin'a, care ia facutu si in afora renume, si Dn: Wisth capellmeister in Bucuresci; er' pre langa acestia incercarile dela Jasi facute sub conducerea Dlui Vas. Alesandri mái alesu in culegerea cantecelóru popularie merita recunoscerea publicului. Incolo curate au remasu numai acele melodii care se potú audiú dein fluerulu pastoriului si dein versulu tierancelóru locuitorie departe de cetati si orasie mari; pentru cá altele care au apucatu pre cordelá celui popóru brunetu venitu la noi dein Indi'a, o patira cá si cele unguresci, ne avendu cine se supraveghie si re'nfréne, ci leau incurcatu si amestecatu ici dupa o maniera, colo dupa alt'a, prein care mái virtosu pre la orasiele mari le desnaturara intru atát'a, in cátu abia le mái poti cunosce de ale tale.

Acest'a nu mai pote merge asia. Se nu mai suferimu nece unu feliu de musica bastarda in midiloculu nostru. Celu ce are audiu musicalu si placere catra musica, deprendase in ori care stilu alu artei, incercese dupa Haidu, Mozart, Bethoven, Weber, dupa Orlando, Rossini, si Verdi, deca inse vrea a cantá romanescce, se cante cá se'lu pricepa romanulu si se'si cunosca melodi'a de a sa.

Sed et hic labor hoc opus. Se nu ne ascundemu o inpregiurare. La noi, cá si inca la alte cateva popore, toti aceia carii se ocupa cu music'a dein profesiune, pentru cá se'si castige cu dinsa pânea de tote dilele, in locu se fia incuragiati, au ajunsu a fi priviti cu oresicare despretiu. A cautá mai adencu in fundulu acestui prejudetiu ne ar' duce prea departe.

Deci fia de ajunsu a observá numai atâta, cà deca voimu conservarea, desvoltarea regulata si inflorirea musicei nationale, trebuie se ne calcamu pre anema si se alegemu mai curendu ori mai târdiu câte unu june bunu, indiestratu cu asemenea talentu spre alu ajutá, cá se'si faca studiu inadinsu dein artea musicei, se se prepare spre a poté culege si alege totu ce e curatu, bunu si frumosu romanescu, pentru cá asia se deviie proprietate comuna a natiunei.

Er' music'a besericesca?

Manum de tabula. Totusi, datimi voia Domniloru a observá incai atata, cá in dilele nostre cântarile besericesci in Cpole, si in tota grecimea nu mai sunt curatu acelea, cares'au fostu regulatu si introdusu in dilele lui Ioanu Damascinu inainte cu . . . . ani; cá in Moldavo-romani'a nu se cânta tocma cá in Greci'a; cá in Ardealu unii cânta pre Moldovenia; éra altii pre Muntenia; cá inose ardelenii mai nu sciu, cumca de 100 si mai bene de ani, de cându ei nu mai audu cântandu nece pre Moldovenulu si nece pre Muntenulu, si unulu si altulu au priimitu preintre melodiile vechi o multime de asia numite manile arabice impromutate dela imamii musulmaniloru, prein care ei au alteratu preste mesura cantarile besericesci; mai incolò cá manier'a serbiloru se abate si dela a greciloru si dela a romaniloru; in cele dein urma, cá rusii au delaturatu inca dein dilele Catarinei II, cantarile vechi besericesci, ér' in loculu acelora au introdusu compusetiuni noue elaborate de cativa cantareti ai loru dupa unu amestecu de stilu resaritenu si apusenu, dupa ce mai antaiu petrecusera vreo doui ani la Rom'a. Cunoscatorii de arta lauda dein acestea mai presusu de tote pre cea rusesca, ér' Marel de Custine dice, cá in viati'a sa nu audí asia cantari frumose besericesci cá in Petruburg si Moskva. Eu dein

partemi inca dîcu, cã in tota vietia mea n'amu auditu cãntandu asia frumosu in beserica, precum canta chorulu dein Bucuresci dela beseric'a Curtea vechia; cã inse cu atatu mai pucinu respundu asteptarei alti multi cantareti dein alte beserici ale acelei capitale, pre carea pana acum o tienemu celu pucinu in acest'a privintia de modelu.

Scinu bene, cã voi fi combatutu dein mai multe parti in acest'a opiniune dein urma. Atunci inse eu imi voiu cere de secundanta pre Domna Dora d'Istri'a. Acest'a princesa nascuta dein familia de domnitori romani, crescuta in relegea parentiloru sei, deprinsa dein fraged'a pruncia in art'a musicei, traita catuva tempu in Rusi'a, unde se maritase, o buna crestina ortodoxa, prein urmare scutita de orice prepusu, intru carele ar' poté cadé unulu dein noi, in cartea sa titulata „Viéti'a monastica in beseric'a orientale,“ se esprime precum urméza:

„Cãntul-plin *) al Besericei greco-russe este, in adeveru, una dein inspiratiunile cele mai poetice si mai capabile de a misicá sufletulu. Mai simplu si mai linistitu decatu cãntarea acompaniata de instrumente, care este intrebuintiata mai in tote besericile Ocidentului, acést'a musica repausa cugetarea si o transporta totu de odata. Este unu valu de

---

*) Plain-chant, canto fermo.

armonia care isvoresce cá deintr'o lume ne veduta, o mie de suspine care se amesteca si formésa unu minunatu totu, — voci care te chiama fora se poti a te improfivi, — cari n'au nimicu pamentescu in espresiunea loru simpla, — dar cari iti vorbescu despre ceru cu pasiune, despre relele pamentului cu dulcétia, despre mângâierile eterne cu o elocuentia supranaturale. — In Greci'a, dein contra, cântarile besericei nu sunt decâtu unu rythm nasillard, o declamare slaba imprumutata de la melodiele monotone ale Orientului. Rusii, cari au instinctulu musicale, supuinduse dein fericire puterei geniului loru artisticu, au transformatu, cu totu respectulu loru pentru ceea ce li se pare priimitivu, cântarile asiatiche, in acorduri divine. Deca Grecii ar voi se urmeze acestu esemplu, limb'a loru. care, in sine, este numai armonia, ar' ajunge se perfectioneze music'a Rusiloru, care este deja atatu de frumosa.“

Acest'a opiniune a D-nei Dora d' Istria despre cantul-plin in music'a besericei, am vediat'o sustienuta si de D. Ernest Renan, dicundu, că acesta este marea si adeverala musica, musica clasica a vechiloru Greci. *)

---

*) Ce este music'a de biserică (nu vorbescu despre musica sacrilege care, in dilele nóstre usurpa acestu nume, intielegu cântul-plin, in larga si naiva sa simplitate), ce este cântulu plinu, déca nu marea si

Acest'a opiniune a Dnei Dora d' Istria seau cu numele seu celu adeveratu Elen'a fiic'a reposatului M. Banu Michailu Ghica o sustiene si Dn. Radu Jonescu in Revista romana p. 801 si se provoca totuodata la auctoritatea lui Ernest Renan, carele despre music'a antica si de cea mai noua a greciloru scrie unele cá acestea. (. . . . .)

Fia ori cum va fi, dupa ce inse antic'a uniformitate a disparutu dein cantarile besericesci, presupunendu chiaru cá tote stilurile ar' fi frumoase in feliulu loru, totusi trebue se presupunemu cá unulu va fi mai frumosu, mai dulce si mai penetrandietoriu, seau cum dice románulu mai mân-

adeverat'a musica a Grecilor? Unde se mergemu s'audim, in acésta ora, aerulu placutu care facu atatu de popularu in anticuitate numele Sapho? La biserica. Unde se mergemu, cá se audim rythmulu odelorului Pindare? La biserica: unu invetiatu academician a dovedit'o*) Deca notarea musicale a Greciloru ar' fi ajunsu pana la noi intr'un chipu se o putemu bine íntiilege, s'ar' fi vediutu ca music'a loru erá de aceeași ordine cá si sculptur'a loru, si cá in acésta arte, cá in tóte cele alte, Greci'a a datu mesura marelui, nobilului, simplului, a totu ce coprinde cu putere sufletulu si'lu inaltia fora greutate. — Ernest Renan, Incercari de Morale si Critica, pag. 321.

*) D. Vincent, Notice si extracte dein manuscriptele Bibliotecii Regelui, XVI. 16.

gaiosu decatu tôte celealalte, cum si totuodata, cá music'a la unu poporu, cá alu nostru va trebui se mérga mâna de mâna cu limb'a lui.

Eu nu me prea miru, cumca armoni'a inea nu vrea se prendia radacina pre la noi; éra ace-st'a dein cause, pre care nu le mai enumeramu aici; m'asiu mirá inse, deca melodi'a nu aru reveni mai curendu seau mai târdiu la o uniformitate.

Ceea ce dorescu pentru astadata este, cá music'a se se introduca si invetie cu totuadinsulu preste totu, pre unde avemu si vomu mai avé bésica si scola. Er' anume deca voimu in ade-veru a castigá pre parenti pentru infientiarea scol-elor, se invetiamu pre pruncii lor a insoci la rugatiune si invetiatura cantarea; pentru cá, ca-re altu midilocu de recreatiune si petrecere mai no-bila, mai abatatoria dela alte lucruri desierte amu poté noi dá tinerimei, decatu music'a si pictur'a, amendoue bene si intieptieste propuse.

Amu ajunsu Domnii mei la capetu cu discursu meu, fora cá se atingu art'a, care in opi-niunea mea sta mai pre susu de tote, adeca poe-tic'a. Dupa ce inse acest'a arta a inceputu a luá si la noi unu aventu oresicare; dupa ce gustulu ca-tra aceeasi se prepara prein cateva condeie emi-nente; dupa ce chiaru si poesi'a nostra popularia in-cepe a fi popularisata prein barbati si tineri cá DD.

V. Alesandri, A. Odobescu, A. Marienescu s. a. eu cá omu totuodata condamnatu a me luptá cu pros'a vietiei, si a remané lipsitu de ceea ce se dice posesi'a vietiei, me semtiu dispensatu de dato-
renti'a de a recomandá cuiva incuragiarea si nutri-
rea ei in sfnulu natiunei.

In cele dein urma eu avendu in vedere tote artele frumose imi vine se credu asia, cá ele a-
stepta de multu infiintiarea unei catedre de estetica;
inse unde? la acést'a intrebare ne va respunde
tempulu si inpregiurarile.

Zernesti 18 Iuliu n: 1862.

G. Baritiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Protocolu

dein 2 Octombre 1860 luatú asupr'a pertractarei Co-
misiunei conchiamate spre stabilirea unei ortografie
cu litere latine in urm'a Emisului Inaltului Mini-
steriu de Cultu si Instructiune dein 20 Aprilie 1860

Nr. 2559 | 174.

De facia fiindu. Cá Comisariu gubernialu
Domnulu c. r. Consiliariu scolariu Dr. Pavelu Va-
siciu. Cá membrii de Comisiune: Th. Cipariu ca-
nonicu. I. Popazu protopopu. G. Baritiu literatu. G.
Munteanu Directoru gimnas. I. Puscariu c. r. Pre-
tore. Andr. Muresianu c. r. Transl. gub. I. Codru
c. r. Adjnt de pretura.

Adunanduse Membrii Comisiunei pre la 10 ore în sal'a destinata pentru tinererea sedintieloru, Dn. c. r. Consiliariu de instructiunea publica Pavelu Vasiciu, se adresà catra Dnialoru cu o cuventare scurta corespundiatòria împregiurariloru, intru care descoperi Comisiunei. cumca dupa ce In. c. r. Guberniu atàtu dein punctulu de vedere alu tiparirii cartiloru scolastice romane cu litere latine, catu si dein alu introducerei limbei romanesci in dicasteria, vrea cã se i se comunice de catra literatii natiunei romane unu metodu de ortografia cãtu se pote mai inlesniciosu si mai corespundiatòriu geniului limbei, apoi postesce pre comisiune cã aceeasi se caute cu acest'a ocaziune a împacã pe catu sear putea ori ce opiniuni desbinatorie in modulu scrierei, seau adeca se lucre in tota putincios'a unanimitate se adevereze in faci'a In. C. R. Guberniu si a natiunei si inaintea tuturoru celoralalte popora conlocuitorie, cumca limb'a romana si modulu ei de scriere seau adeca ortografi'a cu litere latine a si ajunsu la acelu gradu de perfectiune si maturitate, pentru cã se pota merge alature cu celelalte limbe; cã si mai departe remane totu in grigi'a acestei comisiuni cã se resfire si se resufle ori ce opiniuni sinistre voru fi mai esistandu in privinti'a limbei romane.

Dupa acestea totu Dn. Consiliariu de instructiunea publica a binevoitu a dá citire Inalt. Emisu alu

Ministeriului c. r. de Cultu si instructiune publica cu
 dto de 20 April. 1860 Nr. ²⁵⁵⁹/₁₇₄ pre alu carui
 temeiu acest'a Comisiune filologica fũ conchiamata
 de catra In. C. R. Guberniu alu marelui principatu
 Transilvani'a.

Cu aceasta siedintiele se declara a fi deschise.

Indata apoi Comisiunea pasĩ la constituirea sa.

Presiedinte conducatoriu alu desbateriloru fũ
 alesu in unanimitate Domni'a Sa Dn. Canonicu capi-
 tulariu si Directoru Gimn. Timoteiu Cipariu.

Secretarii portatori de protocolu se alesera
 DD. Georgie Baritiu dela Zernesti si Ioane Puscariu
 pretoriu dela Veneti'a de diosu.

In privinti'a portarei protocolului se determinã
 cá in acelasi inele desbateri seau adeca asia nu-
 mitulu procesu verbalu se nu intre, ci se se formu-
 leza numai rezultatele lor, si motivate dupa cu-
 viintia se se cuprindia intr'insulu.

Dupa constituirea Comisiunei mai citinduse odata
 susu laudatulu emisu ministerialu Comisiunea luandu
 atatu cuprinsulu catu si spiritulu aceluasi in dea-
 prope consideratiune petrunsu totu deodata de aceea
 convictiune a sa, cumca a sositu de multu acelu
 tempu ferbinte doritu, intre carele se i fia si Ro-
 manului ertatu a se consultã despre midilocele
 cultivarei limbei sale nationale, a rugatu pre Dn.
 Cons. de instr. publ., cá Dnia s'a mai nainte de in-

chierea lucrurilor acestei Comisiuni se binevoiesca a incunoscinteá pre In. c. r. guberniu despre sincer'a si prea umilit'a multiamita, cu carea membrii acestei comisiuni se semtu indetorati atatu catra In. Ministeriu de instr. publ. cátu si catra In. Gubernu provincialu, pentru cá a binevoitu a luá in consideratione si a impliní respectivele dorentie ale intregiei intielegintie romanesci.

Er' incatu pentru midilocene prein care desu laudatulu crede, cá romanii 'si voru puté ajunge scopulu loru, cu privintia la modulu scrierei, Comisiunea - isi pastredia asi descoperí opiniunile sale catu se pote mai respicatu si totuodata lealu.

Totu dein cuprinsulu Emisului minist. precum si dein modalitatea cu carea membrii Comisiunei fusera conchiati a urmatu intre sine intrebatiunea: „Deca acest'a comisiune este seau nu e competente a decide ceva in privinti'a ortografiei limbei sale?“

C o n c l u s i u n e. Comisiunea nu se simte competente a decide in modu obligatoriu, seau cu privintia la defigerea definitiva a unei ortografie cu litere, seau la a ori care alte parti de gramatica a ei, dein cauza mai virsосу cumca membrii conchiati suntu numai o fractiune a barbatiloru de litere ai natiunei nostre. Totusi membrii comisiunei unulu, cate unulu cá romani si cá omeni de litere pretindu pentru sine si acelu dreptu pre ca-

re'lu are totu romanulu si totu omulu de a studiá limb'a romana precum si de asi manifestá opiniunile sale in privinti'a culturii si inavut'irei aceleia atatu in faci'a natiunei catu si ale substerne gubernului, candu acelasiu le cere dela d'insii.

Mai departe insasi natur'a lucrului spune destulu delamuritu cumca dein mesurile luate de catra In. ministeriu de cultu spre a se introduce ortografi'a cu litere latine inca nu se pote neci decumu presupune, cá si cumu acelasiu ar' avea de scopu, cá dupa ce va colege opiniunile mai multoru Comisiuni filologice apoi se si aroge siesi dreptulu de a decretá si a impune Romaniloru oresi care ortografia cu forti'a, ci comisiunea intielege susu citatulu Emisu minist. numai asia, cumca dupa ce Romanii dein mai multe parti isi descoperisera de repet'ite ori dorenti'a loru de a se introduce la dinsii scrierea cu litere latine, apoi ministeriulu, carele scia prea bine cum cá prela inceputulu traducerei buletinului imperatescu in limb'a romana, adeca inainte cu 9—10 ani inca totu se mai pastrá literele asia numite chirilice, in aceste tempuri se induplica a dá Romaniloru ocasiune de a consultá catu asupr'a principiului de a se introduce seau nu literele latine; catu si asupr'a ortografiei; er' apoi a face se se publice o asemenea opiniune tocmai cum se publica si se recomanda de esemplu multe carti sco-

lastice de tote limbile fora cá acest'a se se fa-
ca in forma obligatoria. Prein urmare pana aici
dein cuprinsulu acelu emisu nu poate culege ni-
micu altu ceva decatu o generosa binevointia a Gu-
berniului Majest. Sale catra natiune romana supusa
sceptrului seu. —

Deça totusi la desbaterea cestiunei de facia
comisiunea mai afla ceva de doritu, apoi aceeași
este cumca dupa ce In. Minist. afla cu cale, cá pen-
tru deslegarea unei si aceleiasi cestiuni se conchiame
in diverse parti a Monarchiei locuite de Romani di-
verse Comisiuni filologice, operatele acelorasi se
se concredia cerceterei unei societati literarie, care
ar' fi a se forma in adinsu pentru cultivarea lim-
bei romane. Natiunea nostra este un'a, limb'a ei
inca este un'a si aceeași, de si natiunea se afla in
cateva provincie tienetorie de un'a si aceeași co-
rona a Austriei. Mesur'a gubernamentale prein ca-
rea dupa cum se aude, cá s'a decretatu mai multe
Comisiuni pentru stabilirea unei ortografii er'
preste aceast'a s'a mai intrebatu respectivele Ordi-
nariate, ingreună deslegarea problemei er' nu o
inainta. Cu acestea sau inchiatu siedinti'a, prela
1 ½ oare dupa amedi. —

Siedinti'a II-a in 30 Octombore 1860 s'a
inceputu la 9 ½ óre demaneti'a de facia au fostu
cá membrii ai Comisiunei D. Dni Paveln Vasiciu

Tim. Cipariu Canonicu, I. Popasu Protopopu. G. Bartu din Zernesti G. Munteanu Directoru. Andr. Muresianu Translatoru I. Codru c. r. adjunlu. I. Puscariu c. r. Pretoru. Ant. Vestemianu preotu gr. c. din Sibiu.

Cetinduse protocolulu siedintiei I-ei din 2 Octombrie a. c. intru totu cuprinsulu seu, acelasi fú si aprobatu.

La ordine adilei a fostu.

1 Citirea prein unulu dein Secretari a proiectului de ortografi'a romana cu litere latine comunicatu Comisiunei filologice de catra In. C. R. Gub. cá tramesu in diosu dela In. C. R. Minist. de Instr. publica, cu aceea insarcinare, cá Comisiunea filologica se si faca reflesiunile sale la acelasi, seau se lu scaimbe dupa cerentia, la totu casulu inse intr'unu modu determinatu.

Conclusiune. Cetinduse acelu proiectu cu tota luarea aminte si studianduse in adinsu, Comisiunea se vediú indemnata a dechiará cu votu unanimu, cumca acelasi de sí destinatu a regulá ortografi'a romana cu litere latine neci decumu nu pote corespunde scopului propusu, neci a indestulá intru nemicu acceptarile literatiloru natiunei romane; er' aceast'a dein urmatoriele temeuri; pentru-ca:

1 Disulu proiectu nu respecta de locu pro-

greșele limbei pre care lea facutu acest'a de ani 300 de candu aceasi se scrie si se cetesce.

2 Acelasi nesocotesce tote acele studia filologice seriose, indelunge, care de ani optudieri in coce de candu limb'a romana se scrie si cu litere latine, s'au facutu asupr'a ortografiei aceeaasi de catra mai multi barbati romani renumiti nu numai in campulu literaturei nationale, ci si preste totu in lumea erudita cu cele mai frumoase rezultate.

3 Proiectulu propusu Comisiunei spre' desbateri este de o natura cá in locu de a inainta se arunce mai virtosu pedeci in drumulu desvoltarei limbei romanesci. Er' acest'a cu atata mai virtosu, cá dupa acelu proiectu fonetic'a limbei romane cu tote finele modulatiuni si nuantie ar' fi se se ficsese, si ori si cumu se se lege odata pentru totudeaun'a intr'unu modu precum natiunea romana nu va voi neci odinioara.

4 Desu numitul proiectu de ortografia love-sce dea dreptulu in principiulu etimologicu alu limbei si se infrunta cu geniulu ei in modulu celu mai batatoriu la ochi, intr'acea comisiunea pentru cá se castige deintempu si se scurte dein reflexiunile sale, aflá cu cale a rugá pre Dn. Canonicu Cipariu, cá se binevoiasca a dá citire acelu reflexiuni ale sale, pre care apucase ale face de mai nainte, la desu numitul proiectu de ortografia si ale comunicá membriloru.

Cetinduse acele reflexiuni erasi cu tota luarea aminte, ceialalti membrii ai Comisiunei avura preaplacut'a ocaziune de a se convinge cumcá Dnulu Canonicu Cipariu cu acelu operatu alu seu a usio-

ratu prea multu lucrurile Comisiunei, si totu odata a concentratu la unu locu tote argumintele vorbitoare pentru neconditionata delaturare a desu citatului proiectu de ortografia; er' apoi afla de neaparatu cá operatulu Dnului Canonicu Cipariu se se alature la protocolulu Comisiunei spre inaintare mai departe.

Cu aceast'a sa incheiatu siedinti'a —

Siedinti'a III-a din 4 Octobree 1860. (Inceputu la 11 óre demaneti'a). De facia au fostu Dnii Dr. Vasiciu. T. Cipariu canonicu Ioane Popasu protopopu. Georgie Baritiu. Gavr. Munteanu Directoru. Andr. Murasianu Transl' gub. I. Negrutiu protopopu. Ant. Vestimeanu parochu. I. Puscariu c. r. pretoru Germanu Codru c. r. adj. de pretura.

La ordinea dílei a fostu:

Defigerea principiului dupa care trebuie se se regule ortografi'a limbei romane cu litere latine.

Conclusu. Comisiunea primindu si cercetandu aceast'a chestiune de o importantia suprema pentru viet'i'a si inaintarea limbei romane, dein acelu punctu de vedere pre care'lu arata scienti'a, cunoscandu, cá literatii natiunei au sesi alega aici numai intre principiulu etimologicu si intre celu foneticu. Dens'a dein partea sa dechiara si recunoste principiulu etimologicu de singurulu principiu alu unei ortografii si gramatice regulate; er' acest'a dein urmatoarele temeuri:

Principiulu etimologicu este conservativu pentru ori ce limba si cu atata mai vertosu pentru limb'a nostra romana; elu adeca este conservatoriulu formeloru celoru bune, regulatoriulu de anomalii, aducatoriu la unitate a diferintielloru fone-

tice Cu unu cuventu e unu principiu de perfectiunarea limbei. Dein contra principiu foneticu e unu principiu destructivu, cu carele, deca l'amu adoptá ar' urmá, cá se se sancioneze anomaliele limbei, si ne ar' abate dela unitatea limbei autorisandu formele stricate si provincialismii. Mai departe, istori'a literaturei noastre nationale este martora, cum ca limb'a romana in cursu de ani treisute de si cu ajutorulu literiloru Chiriliane a inainta'u cultivanduse mai preste totu dupa principiu etimologicu; er' in catu a suferitu pedeci in acest'a privintia aceleasi i sau aruncatu in drumu totu numai prein ortografi'acu litere chiriliane; er' dupa ce de ani optu dieci in coce mai multi barbati de litere au intreprinsu a restaurá literele latine in dreptulu loru (si cu aceleasi au adoptatu) totuodata si principiu etimologicu, in partea cea mai mare cu rezultate forte imbucuratorie, cea ce se pote cunoce nu numai dein tractatulu ortograficu al lui Petru Maiora protopopu si revisoru de carti publicatu la anulu 1819, dein dictionariulu de patru limbe elaboratu de mai multi barbati, si tiparitu si esitu totu la Bud'a in a. 1825, dein celu de trei limbe al lui Ioan Bobu tiparitu in Clusiu precum si dein alte mai multe opuri romanesci publicate cu litere latine mai virtosu in Blasiu, Brasiovu, Sibiiu, precum si in principatele vecine, unde tocma si Monitoriu oficialu cá organu alu Guberniului cum si mai multe carti scolostice se publica totu cu litere latine, ci si dein acea inpregiurare cumca scrierea limbei romane cu litere latine s'a introdusu in cateva diecese ale cleruriloru romanesci, ince-

pendu mai virtosu dela 1835 si se continuă pana in dilele năstre, cea ce se puté intemplá totu cu asemenea resultatu imbucuratoriu inca si in afacerile publice ale tieriei, deca natiunei năstre pana inainte cu ani 12 in tierile austriace, i saru fi recunoscutu viet'a politica.

Cu tote acestea

Comisiunea considerandu impregiurarile, in care astadi se afla limb'a romana precum parentii năstrii au fostu aplecati a face óresicare concesiuni principiului foneticu, asia si dens'a se vede indemnata a cede foneticei in casuri mai grele; er' acest'a numai pana candu cunoscienti'a gramaticei limbei romane lucrate pre temeiori solide va casitigá prein ajutoriulu scoleloru o intendere mai mare in natiunea romana, si pana candu o societate literaria filologica romana, a carei infientiare se doresce in generalu, va elaborá si publicá unu dictionariu romanu etimologicu dupa cerintiele scientieloru filologice dein tempulu in carele se va scrie acelasi.

Cu acestea s'a inchieiatu siedintia la 1 óra dupa amiedi.

Siedinti'a IV dein 5 Octobre 1860. Inceputulu la 9 $\frac{1}{2}$ óre demanéti'a de facia au fostu DDni Dr. Vasiciu. T. Cipariu canonicu. Ioanu Popasu protopopu. Georgie Baritiu. Gavriila Munteanu. Andreiu Muresianu Transl. gub. Ioan Negrutiu prot., I. Puscariu c. r. pretoru. Ant. Vestemianu par. gr. c. Germanu Codru c. r. adj. de pretura.

La ordinea dilei a fostu :

I. Deca Comisiunea filologica afla cu cale a se primi

in ortografi'a romana cu litere latine, accentele seau semnele, - cate si spre ce scopu ?

Dupa-ce Comisiunea isi luà tempu de ajunsu, cá se supuna la o mai deaprope cercetare tote acele semne cate s'au intrebuintiatu pana acumu in scrierea limbei romane cu litere latine, atatu cu privire la fonetica, catu si in catuva la unele forme, dupa ce dins'a strabatendu mai departe in natur'a limbei romane, cum si in acele legamente strinse, care esista intre aceea si intre limb'a latina atatu urbana catu si mai virtosu rustica, vení la convinctiunea, cumca invetiandu numai elementele gramaticiei romane se pote lipsí prea bene si in partea cea mai mare a materialului limbei de des'a aplicare a semneloru, apoi aflà cu cale, cá de acum inainte se se pastredia in scriere numai urmatoriele semne, parte cá ortografice, parte si tonice: si adeca:

Accentulu ascutítu (´) greu (v) si cercuflesu (˘) cá unele care atatu in limb'a latina catu si in limbele romanice suntu in parte adoptate. Si a-nume:

1 Accentulu acutu (´) si greu (v) pentru silabele dein urma ale cuvinteloru care se termina in vocale intrega accentuata d. e. in infinitivji scurtati ai conjugatiunilor I. II. IV. si alte forme, cu aceea distinctiune pentru vocal'a **a** si **ɤ** candu vocal'a **ɤ** se nasce dein **a** etimologicu, cá pentru sunetulu **a** chiaru se se puna accentulu acutu, precumu: a laudá, vedé, fugí, in locu de a laudare, vedere, fugire; eara pentru **ɤ** accentulu greu, precumu: laudà, vediù, fugì; mai incolo se se intrebuintieze accentulu acutu si greu inca si in al-

tele casuri de indoziela spre o mai chiara distincțiune a formeloru.

2 Accentulu cercuflesu (^) numai pentru ajutoriulu la *u*, *z*, *m*, pentru care se va arată mai diosu.

II. Despe vocale si consonante in limb'a romana.

De orace comisiunea a luat de fundamentu principiulu etimologicu, de aceea cá, o consecintia naturale a principiului, a recunoscutu a *f*; necesariu cá vocalele si consonantele cuventeloru romanesi se se scrie cu litere latine corespundiatorie precatu adeca acele vocale si consonante sunt originale, er' nu derivate d. es. cu *e* in cuventele *macъ*, *fatъ*, *bazъ*, etc. dupa pronunzi'a vulgara, in care vocala *a* este derivata dupa regulele eufonice, dein diftongulu *ea*, alu carui sunetulu originariu este *e*, precumu arata formele *messe*, *fete*, *vede* etc; er' in privinti'a consonanteloru *bene*, *pieptu*, in locu de stricatele *rine*, *киенрѣ*.

Mai incolò de orace in alfabetulu latinu de o parte se afla mai multe litere, care nu ne trebuescu, er' de alt'a pentru cateva vocale si consonante derivate literele ne lipsescu, de-aceia comisiunea afla, cá pre cele de prisosu, se nu le adopte, precum deintre vocale este liter'a *y*, si deintre consonante literele *κ*, *q*, *x*, si *z*, afora numai in cuventele si formele straine; er' in catu, pentru literile, care ne lipsescu in alfabetulu latinu precum deintre vocale este: *Ѣ*, si *Ѥ*, er' deintre consonante *ч*, *ѡ*, *z*, *ѣ*, *ш* si *ж*. Comisiunea adopta sistem'a etimologica adeca, cá sunetele limbei romanesi cele derivate se se scrie cu acele litere dein alfabetulu latinu, pre care le postesce etimologi'a d.

e. încâtu pentru vocale pre **Ѣ** cu a seau e, mai raru cu o dein **causa**, că mai cu sema dein aceste se deriva, pre **Ѧ** cu **a** cu **e** cu **i** si cu **u** dein care asemenea se deriva precumu **лѣда**, laudà dela latinulu laudo, **вѣзъ**, vediù dela **v e d e**, **рѣтѣндѣ**, rotundu dela rota; apoi **лѣнѣ** lana, dela lat. lana, **вѣнтѣ** ventu dela latinulu ventus, **лн**, **ин**, **ѣнтѣнѣ**, funtana dela fons-tis (anticu.) in locu de clasiculu fons-tis. Er' in catu pentru consonante pre **ч**, si **ц** cu **c**, si **g** dupa modulu italianu in care punctu limb'a romana se unesce cu cea italiana, precum: **чинч**, cinci ital. cinque, lat. quinque; **ѣемѣ** **g e m u** lat. gemo; — pre **з** cu **di**, **ц** cu **ti**, **ш** cu **si** in care casuri i etimologicu scurtatu nu se pronuncia cu distingere cá la inceputulu si la midiloculu cuvinteloru dupa i mai are se urmedie si o alta vocale, precum **спзи**, **мѣзи**, **ѣрѣмоми**, surdi, muti, frumosi dela sing. surdu, mutu, frumosu, pazъ, radia (lat. radius) **штинѣ**, scientia, (lat. scientia) **къмешъ**, camesia (lat. camisa). Lenga acestea pre **ж** cu **j** precumu **жѣне**, june lat. juvenis, **жспѣ** juru lat. juro.

Er' incatu pentru silabele **ki ri**, de si etimologi'a aru cere, cá se le scriemu cu **cli**, **gli**, precum romani de preste Dunarea le si pronuncia, comisiunea de o camdata pana la alte imp regiurari mai susu atense, adopta si aici modulu scrierei italianu cu **chi**, **ghi**, precum: **киамѣ**, chiama, alias cliama lat. clamat, ital. chiama, — **риамѣ**, ghiatia, altm. gliatia, lat. glacies ital. ghiaccio.

In urma comisiunea pentru simplificarea ortografiei, unde dupa **d**, **t**, **s**, ar' veni se se serie doi i (ii) pentrucá se se pronuncia **zi**, **ѣи**, **ши**, adopta in locu de doi i, unu **i** cu accentu cercuflesu

(f) carele deodata sierbesce spre a arată cumca consonantele dein inainte se pronuncia cá: z. ʒ, ʃ, ɲ, precum: zi di lat. dies, ȳie **tie**, mie **ste**

III. Despre u si i finale. —

Comisiunea recunoscce pronunsiarea acestoru vocale finali; de aci dar' afla consecuentu a le si scie; — er' unde se cade a le pronunsiá, arata regulatu eufoni'a, adeca: **u** si **i** finali, se pronuncia intregi numai candu inaintea loru precede imediatu o **muta** cu o **licuida**, precum: negru, aspru, altmintrea numai d'umetate, precum: albu, certu etc. dein care causa fiendu regul'a generala de ajunsu, Comisiunea afla de prisosu semnele scurtarei. Se insemna inse cumca in limb'a romana numai prea pucine cuvinte suntu care se se termine fora vocale precum: **in**, **prein**, **dein**,

IV. Duplicarea consonanteloru are locu in limb'a romana?

De ora ce in limb'a romana numai prepusetiunea **in** este care se pronuncia fora vocale in fine, de acea comisiunea **nu afla** de lipsa duplicarea consonanteloru de catu numai in compusele dein prepusetiunea **in** cu altu verbu, ce incede dela consonant'a **n** d. e. innoescu dela **in** et **nou** etc.

V. Despre apostrofu. —

Apostrofulu (') plinesce locul vocalei lapedate, candu doua cuvinte distinte se impreuna intr'unulu precum: n'amu in locu de nu am, man'a in locu de man'a etc.

Dein acest'a causa Comisiunea lu afla a fi necesariu in casurile aratate de gramateca.

Comisiunea neputenduse lasá mai pre largu si mai afundu in desbaterea celorualalte regule orto-

grafice mai marunte si speciale, mai virtosu pentru scurtimea timpului se provoca la cele mai pre largu serise in :

„Elementele de limb'a romana“ dupa dialecte si monumente vechi de T. Cipariu canonicu gr.-cath etc. Bl. 1854 part. I. pag. 1—94. Er'si mai pre scurtu in „Compendiu“ de gramatie'a limbei romane editiunea II. indreptata de T. Cipariu 1858 part. II pag. 78—90.

VI. Despre cartile scolastice in limb'a romana cu litere latine.

Comisiunea nu se poate abate dela principale mai susu espuse nece in privinti'a cartiloru scolastice de in cauza ca nu voesce a favori mai multu disparitatea in scrieri. Cu tote acestea Comisiunea aflà cu cale, cá pana candu literele chirilice se voru mai pastrá, **A b c darele** si numai acestea se se compuna asia in catu testulu acelor'a, se se tiparesca in pagine corespundietorie cu ambele specii de litere adeca cu latine si chiriliane, unde scrisoria chiriliana va servi de o camdata si spre inlesnirea testului cu ortografi'a latina.

Comisiunea filologica crede cnmca densa cu acestu modu a corespunsu si dorentiei In. c. r. Ministeriu.

Cu aceste siedinti'a s'a inchieatu la 2 óre dupa amiedi.

Siedinti'a V. d'in 6 Octombre 1860. Inceputulu la 9 1/2 óre demaneti'a de facia a fostu DDni Dr. Vasiciu. Timoteiu Cipariu. Ioanu Popasu. Georgie Baritiu. Andreiu Muresianu. Ioann Negrutiu. Antoniu Vestemianu Ioanu Puscariu. Germanu Codru.

Cetinduse mai antaiu protocolulu siedintiei precedente partea lui strinsu filologica s'a aprobatu intru totu cuprinsulu lui.

La ordinea dilei a fostu: Dnulu Dr. Paulu Vasiciu c. r. Consiliariu de instr. publ. binevoí a comunicá comisiunei urmatoriele adrese privitorie la regularea ortografiei cu litere latine si anume:

Dela ordinariatulu greco-resaritenu dein Sibiu cu datu 26 Septem. a. c. N-rulu 809. —

Del'a alu Blasiului 28 Septem. N-rulu 799

Dela alu Gherlei 2 Octom. N-rulu 1574.

Apoi provocà pre Comisiune, cá in legamente cu celelalte ale sale desbateri filologice, care au precursu se iae opiniunile respectiveloru ordinariate in cea mai de aproape consideratiune.

Comisiunea luandu acele adrese dupa ordinea dateloru lor la o mai de aproape consideratiune, inbinandu cu aceste si provocarea particularia a Escelentiei Sale D-nului Episcopu gr.-resaritenu Andreiu Bar. de Schagun'a dein ²³11 Sept. a. c. alaturandu totu cuprinsulu lor la rezultatulu de pana acum alu discussiuniloru sale aflà cu o

viia placere cumca opiniunile manifestate in susu atensele adrese in partea loru cea mai mare suntu de acordu cu opiniunile Comisiunei filologice care, in catu aceliasi aru cuprende si oresicare opiniuni diferitorie, de ale comisiunei, acest'a se semte constrensa a dechiará preste totu cumca incatu acelea nu s'aru putea combiná cu principiile adoptate de comisiune, ea nu se pote intru nimiecu abate dela decisiunile sale respicate in cele cinci siedintie cuprense in acestu protocolu.

Tocma pentru acest'a inse si pentruca de acum inainte diversitatea opiniunilor privitorie la unu regulatu desvoltamentu la cultur'a si inaintarea limbei romane se se pota seau impacá, seau delaturá prein oresicare autoritate recunoscuta, comisiunea se folosesce de ocasiune spre a rugá pre In. Gubernu alu Maiestatei Sale c. r. apostolice, cá Inaltu acelasi se binevoiesca a concede romaniloru formarea unei societate literaria, a carei chiamare se fia nu numai cultur'a preste totu a limbei romane, ci si specialminte elaborarea unui dictionariu etimologicu catu se pote mai completu cum si a mai multoru carti scolastice, seau si supunerea celoru compuse pana acum si aceluor cate se voru compune de catra altii, in viitoriu la recensiune scientifica, se fia adeca In. c. r. guverniiu incredintiatu, cumca o asemenea generosa invoentia

dein partea sa, va fi in stare de a dá unu nou nutrementu la acea lealitate si la acelu devotamentu. catra Prénalt'a Casa domnitoria austriaca, de care si de altmintrea romanulu a fostu pururea insulfletitu.

Cu acestea siedinti'a s'a inchiatu la 2 óre d amédi.

Siedinti'a VI. d'in 7 Octom. 1860. Inceputulu la 11 óre demaneti'a de facia a fostu DDni Dr. Vasiciu. Timoteiu Cipariu cá presiedinte. Ioanu Popasu Georgie Baritiu. Ioann Negrutiu. Andreiu Muresianu. Ioanu Puscariu. Antoniu Vestemianu. Germanu Codru.

Citinduse protocolulu siedintiei trecute s'a aprobatu intru totu cuprinsulu seu. Library Cluj

La ordinea dílei au fostu : Proiectulu comitivei ce este a se subscrie de catra comisiune pre langa substernerea protocolului siedintiei.

Proiectulu compusu de catra unulu dein Secretari se cetesce, se aproba si se da spre purisare.

Cu acestea protocolulu s'a inchiatu si s'a scrisu, er' siedintiele s'au terminatu.

Sibiu 7 Octom. 1860. Comisiunea filologica romana.

Timoteiu Cipariu m. p. presiedinte. Ioanu Popasu. Ioanu Fekete (a. Negrutiu.) Georgie Baritiu Secretaru. Antoniu Westemeanu m. p. Ioanu din Codru. Andreiu Muresianu. Ioane Puscariu, cá Secretariu.

1.35.26. Fe. 95. 727. 19. 12.